

Tuija Väyrynen

**LIIAN NUORI ÄÄNESTÄMÄÄN?
Kuntavaaliehdokkaiden näkemyksiä
äänestysikärajan laskemisesta**

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Tammikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Tuija Väyrynen: Liian nuori äänestämään? : Kuntavaaliehdokkaiden näkemyksiä äänestysikärajan laskemisesta

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Tammikuu 2023

Viime aikoina on puhuttu paljon länsimaisen edustuksellisen demokratian kriisistä. Demokratian ongelmat ovat saaneet pohtimaan, millaisin keinoin haasteisiin voitaisiin vastata. Äänestämisen ikärajan alentamista on pidetty yhtenä kehittämiskeinona, jolla voitaisiin vaikuttaa etenkin äänestysaktiivisuuteen. Pro gradu -tutkielmassani tutkin sitä, miten tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan laskemisesta 16 ikävuoteen kuntavaaleissa ja mitä tulokset kertovat ehdokkaiden poliittikkäsityksistä.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ensimmäinen osa rakentuu demokratian, poliittisen osallistumisen ja nuorten poliittisen toimijuuden tutkimuksista. Niiden tarkoituksena on kuvata kontekstia, jossa keskustelua äänestämisen ikärajasta käydään. Toisessa osassa käsitellään äänestämistä, sen ikärajaa ja ikärajan poliittista luonnetta.

Analyysi rakentuu monimenetelmälliselle tutkimusasetelmalle. Tutkimusaineisto on vuoden 2021 Yleisradion kuntavaalikoneesta. Vaalikoneesta on hyödynnetty tamperelaisien kuntavaaliehdokkaiden vastauksia kysymykseen äänestysikärajan laskemisesta kuntavaaleissa. Analyysiin otettiin mukaan myös monivalintakysymykseen liittyvä avoin perusteluosa. Määrälliset menetelmät tarjoavat tietoa ryhmien välisistä eroista ja laadullinen sisällönanalyysi puolestaan valottaa perusteluista, joita äänestysikärajan laskemiseksi tai ennallaan pitämiseksi annetaan. Yhdessä nämä kertovat kuntavaaliehdokkaiden poliittikkäsityksistä – kuka saa osallistua, miten, milloin ja millaisin edellytyksin – ja näiden käsitysten eroista.

Tulokset osoittavat, että tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat ovat hyvin jakautuneita kannoissaan. Naiset, nuoremmat ikäluokat ja Vasemmistoliiton sekä vihreiden ehdokkaat erottuvat myönteisemmällä asenteilla suhteessa ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta. Sitä vastoin miehet, vanhemmat ikäluokat ja perussuomalaiset ehdokkaat suhtautuvat kielteisemmin vertailuryhmiin verrattuna. Ehdokkaiden sosiodemografiset tekijät ja puoluetusta vaikuttavat tilastollisesti merkittävästi todennäköisyyteen suhtautua ehdotukseen äänestämisen ikärajan laskemisesta myönteisesti.

Laadullinen analyysi kiteyttää ehdokkaiden perusteluista kolme ulottuvuutta. Ensimmäinen vastakkainasettelu asettuu oikeuksista ja oikeudenmukaisuudesta käytävän keskustelun kehikkoon, jossa äänestysikärajan alentamisen kannattajia ja vastustajia erottaa käsitys siitä, millainen ratkaisu olisi oikeuksien ja vastuuden näkökulmasta oikeudenmukaista. Toinen keskustelu käydään nuorten poliittisesta kypsyydestä: täyttävätkö 16- ja 17-vuotiaat poliittisen kypsyyden virstapylväät? Kolmas ulottuvuus käsittelee demokratiakehitystä yleisemmällä tasolla. Ikärajakesustelun suomalainen konteksti näkyy siinä, miten ehdokkaat kuvaavat poliittista tilaa ja mahdollisen ikärajan muutoksen laajuutta. Suomalaisessa keskustelussa korostuu poliittisten osallistumiskeinojen hierarkkisuus ja toisaalta järjestelmän joustavuus. Laadukas demokratiakasvatus ja edustuksellista järjestelmää täydentävät poliittisen osallistumisen keinot nähdään tärkeinä sekä kannattajien että vastustajien keskuudessa. Ehdokkaat vetävät kuitenkin selkeän rajan nuorten ja aikuisten välille. 16-vuotias voi tietyn edellytyksin olla äänestäjä, muttei poliitikko.

Avainsanat: demokratia, kuntademokratia, nuoret, osallisuus, poliittinen osallistuminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA	5
2.1. Poliittinen osallistuminen edustuksellisessa demokratiassa.....	5
2.2. Nuoret poliittisina kansalaisina	9
2.3. Nuorten poliittinen osallistuminen	12
3. ÄÄNIOIKEUS JA ÄÄNESTÄMISEN IKÄRAJA	16
3.1. Äänioikeuden perusta.....	16
3.2. Keskustelu äänestysikärajan laskemisesta	18
3.3. Empiiriset havainnot ikärajan laskemisen vaikutuksista.....	23
3.4. Ikärajan poliittisuus ja kansalaismielipide	26
4. TUTKIMUSONGELMA, MENETELMÄT JA AINEISTO.....	34
4.1. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	34
3.2. Vaalikonevastaukset tutkimusaineistona.....	36
3.3. Monimenetelmällinen lähestymistapa ja analyysin eteneminen	39
5. SUHTAUTUMINEN EHDOTUKSEEN ÄÄNESTYSIKÄRAJAN ALENTAMISESTA.....	47
5.1. Kuvaileva analyysi	47
5.1. Logistinen regressioanalyysi	52
6. PERUSTELUT ÄÄNESTYSIÄN LASKEMISEKSI JA ENNALLAAN PITÄMISEKSI.....	56
6.1. Perustelut äänestysikärajan laskemisen puolesta	56
6.1.1. Oikeudenmukaisuus ja kohtuullisuus	56
6.1.2. Kypsyys ja kyvykkyys	61
6.1.3. Demokratian edistäminen	63
6.2. Perusteet äänestysikärajan laskemista vastaan	67
6.2.1. Aikuisuus äänestämisen ehtona	68
6.2.2. Kehitys ja kypsyys	71
6.2.3. Kielteiset vaikutukset demokratialle.....	73
6.3. Keskustelun paikalliset piirteet	75
6.3.1. Poliittisen tilan kuvaukset.....	76
6.3.2. Ikärajan alentamisen ulottuvuudet	79
7. YHTEENVETO JA POHDINTA	81
7.1. Yhteenveto	81
7.1. Pohdinta: veronmaksaja, palvelunkäyttäjä – poliitikko?.....	84
8. LÄHTEET	89

Taulukkuuettelo

Taulukko 1.	Ylen vuoden 2021 kuntavaalikoneeseen vastanneet tamperelaiset ehdokkaat sukupuolen, puolueen, iän, koulutustaustan ja ikärajan alentamiseen suhtautumisen mukaan sekä vastanneiden määrä vaalilistalla suhteutettuna vaalilistan kokonaisehdokasmäärään (lkm. ja %-osuus).....	38
Taulukko 2.	Kansainvälisessä keskustelussa esitettyjä perusteluita äänestysikärajan laskemiseksi ja ennallaan pitämiseksi.	44
Taulukko 3.	Iän, sukupuolen, koulutustaustan ja puolueen vaikutus suhtautumiseen äänestämisen ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa (0=kielteinen suhtautuminen, 1=myönteinen suhtautuminen). Logistinen regressio, kerroinsuhteet (odd ratios).	53
Taulukko 4.	Kuntavaaliehdokkaiden esittämät perusteet äänestysikärajan laskemisen puolesta kuntavaaleissa (lkm.).	56
Taulukko 5.	Kuntavaaliehdokkaiden esittämät perusteet äänestysikärajan pitämiseksi ennallaan kuntavaaleissa (lkm.).	68
Taulukko 6.	Poliittisen tilan kuvaukset kuntavaaliehdokkaiden äänestämisen ikärajaa koskevissa perusteluissa (lkm.).	75

Kuvioluettelo

Kuvio 1.	Nuorten suhtautuminen äänestämisen ikärajan laskemiseen kuntavaaleissa (v. 2013) (%).	32
Kuvio 2.	Nuorten suhtautuminen kehityskulkuun, jossa äänestämisen ikäraja alennetaan 16 vuoteen (v. 2016) (%).	33
Kuvio 3.	Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa (%).	47
Kuvio 4.	Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa sukupuolen mukaan (%).	48
Kuvio 5.	Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa iän mukaan (%).	49
Kuvio 6.	Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa puoluetustan mukaan (%).	50
Kuvio 7.	Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa koulutustaustan mukaan (%).	51

Lyhenneluettelo

EN	Euroopan neuvosto
KD	Suomen Kristillisdemokraatit
Kesk.	Suomen Keskusta
Kok.	Kansallinen Kokoomus
PS	Perussuomalaiset
RKP	Suomen ruotsalainen kansanpuolue
Sin.	Sininen Tulevaisuus
SVT	Suomen virallinen tilasto
Vas.	Vasemmistoliitto
Vihr.	Vihreä Liitto
YK	Yhdistynyt kansakunta
Yle	Yleisradio

1. JOHDANTO

Elämme demokratian aikakautta, mutta yhä useammassa yhteyksissä voimme havaita, ettei demokratia olekaan kaikkivoipa hallintojärjestelmä. Demokratian nähdään olevan kriisissä tai vakavien uhkien edessä syystä tai toisesta. Se kohtaa paitsi murentumisen haasteita autokraattisten johtajien hivuttautuessa valtaan, myös sisäisen toimimattomuuden ongelmia. Miten voidaan legitimoida eli oikeuttaa järjestelmää, jossa ylimpään valtiolliseen valtaan nimetty kansa ei käytä äänioikeuttaan?

Äänestysaktiivisuus on laskenut lähes poikkeuksetta kaikissa Euroopan valtioissa eivätkä puolueet enää saa houkutelua äänestäjiä vaaliurnille yhtä aktiivisesti, kuin vielä muutama vuosikymmen sitten (Steinbrecher & Rattinger 2012; Hooghe & Kern 2017). Edustuksellisen demokratian *edustuksellisuus* uhkaa kadota, kun perinteinen politiikka kiinnostaa enenevässä määrin vain tietyn ikäisiä, tietyn asteisen koulutuksen omaavia ja tiettyyn tuloluokkaan kuuluvia kansalaisia (esim. Grönlund & Wass 2016). Erityistä huolta kannetaan nuoremista ikäpolvista, jotka näyttävät jäävän edustuksellisessa demokratiassa aliedustetuiksi ja irtaantuvan perinteisestä politiikasta. Nuoret äänestävät muita ikäluokkia heikommin ja heidän yhteiskunnallinen aktiivisuutensa on myös muissa edustuksellisen demokratian instituutioissa vähäisempää. Nuorten poliittisen tietämyksen ja kiinnostuneisuuden on katsottu myös olevan muita ikäluokkia heikompaa. (Borg & Kestilä-Kekkonen 2017, 69–73; Elo & Rapeli 2008.)

Poliittinen osallistuminen eriytyy ikäluokkien välillä, mutta myös ikäluokkien sisällä. Vuoden 2018 Nuorisbarometrissa mitattiin korkeimpia tuloksia nuorten poliittisessa kiinnostuneisuudessa vuosikymmeniin (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Tästä huolimatta poliittisen tietämyksen, kiinnostuksen ja osallistumisen erot koulutustaustojen välillä ovat suuria. Tutkimukset osoittavat, että esimerkiksi poliittisen tietämyksen ja kiinnostuksen erot ammatillisen koulutuksen ja lukion käyneiden välillä ovat merkittäviä (ks. Elo & Rapeli 2008, 50; Elo 2009; 2011). Erojen on katsottu osaltaan johtuvan erilaisesta yhteiskuntaopin opetuksen määrästä koulutusmuodoissa (Elo 2009, 40–41). 15–19-vuotiaista ammattikoululaisista alle 40 prosenttia kertoo olevansa vähintään jokseenkin kiinnostunut politiikasta. Yhtä aikaa samanikäisistä lukiolaisista yli 60 prosenttia kertoo olevansa vähintään jokseenkin kiinnostunut politiikasta. (Meriläinen & Piispa 2020, 127.) Ammatillinen koulutus ennustaa myös passiivisuutta ääniuurnilla (Myllyniemi 2014, 37).

Keskeinen haaste nuorten vähäisen äänestämisen kohdalla nähdään myös Suomen väestörakenteen muutoksessa. Suomen väestö ikääntyy ja syntyvyys on voimakkaassa laskussa (SVT 2021a). Suuret ikäluokat vahvistavat suhteellista osuuttaan äänestävistä. Kun tähän yhdistetään tutkimuksissa osoitettu poliittisen aktiivisuuden epätasainen jakautuminen ikäluokittain, olemme tilanteessa, jossa nuorten ääni uhkaa heiketä entisestään edustuksellisessa järjestelmässä.

Edustuksellisen demokratian nähdään ongelmista huolimatta olevan paras mahdollinen tapa järjestää poliittista yhteiskuntaa, joten sen puutteita pyritään korjaamaan eri tavoin. Edustuksellista demokratiaa on pyritty täydentämään erilaisilla kansalaisten poliittista osallisuutta lisäävillä instituutioilla, kuten kansalaisaloitteilla ja kansalaispaneelilla. Näiden tarkoituksena on lisätä kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa ja lunastaa kansanvaltaisuuden ajatusta kertomalla päättäjille mielipiteensä myös kesken vaalikauden. Uudet osallistumisen keinot eivät kuitenkaan riitä korjaamaan edustuksellisten instituutioiden kaikkia ongelmakohtia. Äänestämistä pidetään edelleen edustuksellisen demokratian kulmakivenä. Äänestäminen muodostuu tärkeäksi, sillä se on ainoa hetki, jolloin kansalaiset voivat todellisuudessa suoraan vaikuttaa poliittisen yhteisön päätöksentekoon (Urbinati 2008, 3).

Yhtenä korjausliikkeenä edustuksellisen demokratian instituutioiden kehittämiseksi on ehdotettu äänestysikärajan alentamista 16 ikävuoteen. Ikärajan laskemisella nähdään olevan mahdollisuus vahvistaa nuorten poliittista kiinnostumista. Äänestäminen 16-vuotiaana voisi taata vakaamman elämäntilanteen äänestämiseksi, kuin hieman myöhemmässä vaiheessa, jolloin nuorten elämässä on paljon muita tärkeitä kysymyksiä liittyen itsenäistymiseen, opiskeluun ja työelämään (Franklin 2004). Aikaisempi poliittinen kiinnostuminen voisi puolestaan näkyä äänestysuurnilla myöhemmässä vaiheessa aktiivisempina kansalaisina. Äänestäminen nähdään polkuriippuvaisena käytötapana, joten ensimmäisen äänestyskokemuksen katsotaan olevan erittäin merkitsevä (esim. Plutzer 2002).

Äänestysikärajan laskeminen ei ole kuitenkaan yksinkertainen kysymys, sillä mahdolliset seuraukset voivat olla myös negatiivisia. Ikärajan laskeminen voi vähentää nuorten aktiivisuutta lyhyellä tai mahdollisesti myös pitkällä aikavälillä, mikäli riittäviä tukitoimia osallistumiselle ei taata (ks. esim. Aalto-Matturi ym. 2010; Miragliotta, Murray & Drum 2021). Suomessa äänestysikärajan laskemisen hyötyjä ja haittoja on pohdittu jo useita vuosia. Vuonna 2010 oikeusministeriön teettämä raportti äänestysikärajan laskemisen mahdollisuuksista osoittaa, että yhdenmukaisten äänestysikärajan laskemista puoltavien tai vastustavien

tutkimustulosten puuttuessa, kyseessä on ennen kaikkea poliittinen päätös (Aalto-Matturi ym. 2010).

Tässä tutkielmassa tarkastellaan tamperelaisten kuntavaaliehdokkaiden suhtautumista ehdotukseen äänestysikärajan laskemisesta kuntavaaleissa. Vuoden 2021 kuntavaalien yhteydessä Yleisradion (Yle) vaalikoneessa tiedusteltiin ehdokkaiden suhtautumista väitteeseen “äänioikeuden ikäraja kuntavaaleissa pitäisi laskea 16 vuoteen”. Kuntavaaliehdokkaiden vastaukset väitteeseen muodostavat hyvän ja laajan aineiston, jossa kuuluu poliittisen puolue-eliitin ääni, mutta myös kauempana puolueiden ytimeistä asettuvien ehdokkaiden ääni. Tutkimusongelmani on:

Miten tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta 16 ikävuoteen kuntavaaleissa ja mitä suhtautuminen kertoo ehdokkaiden politiikkäkäsityksistä?

Suomalaisen äänestysikärajakeskustelun tarkasteleminen on perusteltua erityisesti politiikan tutkimuksellisista lähtökohdista, koska suuressa kuvassa se maalaa kuvaa myös suomalaisesta demokratiakehityksestä ja sen edellytyksistä. Käsitteet politiikasta ja sen pelisäännöistä kertovat siitä, miten kansalaiset näkevät demokratian nykytilan. Nämä kysymykset ovat avainasemassa, kun arvioidaan demokraattisen yhteiskunnan laatua, muutostarpeita ja legitimitettä.

Äänestämisen ikärajan alentamiseen suhtautumista on tarkasteltu jonkin verran kansalaisten keskuudessa (ks. luku 3.4). Tämän tutkielman tutkimusasetelma poikkeaa kansalaismielipidettä tarkastelevista tutkimuksista ja lähestyy kysymystä poliittisten ehdokkaiden kautta. Asetelma mahdollistaa erityisesti puoluetustan erojen tarkastelun analyysissa. Kuntavaaliehdokkaiden verrattavuus on lähempänä tavallista kansalaista, kuin poliittista eliittiä. Vuoden 2021 kaikista Suomen kuntavaaliehdokkaista vajaa viidennes on kunnanvaltuutettuja entuudestaan (SVT 2022a). Kuntavaalikoneeseen vastanneista tamperelaisista ehdokkaista 172 (34 %) kertoo, etteivät he omaa minkäänlaista poliittista taustaa ja yli puolet poliittista kokemusta omaavista (56 %) ovat olleet mukana puolueiden paikallistoiminnassa tai luottamustehtävissä (Yle 2021). Suurin osa kuntavaaliehdokkaista ei omaa vahvaa puoluetustaa, mikä ohjaa tulkitsemaan heidän vastauksiaan kansalaisina eikä poliitikkoina.

Keskimäärin suomalaiset kuntavaaliehdokkaat ovat paremmin koulutettuja ja heidän suhteellinen osuutensa työelämässä on suurempi, kuin koko väestössä. Osin työmarkkinatilanteen ero ehdokkaiden ja muun väestön välillä selittyy ehdokkaiden ikärakenteella. Korkeampi työllisyys ja koulutusaste myös selittävät korkeampaa tulotasoa. (SVT 2022a.) Ehdokkaat ovat siis lähtökohtaisesti korkeammin koulutettuja, paremmin työllistyneitä ja parempituloisia kuin suomalaiset keskimäärin. Ehdokkaista suurella osalla on kuitenkin varsin vähän poliittista kokemusta. Tässä tutkielmassa on pidättäydyttävä tekemästä vahvoja yleistyksiä koskien kansalaismielipidettä, mutta toisaalta ei ole myöskään perusteltua puhua suomalaisten poliitikkojen mielipiteistä.

Kuntavaaliehdokkaiden mielipiteiden, näkemysten ja todellisuuskuvien tarkastelu on tärkeää paitsi politiikan tutkimuksellisesta, myös nuorisotutkimuksellisesta näkökulmasta. Suurin osa nuorten vaikutusmahdollisuuksista sijoittuvat kuntatasolle. Tämä tarkoittaa sitä, että arvot ja asenteet kunnallispäättäjien piirissä vaikuttavat merkittävästi myös yleisemmin nuorten osallistumisen mahdollisuuksiin. Asenteet eivät koske ainoastaan sitä, annetaanko nuorille äänioikeutta vai ei. Kuntapäättäjien käsissä ovat lähes kaikki institutionaaliset osallistumisen keinot, joita alaikäisillä nuorilla on käytettävissään.

Tutkielma etenee tutkimuksen taustan avaamisen (luku 2) jälkeen äänioikeuden ikärajan tarkasteluun. Kolmas luku käsittelee äänioikeuden periaatteita, keskustelua äänioikeuden ikärajan alentamisesta sekä erilaisia empiirisiä havaintoja äänestämisen ikärajasta ja sen laskemisen vaikutuksista. Neljännessä luvussa kuvataan kokonaisuudessaan tutkimusasetelma, tutkimuksessa hyödynnetyt tutkimusmenetelmät sekä tutkimusta varten kerätty aineisto. Luku viisi ja kuusi ovat analyysilukuja, joista ensimmäinen keskittyy purkamaan määrällisen aineiston analyysin tuloksia. Jälkimmäinen luku keskittyy aineiston laadulliseen puoleen ja siinä paneudutaan perusteisiin, joita äänestämisen ikärajan alentamiseksi ja ennallaan pitämiseksi annetaan. Luvussa seitsemän vedetään yhteen analyysilukujen tuloksia ja pohditaan sitä, miltä kuntavaaliehdokkaiden poliittikkakäsitykset näyttävät tulosten valossa. Niiden pohjalta pohditaan myös sitä, miltä nuorten poliittinen toimijuus näyttäytyy näkemysten valossa. Pohdinta kumpuaa konstruktivistisista lähtökohdista ja siinä kysytäänkin, millaista toimintaympäristöä ehdokkaat luovat nuorten poliittiselle toiminnalle ja toimijuudelle. Lisäksi luvussa tarkastellaan tutkimuksen rajoitteita ja mahdollisia tulevaisuuden tutkimuskysymyksiä.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

2.1. Poliittinen osallistuminen edustuksellisessa demokratiassa

Demokratia on laaja käsite ja sitä käytetäänkin hyvin arkisesti kuvaamaan erilaisia yhteiskunnallisia tiloja, toiminnan tapoja ja –logiikkoja. Maija Setälän (2003, 9) mukaan käsitettä käytetään jopa varomattomasti erilaisten hyvinä pidettyjen asioiden, kuten yhteiskunnan oikeudenmukaisuuden, kansalaisten tasa-arvon ja yksilön sananvapauden kuvaamiseksi. Demokratialla voidaan myös perustella hyvin monenlaisia poliittisia päämääriä (Wood 1994, 52).

Tässä tutkielmassa demokratia käsitetään lähinnä poliittishallinnollisena (edustuksellisena) järjestelynä ja järjestelmänä, joka määrittelee toiminnan- ja menettelyiden tavat sekä noudatettavat arvot. Demokratian voidaan nähdä myös muodostuvan kehämäisesti. Sen ytimestä, kuten menettelytavasta, ollaan suhteellisen yksimielisiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi vaalit hävinnyt puolue hyväksyy tappionsa pysyen edelleen lojaalina edustukselliselle järjestelmälle. Puolueet voivat luottaa siihen, että voitto on jälleen mahdollinen seuraavissa vaaleissa. Tämän konsensuksen ansiosta yhteiskunnat voivat selvittää erilaiset konfliktit rauhanomaisesti ja rakentavasti. (Landwehr & Steiner 2017, 787–788.)

Demokratian ydinarvoista ja menettelytavoista ollaan samanmielisiä, mutta demokratiaan liittyvistä laadullisista ominaisuuksista voidaan myös kiistellä. Nämä ominaisuudet asettuvat niin kutsutusti demokratian ulommalle kehälle. Tässä tutkielmassa tunnistetaan kansalaisten ulomman kehän demokratiakäsitysten olevan toisistaan poikkeavia. Erilaiset normatiiviset asetelmat ja arvostukset voivat myös olla hierarkkisesti eri järjestyksessä, vaikka ne nähtäisiinkin yhtä aikaa vaikuttaviksi. Yhdet toivovat osallisuutta ja osallistumista, toiset päättäjien responsiivisuutta. Yhdelle demokratia on kaukana todellisesta inklusiosta, toisen mielestä päätöksentekoa pitäisi siirtää entistä enemmän ammattilaisten käsiin. (Landwehr & Steiner 2017.)

Käsitteen monimutkaisuudesta ja monitulkintaisuudesta huolimatta demokratian haasteista vallitsee jonkinlainen yhteisymmärrys. Keskustelu edustuksellisen demokratian kriisistä on ollut vilkasta viimeisen parin vuosikymmenen aikana. Yhtenä keskeisenä haasteena on nähty äänestysaktiivisuuden heikkeneminen ympäri liberaalidemokratioita (Hooghe & Kern 2017, 536–537). Lisäksi koko poliittista järjestelmää värittää yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen kasaantuminen. Suomessa poliittinen osallistuminen on jossain määrin

eriytynyttä ja esimerkiksi nuoret, pienituloiset ja matalasti koulutetut ovat vähemmän kiinnittyneitä poliittiseen järjestelmään kuin vanhemmat ikäluokat, hyvin toimeentulevat ja korkeasti koulutettu väestö. (Grönlund & Wass 2016.)

Nuorten osalta keskustelua käydään erityisesti poliittisesta kiinnostumattomuudesta sekä heikosta äänestysaktiivisuudesta. Passiivisuus, apatia ja epäluottamus edustuksellista järjestelmää kohtaan nähdään uhkaavan jo koko edustuksellisen hallintajärjestelmän hyvinvointia ja legitimitettiä (Harrinvirta 2019, 155). Yhtä aikaa keskustellaan siitä, onko sittenkään kyse varsinaisesti poliittisen kiinnostuksen vähäisyydestä. Poliittisen ympäristön muutos ja osallistumisen keinovalikoiman laajeneminen ovat muokanneet käsityksiä siitä, mikä koetaan poliittiseksi ja mikä on kenellekin mieluisa tapa pyrkiä vaikuttamaan ympäristöönsä.

Poliittisella osallistumisella on perinteisesti tarkoitettu toimintaa, jonka tarkoituksena on vaikuttaa valtaa pitävien valintaan tai vallanpitäjien toimintaan joko suorilla tai epäsuorilla keinoilla (Verba & Norman 1972, 2). Kapeasti määriteltynä poliittinen osallistuminen on siis toimintaa, joka on suorassa yhteydessä edustuksellisen demokraattisen järjestelmän toimintaan. Laveampi määritelmä poliittisesta osallistumisesta käsittää myös muita keinoja, joilla pyritään saavuttamaan poliittisiä tavoitteita. Niiden kohteena ei välttämättä ole edustuksellinen järjestelmä vaan esimerkiksi yhteiskunnalliset tai lähiyhteisön ongelmat (van Deth 2014, 357–358). Tämä erottaa ne perinteisistä poliittisen osallistumisen keinoista, kuten äänestämisestä ja poliittisen puolueen toimintaan osallistumisesta tai ehdolle asettumisesta.

Poliittisen osallistumisen muotoja voidaan myös eritellä tarkastelemalla niiden institutionalisoitumisen astetta. Osallistuminen voi siis tapahtua ”sovinnaisesti”, säännöllisesti ja laillisesti, jolloin sen katsotaan olevan varsin institutionalisoitunutta. Ei-institutionaalinen poliittinen osallistuminen on toimintaa, joka ei tapahdu rakenteiden puitteissa tai viranomaislähtöisesti, vaan se kumpuaa kansalaisten omista intresseistä. Ei-institutionaalinen toiminta voi rakentua esimerkiksi yksittäisten asioiden, kuten luonnonsuojelun tai ihmisoikeuksien ympärille. (Bäck & Christensen 2020, 442.)

Poliittisen osallistumisen muodoista äänestäminen on yhä kaikkein suosituinta. Muunlainen vaalien välissä tapahtuva edustukselliseen järjestelmään suunnattu vaikuttaminen, kuten yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen tai puolue toimintaan osallistuminen, ovat menettämässä houkuttelevuuttaan. Poikkeuksen tähän trendiin tekee

kansalaisaloitejärjestelmä, jota kansalaiset ovat kertoneet hyödyntäneensä erityisen aktiivisesti. Vuoden 2019 eduskuntavaaleja koskevassa kyselyssä yli puolet suomalaisista (52 %) kertoi allekirjoittaneensa ainakin yhden kansalaisaloitteen. Ei-institutionaalisista poliittisen osallistumisen keinoista esimerkiksi mielenosoittaminen ja muut kansalaisaktivismin muodot, kuten verkkovaikuttaminen, ovat lisääntyneet suomalaisten keskuudessa. (Bäck & Christensen 2020, 445–447.)

Tämän työn kannalta on keskeistä erottaa perinteinen poliittinen edustuksellinen osallistuminen sekä uudet, ei-institutionaaliset osallistumisen muodot. Erityinen eronteko voidaan tehdä suoraan edustukselliseen järjestelmään vaikuttavien keinojen ja toisaalta uusien, kenties yleisemmälle tasolle kohdennettujen vaikuttamispyrkimysten välille. Edustukselliset ja uudet osallistumisen keinot ovat perustavalla tavalla erilaatuisia. Edustuksellinen järjestelmä *tarvitsee* äänestämistä ja ehdolle asettumista. Vain edustajien kautta järjestelmä pysyy käynnissä, mielipiteet kulkevat osaksi järjestelmää ja muotoutuvat toteutettavaksi politiikaksi, laeksi, toimintaohjelmiksi ja suuntaviivoiksi.

Sen sijaan edustuksellinen järjestelmä voi toimia ilman uusia osallistumisen muotoja, joskin järjestelmän laatu voi olla hyvin erilainen. Suomalainen edustuksellinen demokratia toimisi ilman kansalaisaloitejärjestelmää, mutta sen lisäarvo on kansalaisten mahdollisuudessa osallistua vaalien välillä. Samoin järjestelmä toimisi ilman mielenosoituksia, vetoimuksia ja ostoboikotteja, mutta poliittinen järjestelmä olisi silloin sisällöltään kapeampi. Demokratiatutkimuksessa vallitseekin ajatus siitä, että edustuksellinen demokratia ei yksin riitä, vaan tarvitaan myös osallistuvaa, suoraa, deliberatiivista ja vastademokratiaa (Eskelinen ym. 2012a, 40–41).

Edustuksellisen demokratian instituutioiden legitimitettiin ja toiminnan tarkoituksenmukaisuuden täyttymiseen liittyy vahvasti kysymys siitä, mikä on osallistumisen riittävä taso. Osallistumista korostavan näkökulman mukaan äänestäminen on demokraattisen järjestelmän kulmakivi (Gallagher 2014, 11). Korkea äänestysaktiivisuus kertoo hyvinvoivasta demokratiasta, jossa jokaisella yhteisön jäsenellä on periaatteellinen mahdollisuus muuttaa poliittisen yhteisön suuntaa. Tämä näkökulma korostaa, että äänestäminen on tärkeää järjestelmän legitimitetin kannalta. Äänestäminen on tärkeää myös kansalaisen näkökulmasta, koska ainoastaan sen kautta hän voi täyttää roolinsa vaatimuksia valtion kansalaisena. (Czesnik 2006, 450.) Toinen, niin kutsuttu elitistinen näkökulma ei anna samanlaista painoarvoa äänestysaktiivisuudelle. Joseph A. Schumpeterin teoretisointiin nojaten näkökulma korostaa

demokratian menetelmällistä arvoa. Keskeistä ei ole se, kuinka paljon ihmiset äänestävät. Sen sijaan keskeistä on demokratian menetelmällinen luonne, jossa poliittinen eliitti kilpailee äänestäjistä. Kansalaisten rooliin kuuluu edustuksen valinta ja kansan poliittisen osallistumisen funktio on toimia poliittisen eliitin kilpailun kohteena. (Czesnik 2006, 451.) Tätä osallistumista minimoivaa demokraatiaihannetta voidaan kutsua myös häivedemokratiaksi (esim. Hibbing & Theiss-Morse 2002).

Länsimaiset liberaalidemokratiat näyttävät kuitenkin yleisesti ottaen arvostavan kansalaisten aktiivista osallistumista. Erityisenä huolena ovat ryhmät, jotka jäävät aliedustetuiksi. Kun äänestysaktiivisuus on alhainen, tarkoittaa se lähes poikkeuksetta sitä, että sosiaalisesti ja taloudellisesti heikossa asemassa olevat ryhmät ovat aliedustettuina edustuksellisen demokratian toimielimissä. Tämä johtuu siitä, että heikommassa asemassa olevat ryhmät omaavat usein vähemmän sosiaalista pääomaa ja ovat vähemmän järjestäytyneitä (esim. Aggeborn, Lajevardi & Nyman 2021). Klassisen representaation näkökulmasta näiden ryhmien alhaisen äänimäärän ja suhteellisen järjestäytymättömyyden yhdistelmä tarkoittaa sitä, että heidän eduistaan ei pidetä huolta. Silloin edustuksellisissa elimissä on vain edustajia, jotka ovat vastaanottavaisia etuoikeutettujen, osallistuvien ja järjestäytyneiden ihmisryhmien toiveille. (Lipset 1960, 216–217). Nuorten edustuksellisuuden näkökulmasta keskeistä on sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus. Eskelinen ym. (2012a, 48) kuvaavat tilannetta:

“Nuorten, tulevaisuuden työntekijöiden ja sitä kautta hyvinvointivaltion ylläpitäjien läsnäolo päätöksenteossa legitimoii yhä uudelleen sukupolvien välisen sopimuksen, joka takaa sen, että niin lapsista kuin vanhuksistakin pidetään huolta. Nuorten jättäytyminen edustuksellisen päätöksenteon ulkopuolelle sen sijaan murentaa tämän sopimuksen legitimitettä.”

Äänestysaktiivisuuden korkealla pitäminen ja eri ihmisryhmien aktivoiminen vaaleissa on siis tärkeää hyvinvoivan demokratian kannalta.

Edustuksellisen ja toimivan demokraattisen järjestelmän institutionaaliseen rakenteeseen kuuluvat myös elinvoimaiset ja houkuttelevat puolueet. Viimeiset vuosikymmenet ovat olleet kuitenkin perinteisille puolueille vaikeita. Puolueiden jäsenmäärät ovat tippuneet ja eteenkään nuoret eivät koe puolueita enää omikseen. Ainoastaan reilu kolmannes 18–24-vuotiaista nuorista kokee jonkin puolueen olevan itselleen läheinen (Kestilä-Kekkonen 2015, 54). Vähäinen samaistuminen heijastuu nuorten ehdokkaiden määrään ja lopulta siihen, kuinka paljon nuoria edustajia on edustuksellisen demokratian toimielimissä. Puolueiden

etääntyminen kansalaisista vaikuttaa puolueiden kykyyn edustaa kansaa päätöksentekoeleimissä ja välittää heidän keskeisiä arvojaan ja ajatuksiaan päätöksentekoon. Puoluesamaistumisen heikkenemisen arvioidaan näkyvän myös äänestysinnon laskuna, äänestäjien liikkuvuutena ja esimerkiksi vaalitulosten ennakoimattomuutena (Harrinvirta 2019, 116).

Kuka tahansa iästä ja kansalaisuudesta riippumatta voi osallistua mielenosoitukseen tai boikotoida poliittisin perustein. Poliittisen osallistumisen keinovalikoimasta on kuitenkin syytä ottaa huomioon se, että kaikki osallistumisen keinot eivät ole samalla viivalla toistensa kanssa. Institutionaalinen osallistuminen on yhteydessä suoraan muodolliseen poliittiseen järjestelmään, mikä kanavoi kansalaisten arvostukset suoraan päätöksentekoon. Sen sijaan ei-institutionaalisen, ad hoc-tyyppisen osallistumisen vaikutukset eivät välttämättä kohdistu suoraan poliittiseen järjestelmään, vaan ne voivat pyrkiä vaikuttamaan laajemmin erilaisiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin (Bäck & Christensen 2020, 431).

Tämä on erityisesti huomioitava sen osalta, kuin osallistumisella pyritään vaikuttamaan edustuksellisen poliittisen järjestelmän sisällä. Vaikka yhteiskunnissa vallitsee varsin osallistava ilmapiiri, on syytä tunnistaa, että kaikki demokraattiset innovaatiot, kuten kansalaisraadit tai –paneelit, kuulemiset ja keskustelut, ovat edustukselliselle politiikalle ja edustuksellisille elimille alisteisia. Todellisen vaikuttajafoorumien sijaan ne voivat olla enemmänkin kansalaisia hallitsevia ja hillitseviä instituutioita, jotka eivät juurikaan salli radikaalisti erilaisia mielipiteitä (Lappalainen 2017, 131). Edustuksellisuuden ajatuksen mukaan edustajat käyttävät valtaa ja päättävät myös siitä, millä tavalla näitä innovaatioita hyödynnetään, ja miten eri kuulemiset otetaan huomioon päätöksenteossa. Nämä seikat huomioon ottaen, äänestäminen ja äänioikeus ovat varsin oleellinen osa järjestelmää, jossa kaikki muu järjestelmän sisällä tapahtuva vaikuttaminen on edustuksellisuudelle alisteista.

2.2. Nuoret poliittisina kansalaisina

Mistä puhumme, kun puhumme nuorista? Nuoruus ja nuoriso ovat ajassa muuttuvia käsityksiä. Lapsuuden ja nuoruuden raja, kuten myös nuoruuden ja aikuisuuden raja, ovat kontekstisidonnaisia. Antiikin ajan nuoria olivat kaikki, jotka olivat terveitä ja vahvoja. Nykynuoren määritelmät eivät ole sidoksissa terveydentilaan tai fyysiseen voimaan. Nykyään nuoruutta lähestytään usein ajanjaksona, joka jää lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Kenties vielä parempi kuvaus nuoruudelle ajanjakson sijaan on näkemys nuoruudesta elämäntilanteena (eng.

stage of life). Elämäntila tai -tilanteet ovat sosiaalisia konstruktioita, jotka ylläpitävät sosiaalista järjestystä. (Simhadri 1989, 9–11.)

Nuoruus on siis yhteiskuntien luoma sosiaalinen rakennelma tietyille väestöryhmälle. Vaikka nuoruuden sisällöt ovat muuttuneet ja muuttuvat edelleen ajassa, se on kuitenkin jossain määrin pysyvä tai vakaa käsitys. Oikeudellinen ulottuvuus osoittaa, miten nuoruutta määritellään erityisesti iän kautta. Täysi-ikäisyys takaa tiettyjä oikeuksia aikuisväestölle ja yhtä aikaa nuoruuteen määritellyt ikävuodet takaavat nuorille tiettyjä erityisoikeuksia. Sosiaalisena rakennelmana nuoruus saa siis hyvin konkreettisen ja tarkkarajaisen muodon lainsäädännön ja kansainvälisten sopimuksien kautta.

Suomessa nuorisolaki (1285/2016) koskee kaikkia alle 29-vuotiaita. Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) määritelmä nuoruudelle on puolestaan hieman suppeampi. Se määrittelee nuoriksi kaikki 15–24-vuotiaat henkilöt. Tämä ei ole oikeudellisesti sitova määritelmä, vaan kaikki valtiot voivat itse muotoilla määritelmänsä nuoruudesta. Sen sijaan YK:n lasten oikeuksien sopimus (1989) määrittelee lapsiksi kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt, mikä takaa lapsille samat oikeudet riippumatta kansallisista lainsäädännöistä. Useissa valtioissa nuoruus katsotaan päättyvän, kun kansalainen on samassa oikeudellisessa asemassa aikuisten kanssa. Tämä ikä on useimmissa valtioissa 18 vuotta. (YK 2022.) Erilaiset oikeudelliset määritelmät osoittavat sen, ettei nuoruuden käsite ole yksinkertainen ja yksiselitteinen vaan erilaisten tarpeiden mukaan määritelty erilaisissa ajallisissa, poliittisissa ja sosiaalisissa konteksteissa.

Tämän tutkielman näkökulmasta on syytä tunnistaa nuoruuden monet määritelmät ja se, ettei nuori kaikissa konteksteissaan viittaa samanikäisiin henkilöihin. Tämä on keskeistä, kun tarkastelemme nuorten poliittista toimijuutta ja roolia osana poliittista järjestelmää. Poliittisten oikeuksien näkökulmasta nuoret ovat poikkeuksellinen väestöryhmä, sillä osa heistä ei omaa kaikkia poliittisia oikeuksia, vaan heidät katsotaan *vajaavaltaisiksi* kansalaisiksi. Toisaalta nuorten poliittinen toimijuus on myös iästä riippumatonta. Se voi olla riippuvainen erilaisista diskursiivisista valta-asemista, jotka muotoutuvat kulttuurisissa ja sosiaalisissa käytännöissä (Karjalainen ym. 2021).

1980-luvulta lähtien yhteiskunnissa on voimistunut käsitys siitä, että myös muu kuin työosainen väestö voi olla osallistujia ja toimijoita yhteiskunnassa. Nykynuorten roolia poliittisen yhteisön sisällä voidaankin tarkastella toimijuuden ja osallisuuden käsitysten kautta. Toimijuudessa on kysymys yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi tunnistamisesta. Se on

aktiivisuuden ja vastuullisuuden tunnustamisen ja subjektiuden syntymisen prosessi (Karjalainen ym. 2021, 6). Toimijuudella tarkoitetaan yleisesti mahdollisuutta vaikuttaa ja saada aikaa muutoksia ympäristössä (Turja & Vuorisalo 2017; Karjalainen ym. 2021). Tästä johdettuna poliittinen toimijuus on siis mahdollisuus toimia ja vaikuttaa poliittisessa ympäristössä tai poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Poliittinen toimijuus viittaa tässä tutkielmassa yksilöiden tai ryhmien kykyyn tunnistaa itsensä kyvykkääksi tekemään valintoja erilaisista yhteiskuntaa koskevista kysymyksistä ja luottamusta oman toimijuuteen asemana, jonka kautta ihminen kykenee aikaansaamaan muutoksen (Häikiö 2014, 129). Poliittinen toimijuus luo kokemusta siitä, että yksilö tai ryhmä voi vaikuttaa politiikkaprosesseihin, he tulevat kuulluksi ja he voivat muuttaa itselleen tärkeitä asioita (Newman & Dale 2005, 482). Poliittinen toimijuus nähdään tässä kuitenkin asemana, joka legitimoidaan suhteessa yhteiskunnalliseen kysymykseen, instituutioihin, muihin kansalaisiin ja yleisöihin (Häikiö & Leino 2014, 27).

ALL YOUTH-tutkimushankkeen tutkijat puhuvat nuorten yhteiskunnallisesta toimijuudesta, jolla tarkoitetaan paradoksaalista käsitysten, käytäntöjen ja neuvottelujen kenttää. Toimijuus tunnustetaan erilaisissa sopimuksissa ja normistoissa, mutta säädösten sisällöt eivät aina toteudu käytännössä. Nuorten yhteiskunnallista toimijuutta määrittää yhtäältä kontrollin kohteena ja toisaalta marginaalissa oleminen. Rajoitukset kansalaisuuteen nostavat esiin vajaavaltaisuuden kysymyksen, mutta lisäksi nuoria ja nuoria aikuisia marginalisoidaan erilaisten sosiaalisten määrittelyjen kautta. Yksi yleisistä marginalisoivista käsityksistä on, että nuoret ovat kykenemättömiä ja haluttomia osallistumaan yhteiskunnan toimintoihin. Usein nuoret nähdään myös tulevaisuuden toimijoina, mikä siirtää heidät marginaaliin, kun keskustellaan poliittisen yhteiskunnan kysymyksistä tässä hetkessä. (Honkatukia ym. 2020, 18.)

Toimijuus ei toisin sanoen ole ainoastaan oikeudellisten raamien ja poliittisen toimijan itsensä määriteltävissä. Nuorten toimijuus on kehystetty epävirallisilla asiantiloilla kuten asenteilla, aiemmilla toimintaperinteillä, kehityspsykologisilla ja kulttuurisilla olettamuksilla nuorista (Eskelinen ym. 2012a, 36). Osallisuus nousee keskiöön, kun tarkastelemme nuorten ja yhteiskunnan suhdetta mahdollisuuksien näkökulmasta. Nuorisotutkijat Tomi Kiilakoski, Anu Gretchel ja Elina Nivala (2012, 15) kuvaavat osallisuutta näin:

“Osallisuus on todellisen vastuun kantamista ja saamista oman, toisten ja koko yhteisön toimintakyvystä. Se on sitoutumista yhteisten asioiden parantamiseen.

Näin ollen osallisuutena ei voi pitää tilannetta, jossa lapsia ja nuoria kuunnellaan loputtomiin, mutta heidän mielipiteilleen ei anneta mitään merkitystä yhteisön toiminnasta päätettäessä. Osallisuudessa yksilöille, ryhmille ja kollektiiveille annetaan mahdollisuus toimia. Tämä edellyttää hyvän tahdon lisäksi myös vallan jakamista.”

Osallisuudessa on siis kyse vallan jakamisesta ja toiminnan mahdollistamisesta. Isola ym. (2017) näkevät osallisuuden olevan esimerkiksi olemista, toimimista, osallistumista erilaisissa sosiaalisissa suhteissa, joissa toimijoiden vapaudet ja oikeudet vaihtelevat. Osallisuus on siis edellytys myös toimijuudelle. (Isola ym. 2017, 16.) Jotta nuoret voivat kokea todellista osallisuutta ja sen myötä toimijuutta, heille pitäisi antaa vastuuta ja valtaa. Toimijuutta ja osallisuutta käytetään usein toistensa synonyymeinä. Tässä yhteydessä riittänee, että ymmärrämme osallisuuden Karjalaisen ym. (2017, 7) tavoin olevan se osa toimijuutta, joka muodostuu sosiaalisissa suhteissa.

Poliittisten toimijoiden asemat voivat olla hyvin erilaisia. Marginaalisten ryhmien läsnäolo tai paremminkin poissaolo julkisesta poliittisesta keskustelusta ei välttämättä johdu siitä, että he olisivat tyytyväisiä asemaansa, vaan siitä, että yhteiskunnalliset rakenteet eivät tue heidän poliittista toimintaansa ja toimijuuttaan (esim. Tilly 2002, 50.) Poliittinen toimijuus on toiminnallinen asema, jota toimija itse pyrkii määrittelemään, mutta jonka toiminnan mahdollisuuksia erilaiset puhetavat ja käytännöt, asenteet ja kulttuuri myös muovaavat.

Nämä toimijuuden ja osallisuuden kuvaukset kehystävät tutkimusasetelmaa. Tavat, joilla nuorista puhutaan vaikuttavat keskeisesti siihen, millaisia mahdollisuuksia heillä on toimia poliittisessa ympäristössä. Näin ollen myös keskustelu äänestysikärajasta muovaa nuorten poliittista osallisuutta ja sen myötä toimijuuden mahdollisuuksia.

2.3. Nuorten poliittinen osallistuminen

Äänestysprosenttien laskusta ja puolueiden houkuttelevuuden haasteista huolimatta äänestäminen ja ehdolle asettuminen eivät ole menettäneet merkitystään nuorten mielestä. Vuoden 2018 Nuorisobarometrin tulokset osoittavat, että suurin osa 15–29-vuotiaista nuorista pitää äänestämistä ja ehdolle asettumista edelleen tehokkaimpana vaikuttamisen keinona. Edustuksellisen demokratian rooli on nuorten käsityksissä vahva, sillä tutkimuksen mukaan kaksi kolmesta vastaajasta piti ehdolle asettumista (66 %) ja äänestämistä (66 %) keinoina, jolla voi vaikuttaa politiikassa melko tai erittäin paljon. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 31.)

Vaikka äänestämistä ja ehdolle asettumista pidetään tehokkaina osallistumisen keinoina, äänestysikäiset nuoret jäävät suomalaisessa demokratiassa varsin aliedustetuksi ryhmäksi. Jos tarkastelemme vuoden 2022 aluevaaliehdokkaita, voidaan havaita, että 7,6 prosenttia ehdolle asettuneista oli 18–29-vuotiaita. Vähäinen ehdolle asettuminen heijastuu myös varsinaiseen vaalitulokseen. Alle viisi prosenttia kaikista valituista edustajista oli 18–29-vuotiaita (SVT 2022b). Ikäryhmän osuus väestössä on 14,1 prosenttia (Allianssi Ry 2022). Nuorten edustus suhteessa väestöosuuteen näyttäisi jäävän hyvinvointialueilla vähäiseksi.

Aluevaalit olivat ensimmäiset laatuaan, joten ne eivät kerro koko totuutta nuorten ehdolle asettumisesta. Edelliset vakiintuneemmat vaalit kuitenkin kertovat samaa tarinaa. Vuoden 2021 kuntavaalien ehdokkaista 8,5 prosenttia oli 18–29-vuotiaita nuoria. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa alle 30-vuotiaita ehdokkaita oli 10,5 prosenttia ja saman vuoden Euroopan parlamenttivaaleissa 11,5 prosenttia kaikista ehdokkaista. Ehdolle asettuneita nuoria on ollut vuosi vuodelta suhteellisesti vähemmän. (Allianssi Ry 2022.)

Viimeisimmät kuntavaalit osoittavat, että nuoret myös äänestävät muita ikäryhmiä heikommin. Vuoden 2021 kuntavaaleissa 18-vuotiaiden äänestysprosentti alueilla, joilta tiedot saatiin¹, oli 40,9 prosenttia. Äänestysinto laski 32,5 prosenttiin 21-vuotiaiden ikäryhmässä. Tämän jälkeen äänestysprosentit ikäryhmittäin kasvoivat aina 73-vuotiaiden ikäryhmään saakka, jossa äänestysprosentti oli korkeimmillaan ollen 69,6 prosenttia ikäryhmästä (SVT 2021b). Sama trendi on havaittavissa myös muissa vaaleissa. Juuri äänestysikä saavuttaneet nuoret ovat hieman aktiivisempia, kuin 20–24-vuotiaat, mutta alle 29-vuotiaat yleisesti ottaen äänestävät heikommin, kuin muut ikäryhmät (SVT 2018; SVT 2017).

Heikompi ehdolle asettuminen ja äänestysinto eivät kuitenkaan välttämättä tarkoita, että nuoria ei kiinnostaisi politiikka. 15–29-vuotiaiden nuorten kiinnostuminen politiikkaa kohtaan on lisääntynyt vuosien 1996–2018 välillä. Erittäin tai melko kiinnostuneiden osuus on kasvanut 44 prosentista 64 prosenttiin (Harrinvirta 2019, 117). Vastaavasti välinpitämättömien osuus on pienempi, kuin koskaan aikaisemmin mittaushistoriassa (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 23). Lisäksi viimeisimmän nuorten yhteiskunnallisia asenteita mittaavan ICCS-tutkimuksen mukaan nuorten kiinnostus yhteiskunnallisia asioita kohtaan on kasvussa, jos tarkastelemme kysymystä nuorten tiedonhankinnan sekä poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun käymisen

¹ Tiedot on saatu niistä kunnista, joissa on käytössä sähköinen äänioikeusrekisteri.

mittareiden kautta (mt., 24). Onkin siis mahdollista, että edustuksellisen demokratian heikentyvä vetovoima harhaanjohtaa tulkitsemaan nuorten olevan poliittisesti passivoitumassa.

Vuoden 2018 aikana vain 15 prosenttia 15–29-vuotiaista nuorista koki olleensa mukana politiikassa. Lähes puolet (45 %) koki pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin. 15–19-vuotiaista nuorista reilu kolmannes (36 %) kertoi pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskunnallisesti. Vaikka useat nuoret eivät koe olevansa mukana politiikassa tai eivät koe pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin, lähes neljä viidestä (77 %) Nuorisobarometrin vastaajista sanoo äänestävänsä usein tai melko usein. Lisäksi lähes yhtä usea (76 %) kertoo osallistuneensa usein tai melko usein ostopäätöksillään. Lähes kaksi viidestä (37 %) osallistuu poliittiseen keskusteluun verkossa ja sosiaalisessa mediassa ja useampi kuin joka neljäs (27 %) vaikuttaa nuorisovaltuustoissa tai jossain järjestöissä. Yli viidennes (22 %) nuorista on osallistunut kertomansa mukaan mielenosoituksiin. Poliittisessa toiminnassa mukana olleiden määrä on kasvanut erityisesti alle 20-vuotiaiden ryhmässä. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 27–28, 33.)

Ikä erottelee nuoria. Osalla nuorista on mahdollisuus äänestää ja osa osallistuu muilla keinoin. Nuorten poliittinen erityisasema eräänlaisena marginaaliryhmänä on tunnistettu laajasti. Useat tahot haluavat kuulla nuoria ja kuulemista toteutetaan erityisesti kuntatasolla. Kuntalain uudistuksen (410/2015) myötä vuodesta 2015 lähtien jokaisessa kunnassa tulee olla nuorisovaltuusto tai muu vastaavanlainen nuorten vaikuttajaryhmä, jolle on “annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan”. Kuntalain mukaan vaikuttamismahdollisuuksia olisi annettava paitsi keskeisissä nuorten asioissa, jotka liittyvät nuorten terveyteen, hyvinvointiin tai esimerkiksi opiskeluun, myös asioissa, jotka ”nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä”.

Nuorisovaltuustot onkin otettu vahvasti osaksi kunnallista päätöksentekoa. Nuorisovaltuustojen edustajat voivat useissa kunnissa osallistua eri lautakuntien toimintaan, ja niillä voi olla myös puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanvaltuuston kokouksissa. Nuorisovaltuustotoimijat näkevät, että nuorten kuulemisen vaikutukset vaihtelevat. Tuoreessa Nuorisovaltuustojen selvityksessä yli kolmasosa (35 %) vastanneista nuorisovaltuutetuista oli sitä mieltä, että nuorisovaltuustolla on vaikutusmahdollisuuksia, mutta vain joissain asioissa. Joka neljäs (24 %) arvioi, että toimintamahdollisuuksia on jonkin verran. (Nuorisovaltuustojen liitto ry 2021). Tämä osoittaa, että nuorisovaltuustojen roolit vaihtelevat kunnittain, mikä

näkyä myös nuorten kokemuksissa vaikuttavuudesta. Vaikuttavuuden vaihtelun lisäksi nuorisovaltuustotoimintaa, kuten myös muita nuorten omaehtoisia osallistumisen keinoja ja viranomaislähtöisiä osallistamisen innovaatioita leimaavat samat haasteet, kuin väestössä yleensä. Osallistuminen kasaantuu jo valmiiksi aktiivisille kansalaisille (Borg & Kestilä-Kekkonen 2017; Myllyniemi & Kiilakoski 2019; Eskelinen ym. 2012a; Eskelinen ym. 2012b).

Vaikka lasten ja nuorten osallisuuteen kiinnitetään entistä enemmän huomiota, voidaan silti havaita, että erityisesti alaikäiset nuoret ovat hyvin erilaisessa toimijaroolissa, kuin muut kansalaisryhmät. Nuorisotutkijat nostavat esille lasten ja nuorten osallistumisen haasteita kuntapolitiikassa. Lasten ja nuorten käyttöön luodut demokraattiset osallistumiskeinot ovat pääasiassa alisteisia edustuksellisen demokratian instituutioille. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että osallisuus on vahvasti riippuvaista edustuksellisen elimen kokoonpanosta. Tämä kokoonpano määrittelee sen, millä tavalla, kuinka hyvin ja vaikuttavasti osallistumisen instrumentit toimivat. Lisäksi on otettava huomioon se, että erilaiset osallistumisen kanavat kietoutuvat kysymykseen siitä, kenen vastuulla nuorten osallistuminen on. Nuorten mukaan ottaminen erilaisiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin tapahtuu useimmiten kunnan nuoriso- ja opetustoimen työntekijöiden aloitteesta. Sen seurauksena myös vaikutusmahdollisuudet rajautuvat näiden toimijoiden käsittelemiin kysymyksiin. Tutkijat näkevätkin, että lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia tulisi osata edistää kaikkien demokratiamuotojen sisällä, myös edustuksellisen demokratian instituutioissa. (Eskelinen ym. 2012a, 37, 74.)

3. ÄÄNIOIKEUS JA ÄÄNESTÄMISEN IKÄRAJA

3.1. Äänioikeuden perusta

Suomen perustuslaki takaa oikeuden äänestää ja asettua ehdolle valtiollisissa, Euroopan unionin sekä kunnallisissa vaaleissa. Jokainen yli 18-vuotias Suomen kansalainen voi äänestää vaaleissa ja kansanäänestyksissä (PL 731/1999 §14). Lisäksi maassa pysyvästi asuvat yli 18-vuotiaat henkilöt, joilla ei ole Suomen kansalaisuutta, voivat äänestää kunnallisvaaleissa (Kuntalaki 365/1995). Euroopan parlamenttivaaleissa Suomen kansalaisten lisäksi äänestämään voivat mennä myös yli 18-vuotiaat EU-valtioiden kansalaiset, joiden kotikunta on Suomessa tai jotka esimerkiksi työnsä vuoksi asuvat Suomessa (1998/714). Myös aluevaaleissa äänestäminen edellyttää täysi-ikäisyyttä (2021/611). Käytännössä äänestäminen erilaisissa vaaleissa edellyttää kaikilla tasoilla täysi-ikäisyyttä. Poikkeuksen tähän tekee seurakuntavaalit, joissa 16-vuotiailla on oikeus äänestää.

Valtiollisten vaalien äänestämisen ikäraja on pysynyt Suomessa pitkään samana. Vuoden 1906 valtiopäiväjärjestyksessä äänestämisen ikäraja oli 24 vuotta. Tuosta ikärajasta on tultu asteittain kohti matalampaa ikärajaa. Viimeisen kerran sitä on muutettu vuonna 1972 kahdestakymmenestä ikävuodesta kahdeksantoista ikävuoteen. (Aalto-Matturi ym. 2010, 14.)

Kahdeksantoista vuoden ikä on ehtona äänestämislle myös monissa muissa maissa. Joissain valtioissa äänestysikä on kuitenkin madallettu kuuteentoista ikävuoteen. Tällaisia valtioita ovat esimerkiksi Itävalta, Brasilia ja Argentiina (Miragliotta ym. 2021, 1194). Malta alensi äänestysikää kuuteentoista ikävuoteen ensin paikallisissa vaaleissa vuonna 2014 ja ensimmäiset 16- ja 17-vuotiaat äänestivät paikallisvaaleissa vuonna 2015. Vuonna 2018 Maltan vaalilakeja muutettiin ja nyt yli 16-vuotiaat voivat äänestää myös kansallisissa vaaleissa. Lisäksi joissain valtioissa ikäraja on laskettu kuuteentoista vuoteen ehdollisesti. Esimerkiksi Sloveniassa 16-vuotiaat työssäkäyvät kansalaiset saavat äänestää vaaleissa. Unkarissa ehdoksi on asetettu avioliitto. Norjassa, Saksassa ja Virossa yli 16-vuotiaat voivat äänestää joissakin alueellisissa vaaleissa. (Johnston & Uberoi 2021, 32; Peto 2020, 60.)

Miten äänioikeuden ikärajaa tulisi arvioida? Kysymystä voidaan lähestyä esimerkiksi sen kautta, mihin hallintojärjestelmän legitimitetti lähtökohtaisesti perustuu. Edustuksellisen demokratian legitimitetti rakentuu ajatukselle, että niillä, joihin päätöksenteko vaikuttaa, on mahdollisuus myös valita päätöksentekoon osallistuvat päättäjät. Iris Young (2000) erittelee

demokratian normatiivisia vaatimuksia nostaen erityisesti esille demokratian inklusiivisuuden. Tämän vaatimuksen perusteella vain sellaiset demokraattiset päätökset ovat legitiimejä, joiden valmistelussa ja päätöksenteossa ovat olleet mukana ne tahot, joita päätöksen vaikutukset koskevat. Tämä herättää kysymyksen siitä, millaiset määreet päätöksenalaisuudelle annetaan. Kuinka voimakkaasti päätöksen on koskettava toimijaa, jotta se laukaisee päätöksenalaisuuden? Youngin mukaan tätä voidaan rajata niin, että sellaiset tahot, joiden *toiminnan mahdollisuuksiin* poliittisella päätöksellä on vaikutuksia, pitäisi olla mukana päätöksenteossa. (Young 2000, 23.)

Äänestäminen on yksi liberaalidemokratian keskeisimmistä poliittisista oikeuksista ja sen kieltäminen joltain ryhmältä katsotaan yleisesti olevan merkittävä poliittisen tasavertaisuuden loukkaus (Chan & Clayton 2006, 533). Edellä esitetty ideaali päätöksenalaisuudesta ei kuitenkaan toteudu demokraattisissa hallintajärjestelmissä sellaisenaan. On olemassa ryhmiä, jotka täyttävät päätöksenalaisuuden kuvauksen, mutta joiden on katsottu perustellusti jäävän osallistumisen ulkopuolelle. Tällaisen ryhmän muodostavat henkilöt, jotka *eivät omaa kansalaisuutta valtiossa, jossa he oleskelevat*. Esimerkiksi Suomessa kansalaisuutta edellytetään valtiollisissa vaaleissa, mutta ei kunta- ja aluevaaleissa. Suomessa perustuslain (731/1999) mukaan valtiovalta kuuluu kansalle, jota edustaa eduskunta. Suomen kansalaiset valitsevat eduskuntaan kansanedustajat. Kansalaisuudella usein viitataan poliittisen yhteisön jäsenyyteen ja sen tuomaan muodolliseen asemaan, joka tuo mukanaan tietyt oikeudet ja velvollisuudet. Toisaalta kansalaisuuden nähdään olevan myös toiminnallinen rooli, jossa oikeudet ja velvollisuudet muuttuvat todeksi vasta kansalaisen toimiessa yhteiskunnassa. (Kiilakoski, Gretchel & Nivala 2012, 18–19.) Kansalaisuus äänestämisen ehtona on saanut kritiikkiä ja esimerkiksi maahanmuuttajien äänioikeudesta käydään vilkasta keskustelua (esim. Peltoniemi 2018; Pedroza 2019).

Alaikäiset muodostavat toisen keskeisen ryhmän, joka on päätöksenteon vaikutuksen piirissä, mutta jolla ei useimmiten ole äänestysoikeutta (McAllister 2014). Perustelut tälle ovat henkilön autonomian ja sen myötä rationaalisuuden varmistamisessa. Klassinen näkemys on, että äänestäminen edellyttää jonkinasteista henkilön autonomiaa. Demokraattinen järjestelmä voi saavuttaa legitimitetin vain, jos kansalaiset kykenevät tekemään perusteltuja valintoja itseään koskevissa kysymyksissä ja sen myötä suostuvat valtiolliseen vallankäyttöön (Brighouse 1998, 720). Valtiollisen vallankäytön näkökulmasta olisi ongelmallista, jos kansalaiset tekisivät valintoja ohjailtuina tai oman tahtonsa vastaisesti. Autonomia on demokraattisen

osallistumisen edellytys, sillä ilman kykyä muodostaa henkilökohtaisia poliittisia mielipiteitä, osallistuminen ei ole rationaalista (Leiviskä 2021, 15).

Tietyn iän saavuttamisen on katsottu olevan hyvä mittapuu autonomian ja rationaalisuuden saavuttamiselle. Robert Dahl (1989, 126) korostaa, että nuorten kohdalla ikään perustuva kategorinen raja on perusteltu. Poliittisen oikeuden saavuttamiseksi asetetaan siis tietty ehto, tässä tapauksessa aikuisuus tai kypsyys, jonka perusteella poliittinen oikeus myönnetään. Käsitteet, kuten aikuisuus ja kypsyys, ovat alttiita erilaisille konflikteille. Ne voidaan kuitenkin Dahlin mukaan ratkaista objektiivisilla ikärajoilla. Rajaukset estävät yksilöiden syrjimisen, jolloin rajaaminen voidaan oikeuttaa (Setälä 2003, 25). Autonomian ja rationaalisuuden lisäksi äänestämisen katsotaan edellyttävän myös muita ominaisuuksia, jotka kuvaavat poliittista kypsyyttä ja sen mukanaan tuomaa kykyä tehdä harkittuja poliittisia päätöksiä. Käsittelen näitä ja muita perusteita äänestysikärajan pitämiseksi ennallaan ja laskemiselle tarkemmin luvussa 3.2.

Edellä esiteltyjen ryhmien lisäksi joissain valtioissa myös rikoksen tehneiltä henkilöiltä on evätty äänestysoikeus. Esimerkiksi vuonna 2014 Yhdysvalloissa oli yli 5 miljoonaa kansalaista, joilta oli evätty äänestysoikeus rikostuomion perusteella (McAllister 2014; Dilts 2014).

Demokratian normit ovat jatkuvan arvioinnin kohteena. Tässä tutkielmassa keskitytään yhteen äänestämisen normatiiviseen, äänestysikärajasta käytävään, keskusteluun. Keskustelu on myös oikeudellinen, poliittinen ja sosiaalinen. Sitä arvioidaan parhaillaan akateemisilla kentillä, ja sen toivotaan tuovan empiiristä pohjaa poliittisille päättäjille (esim. Chan & Clayton 2006; Miragliotta ym. 2021; Oosterhoff, Wray-Lake & Hart 2022; Peto 2020; Borg & Azzopardi 2021).

3.2. Keskustelu äänestysikärajan laskemisesta

Aikaisempi äänestysikärajan laskeminen tapahtui suurella osalla Euroopan valtioita Iso-Britannian johdolla 1960–70-lukujen taitteessa. Tuolloin äänestysikärajaa alennettiin useissa valtioissa 21 ikävuodesta 18 vuoteen. Keskeinen perustelu äänestysikärajan laskemiselle oli laajan yhteisymmärryksen saattama täysi-ikäisyyden ja aikuisuuden uudelleenmäärittely. (Tonge, Loughran & Mycock 2021, 523.) Erityisesti 2000- ja 2010-luvuilla uusi keskustelu on virinnyt siitä, tulisiko äänestämisen ikärajaa laskea 18 vuodesta edelleen 16 vuoteen. Poliittinen

ja akateeminen kenttä ovat varsin jakautuneita näkemyksissään. Keskustelua määrittelevät erityisesti kaksi ulottuvuutta, joista ensimmäinen keskittyy aikuisuuden tai kypsyyden määrittelyyn ja toinen koskee mahdollisen muutoksen seurauksia demokratialle. (Loughran, Mycock & Tonge 2022, 297–299.)

Ulottuvuuksista ensimmäistä, poliittista kypsyyttä, koskevan vastakkainasettelun molemmin puolin jaetaan näkemys siitä, että äänestäminen kuuluu *aikuisuuteen*, ja äänestyspäätös edellyttää jonkinlaista kypsyyttä. Äänestysiän laskeminen 21 vuodesta 18 vuoteen tapahtui useissa valtioissa konsensuaalisesti, sillä keskustelussa vallitsi yksimielisyys 18-vuotiaiden aikuisuudesta. Sen sijaan varsin useat ovat sitä mieltä, että 16-vuotias ei ole aikuinen ja siksi myös keskustelu äänestysikärajan laskemisesta on monimutkaisempi. (Tonge ym. 2021, 530.)

Usein perustelut aikuisuuden käsitykselle haetaan muualta lainsäädännöstä, joka määrittelee kansalaisen oikeuksia ja vastuita kansalaisena tai aikuisena. Perustelu kohtuullisuuden tai oikeudenmukaisuuden (eng. *equity*) nimissä lähtee liikkeelle siitä, miten muun lainsäädännön silmissä 16- ja 17-vuotiaat nähdään. Suomen lain mukaan 15-vuotias on rikosoikeudellisessa vastuussa itsestään. Suuri osa muista kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista kuitenkin astuu voimaan, kun henkilö täyttää 18 vuotta ja saavuttaa täysi-ikäisyyden. Joissain valtioissa esimerkiksi asepalvelukseen astuminen tai ajo-oikeuden saaminen edellyttävät alhaisempaa ikärajaa (esim. McAllister 2014, 74–75). Kohtuullisuuteen vetoavat kuitenkin kysyvät: jos on tarpeeksi vanha ollakseen rikosoikeudellisessa vastuussa, eikö silloin ole myös riittävän vanha äänestämään?

Monet vastaavat tähän kysymykseen kieltävästi. Usealle aikuisuus tarkoittaa sitä, että kansalainen on oikeustoimikelpoinen ja täysivaltainen, vastuussa itsestään ja teoistaan. Äänestysikärajan laskemisen vastustajat ovat esittäneet huolen siitä, että alentamalla äänestysikärajaa aikuisuuden ikäraja voisi alkaa häilyä. Ikärajan nähdään olevan paitsi raja myös suoja, joka turvaa vielä kehittyviä nuoria väärinkohtelulta. Äänestysikärajan alentamisen seuraukset herättävät huolta. Mitä jos seuraava kysymys kuuluukin: jos on tarpeeksi kypsä äänestämään, eikö ole myös tarpeeksi kypsä päättämään lainanottamisesta tai käymään plastiikkakirurgilla? Nuorten oikeusturvan pelätään murenevan, jos erilaisia ikärajoja lasketaan. (Silbaugh 2020.) Päätöstä äänestysikärajan laskemisesta ei kuitenkaan arvioida vain sen perusteella, kohtelee lainsäädäntö 16-vuotiaita aikuisina vai ei, tai millä tavalla sen tulisi kohdella 16-vuotiaita. Oikeudellisen keskustelun lisäksi aikuisuudesta käydään myös muita näkökulmia sisältäviä keskusteluita.

Aikuisuutta arvioidaan erityisesti yksilötason ominaisuuksien näkökulmasta. Äänestämisen katsotaan edellyttävän yksilöltä kypsyyttä, josta käytetään käsitettä poliittinen kypsyyden (eng. *political maturity*). Chan ja Clayton (2006) ovat määritelleet poliittisen kypsyyden syntyvän kyvyistä ja halusta tai motivaatiosta kiinnittyä osaksi poliittisia prosesseja. Se on kehityksen piste, jossa kansalaisella on riittävä kapasiteetti tehdä poliittisia valintoja ja päätöksiä.

Kansalaisella on oltava riittävästi kiinnostusta poliittisia kysymyksiä kohtaan osallistuakseen tehokkaasti poliittisen järjestelmän sisällä. Kiinnostuneisuus kuvaa yksilön motivaatiota seurata ja osallistua poliittisen yhteiskunnan toimintoihin, mistä johtuen sitä pidetään erityisen tärkeänä demokratian toimivuuden näkökulmasta. (Rapeli & Koskimaa 2020, 421; Rapeli & Borg 2016, 358; Rapeli 2010.) Lisäksi kansalaisella on oltava riittävä tietämystä poliittisesta systeemistä ja ymmärrystä erilaisista poliittisista kysymyksistä sekä esimerkiksi kykyä toimia omien poliittisten intressien mukaisesti (Chan & Clayton 2006).

Keskustelun osapuolet ovat erimielisiä siitä, onko 16- ja 17-vuotiailla riittävä poliittista tietämystä, elämäkokemusta, kiinnostusta tai kognitiivisia kykyjä, jotta he voisivat tehdä harkittuja poliittisia päätöksiä. Harkitut päätökset ovat edellytys sille, että äänestäjien valinnat vastaavat heidän poliittisia näkemyksiään, ja heidän antamansa äänet olisivat vaikuttavia. Demokratian toimivuuden näkökulmasta kansalaisten tulisi äänestää siksi, että he pyrkivät saamaan edustuksen omille poliittisille intresseilleen ja tavoitteilleen. Sen sijaan ikärajan laskemisen vastustajien pelkona on, että nuorten äänet saattaisivat palvella vain ekspressiivisiä tavoitteita tai nuoret voisivat äänestää kansalaisvelvollisuuden tunteesta, eivätkä näin ollen välttämättä perehtyisi vaihtoehtoihin äänestääkseen poliittisen tavoitteen saavuttamiseksi. (Wagner, Johann & Kritzingen 2012, 373; Tóka 2009.) Isossa kuvassa kysymys äänestäjien poliittisesta kypsydestä vaikuttaa demokratian toimivuuteen.

Ikärajan alentamista vastustavat näkevät, että nuoret voivat olla tunteellisia, impulsiivisia ja epärationaalisia. Yleisesti vastustajien keskuudessa esitetty huoli on se, että nuoret eivät ole riittävän itsenäisiä tehdäkseen omia äänestyspäätöksiään. Autonomian puuttuessa vanhempien, ystävien tai esimerkiksi julkisuuden henkilöiden näkemykset voivat vaikuttaa äänestyspäätökseen. (Oosterhoff ym. 2022, 443–444.) Autonomiia pidetään normatiivisesti oikeutettuna ehtona äänestämislle (Dahl 1989, 126; Setälä 2003, 24).

Ikärajan laskemisen kannattajat ovat tuoneet esille argumentin, että on perusteetonta vaatia 16- ja 17-vuotiailta sellaisen poliittisen kypsyyden täyttämistä, jota todellisuudessa useat

aikuisetkaan eivät täytä (McAllister 2014, 77; Peto 2018, 282). Jotkut ovat myös sitä mieltä, että äänestämisen 18 vuoden ikäraja ei vastaa nykyajan demografisia, sosiaalisia tai teknologisia muutoksia maailmassa (EN 2015, 7). Keskustelua äänestysikärajan laskemisesta tulee myös arvioida suhteessa nuorten historiallisesti muuttuvaan asemaan, jossa myös erilaiset poliittisen kansalaisuuden sisältöön kasvattavat instituutiot muuttuvat (Aalto-Matturi ym. 2010, 34). Nuoret ovat aikaisempia sukupolvia huomattavasti enemmän koulutettuja yhteiskunnallisissa aiheissa. Keskustelussa poliittisesta kypsyydestä nostetaan myös usein esille kysymys siitä, ovatko nuoret alttiimpia radikaaleille mielipiteille tai utopistisille poliittisille tavoitteille. Kyselyt Yhdysvalloissa ja Itävallassa kuitenkin osoittavat, etteivät alaikäiset nuoret poikkea muusta väestöstä juurikaan tässä asiassa. (EN 2015; Wagner ym. 2012.)

16- ja 17-vuotiaiden poliittisesta kypsyydestä ja sen mittareiden validiteeteista vallitsee näkemuseroja. Kehityspsykologit, politiikan tutkijat tai oikeusasiantuntijat eivät ole päässeet yhteisymmärrykseen siitä, onko 16-vuotias vähemmän kypsä äänestämään kuin 18-vuotias, ja millaista kypsyyttä tulisi ylipäänsä edellyttää äänestämässä (esim. Chan & Clayton 2006; Oosterhoff ym. 2022; Peto 2018; 2020; Wagner ym. 2012; Zeglovitz & Zandonella 2013). Ikärajan laskemisen kannattajat ovat huomauttaneet, ettei neurologisia todisteita ole löytynyt siitä, että 16-vuotias nuori verrattuna 18-vuotiaaseen olisi vähemmän kypsä tekemään äänestyspäätöksiä (Hart & Atkins 2011). Kypsyyden monia muita osa-alueita tarkastelevat empiiriset tutkimukset kuitenkin antavat ristiriitaisia tuloksia esimerkiksi nuorten poliittisen tietämyksen tasosta. Käsittelem näitä empiirisiä havaintoja enemmän luvussa 3.3.

Toinen keskeinen ulottuvuus äänestysikärajakeskustelussa on kysymys siitä, miten äänestysikärajan laskeminen vaikuttaisi demokratiaan. Kannustaisiko ikärajan laskeminen nuoria osallistumaan ja tervehdyttäisikö muutos laskevista äänestysprosentteista kärsiviä demokratioita? (Loughran ym. 2022, 299.) Ikärajan laskemisen vastustajat uskovat muutoksen johtavan siihen, että äänestysprosentit kokonaisuudessaan jatkavat laskemistaan vaaleissa ja heikentävät demokraattista legitimitettiä entisestään (Chan & Clayton 2006).

Äänestysikärajan laskemisen puolella olevat kuitenkin näkevät, että nuorten aikaisempi mahdollisuus äänestää voisi kehittyä tavaksi, joka pitkällä aikavälillä nostaisi äänestysprosentteja vaaleissa (Franklin 2004). Tästä mahdollisesta kehityksestä puhutaan nuorten poliittisen kiinnittymisen tai sosialisoinnin tehostamisena. Poliittinen kiinnittyminen on keskeistä, sillä sen katsotaan olevan voimakkaasti sidoksissa poliittiseen osallistumiseen

(esim. Verba ym. 1995). Poliittisella kiinnittymisellä tarkoitetaan kansalaisen ja politiikan tai poliittisen yhteisön välistä suhdetta. Rapeli ja Koskimaa (2020, 420) kuvaavat sen olevan keskeinen edellytys kansanvaltaisuuden toteutumiseksi.

Kansalaisten kiinnittyminen poliittiseen järjestelmään voidaan nähdä olevan ainakin kahdella ulottuvuudella tapahtuva prosessi. Asenteellinen kiinnittymisen ulottuvuus kertoo siitä, kuinka voimakkaasti kansalaiset ovat kiinnittyneet poliittisen järjestelmän erilaisiin periaatteisiin ja arvoihin (Easton 1965). Suuremmassa kuvassa tämä kertoo poliittisen järjestelmän legitimeetistä, eli siitä, koetaanko järjestelmässä vallitsevien valtasuhteiden täyttävän niille asetetut normatiiviset vaatimukset (esim. Beetham 1991). Toisin sanoen poliittisen järjestelmän legitimeetti kuvaa sitä, kokevatko kansalaiset järjestelmän olevan oikeudenmukaisella tavalla hallittu.

Toinen poliittisen kiinnittymisen ulottuvuus koskee kansalaisten henkilökohtaista kiinnittymistä poliittiseen järjestelmään. Tämä ulottuvuus korostaa henkilökohtaisten resurssien merkitystä suhteessa siihen, millä tavalla ja kuinka paljon kansalaiset osallistuvat osana yhteiskuntaa (Verba ym. 1995, 4). Kansalaisen poliittinen kiinnittyminen nähdään olevan yksilön resurssi, joka toimii voimavarana ja helpottaa erilaisissa toiminnallisissa poliittisen osallistumisen muodoissa. Tällaisena resurssina se voi olla esimerkiksi kyky ymmärtää politiikkaa, joka vaikuttaa haluun seurata poliittisia tapahtumia (Rapeli & Borg 2016, 358).

Edustuksellisen demokratian näkökulmasta on tärkeää, että kansalaiset ovat ainakin jokseenkin kiinnittyneitä poliittiseen yhteiskuntaan, ymmärtävät sen tapahtumia ja voivat näin toimia osana sitä tehden valintoja, jotka vastaavat heidän preferenssejään. Nuorten uskotaan kasvavan voimakkaammin osaksi poliittisen kulttuurin käytäntöjä, mikäli heille annetaan äänestyskokemus jo aikaisemmassa nuoruuden vaiheessa. Poliittisiin käytäntöihin kasvamisen prosessia kutsutaan myös poliittiseksi sosialisatioksi (Hyman 1959). Aikaisempi äänestyskokemus voisi tehostaa poliittista sosialisatiota ja kiinnittymistä, ja nuorista voisi kasvaa elinikäisiä äänestäjiä. (Miragliotta ym. 2021, 1197).

Hieman tuoreempi näkökulma äänestysikärajakeskusteluun korostaa poliittista tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Se ei ole varsinaisesti uusi ulottuvuus keskustelussa, vaan se kehystää keskustelun äänestysikärajan laskemisesta ja sen seurauksista demokratialle uudella tavalla. Ajatus kumpuaa poliittisen tasa-arvon ideaalista (Dahl 2006). Se kuvaa moraalista vaatimusta

siitä, että jokaisen kansalaisen mielipiteellä tulee olla sama painoarvo demokraattisessa prosessissa. Keskiössä eivät ole varsinaiset seuraukset äänestysprosesteissa, vaan ennen kaikkea demokratian inklusiosta. Nuorten ääntä korostavassa näkökulmassa hylätään perinteinen näkemys siitä, että äänestäminen kuuluu vain aikuisille. Sen sijaan siinä korostetaan nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä poliittisessa järjestelmässä, jossa vanhempien ikäluokkien rooli on aikaisempaa korostuneempi, ja jonka prosesseista nuoret etäännyvät entisestään. (Loughran ym. 2022, 299.) Euroopan neuvoston päätöslauselmaan (EN 2011)² on kirjattu, että demokratiaa voitaisiin laajentaa alentamalla ikäraja 16 ikävuoteen, sillä mitä suurempi osuus väestöstä osallistuu vaalien kautta, sitä kattavampaa on edustuksellisuus valittujen keskuudessa. Tämä perustelu on kuitenkin toistaiseksi jäänyt taemmalle, sillä nuorten osallisuuden kasvulta uupuu argumenttia tukeva empiria ja sen myötä vahvuus (Loughran 2022, 299).

Toiset tutkijat lähestyvät poliittisen tasa-arvon ja hyvinvoivan demokratian kysymystä ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuskäsityksen kautta. Tässä kehyksessä korostuu nykyhetken etuoikeus suhteessa tuleviin sukupolviin. Kyse on niin kutsutusta *presentismistä*, jonka vaikutuksesta nykyiset ja tulevat sukupolvet poissuljetaan poliittisen päätöksenteon tiloista. Poliittiset päätökset ovat kauaskantoisia. Ne voivat olla hyvin harmillisia ja jopa peruuttamattomia tulevaisuuden sukupolville. Ottamalla aikaisempaa nuoremmat mukaan päätöksentekoon, voitaisiin parantaa demokratian laatua ja suorituskykyä. Tämä voisi myös ratkaista politiikan lyhytnäköisyyden haastetta, jonka vuoksi vielä syntymättömät sukupolvet ja alle äänestysikäiset usein laiminlyödään päätöksenteossa ja päätösten valmistelussa. Radikaaleimmat ylisukupolvisen oikeudenmukaisuusteorian kannattajat laskisivat äänestysikää alle 16 vuoteen. Heidän mukaansa yksi mahdollisuus kompensoida nuorten ja tulevien sukupolvien päätöksentekoprosessista uupumista voisi olla alle äänestysikäisten vanhemmille myönnettävät ylimääräiset äänet, jotka tulisi käyttää lasten puolesta. (Miragliotta ym. 2021, 1198.)

3.3. Empiiriset havainnot ikärajan laskemisen vaikutuksista

Keskustelu äänestysikärajan laskemisesta 16 vuoteen on ollut spekuloinnin varassa aina 2000-luvulle saakka. Empiirisen tiedon puute on jättänyt varsin paljon tilaa arvailuille siitä, millaisia seurauksia äänestysikärajan laskemisella on demokratialle tai nuorten poliittiselle

² Päätöslauselma on annettu demokratiaa ja poliittisia asioita käsittelevän komitean toimesta (the Committee on Political Affairs and Democracy of the Council of Europe, 2011)

sosialisaatiolle. 2010-luvulla on kuitenkin tehty jo useampia empiirisiä tutkimuksia valtioissa, joissa äänestämisen ikärajaa on laskettu.

Euroopassa ensimmäisiä empiirisiä tutkimuksia ikärajan laskemisen vaikutuksista on voitu toteuttaa Itävallassa, sillä siellä ikärajaa laskettiin ennen vuoden 2007 kansallisia vaaleja. Skotlannissa ja Virossa äänestämisen ikärajaa alennettiin vuoden 2015 kansallisissa vaaleissa ja Maltalla vuoden 2018 vaaleissa. 2010-luvulla yhä useammassa Euroopan valtioissa ja muualla on tehty erilaisia alueellisia kokeiluja (esim. Norja, USA) tai laskettu ikärajaa pysyvästi (esim. Saksa). Dataa ikärajan alentamisen seurauksista on käytössä vuosi vuodelta enemmän. Tulokset ovat sidoksissa paikallisiin konteksteihin ja niihin prosesseihin, joiden kautta äänestysikärajaa päädytään eri valtioissa alentamaan. Tuloksista voidaan kuitenkin löytää yhteneväisyyksiä, jotka kertovat ikärajan laskemisen seurauksista yleisemmällä tasolla. (Eichhorn & Bergh 2021, 509.)

Yksi väitellyistä aiheista on se, millä tavalla äänestämisen ikärajan uskottaisiin vaikuttavan äänestysaktiivisuuteen. Mark Franklinin (2004) ajatuksesta johdetun hypoteesin kannattajat ajattelevat, että nuoret kasvaisivat äänestämisen kulttuuriin, mikäli saisivat mahdollisuuden äänestää iässä, jolloin he elävät vielä tutussa ja vakaassa ympäristössä. Toiset puolestaan näkevät, että tällaista sosialisoitumista ei tapahtuisi vaan he äänestäisivät heikosti kuten 18–24-vuotiaat. Tutkimukset osoittavat, että 16- ja 17-vuotiaat äänestämisen ensikertalaiset äänestävät aktiivisemmin, kuin 18- ja 19-vuotiaat ensikertaa äänestävät nuoret. (Bergh 2013; Zeglovits & Aichholzer 2014.) Franklinin viimeisin tutkimus osoittaa, että ikärajan alentamisella on ollut positiivisia vaikutuksia äänestysaktiivisuuteen. Myönteisiin tuloksiin on suhtauduttava vielä varauksella, sillä vaikutusten vertailu on vähäisen maaluvun ja lyhyen tarkastelujakson vuoksi haastavaa. Rohkaisevaa on kuitenkin se, ettei ikärajan alentamisen seurauksena havaittu negatiivisia vaikutuksia äänestysaktiivisuudelle. (Eichhorn & Bergh 2021, 514.)

Empiiristen tutkimusten avulla voidaan myös osoittaa ikärajan laskemisen vaikuttaneen nuorten poliittiseen luottamukseen. Äänestäjät, jotka ovat saaneet äänioikeuden 16-vuotiaana luottavat enemmän poliittiseen järjestelmään ja tukevat enemmän demokraattista järjestelmää, kuin muut äänestäjät. (Eichhorn & Bergh 2021, 515.) Tutkimukset eivät kuitenkaan tarjoa yksiselitteistä vastausta siihen, ovatko 16- ja 17-vuotiaat poliittisesti yhtä kypsiä, kuin 18- ja 19-vuotiaat nuoret. Chanin ja Claytonin tutkimuksessa (2006) tutkijat tulevat siihen johtopäätökseen, että suuri osa 16- ja 17-vuotiaista ei ole poliittisesti kypsiä äänestääkseen.

Chan ja Clayton havaitsivat, että alle 18-vuotiaat eivät juurikaan ole kiinnostuneita politiikasta. Tutkimuksessa myös nähtiin, että 16- ja 17-vuotiaat nuoret ovat varsin sitoutumattomia, ymmärtävät vain vähän politiikasta ja sen faktoista, ja ovat poliittisilta asenteiltaan vähemmän vakaita ja johdonmukaisia.

Norjassa empiiriset havainnot ovat osoittaneet, että 16- ja 17-vuotiaiden poliittinen kypsyys on heikompaa verrattuna vanhempiin äänestäjiin (Bergh 2013). Kypsyyttä on mitattu mittareiden yhdistelmällä, joka tarkastelee esimerkiksi poliittista kiinnostusta, kansalaispätevyyttä ja asenteiden sekä äänestyspäätöksen johdonmukaisuutta. Ruotsissa Olof Rosenqvist (2017) havaitsee, ettei ensimmäisen äänestyskokemuksen ajoittuminen 18 vuoteen verrattuna 21 vuoteen synnyttänyt eroja poliittisessa tietämyksessä. Toisin sanoen empiiriset havainnot puhuvat ainakin osittain sen puolesta, että alaikäiset nuoret ovat vähemmän kypsiä ja poliittinen socialisaatio ei tehostu aikaisemman äänestyskokemuksen myötä. Tutkimukset osoittavat myös, että 16- ja 17-vuotiaat nuoret voivat vaihtaa puoluevalintaansa herkemmin, kuin vanhemmat äänestäjät (Eichhorn & Bergh 2021, 514).

Näitä tuloksia vastoin itävaltalaistutkimuksissa osoitetaan, että 16- ja 17-vuotiaiden poliittinen kypsyys on samantasoista kuin 18-vuotiailla, jos heille annetaan mahdollisuus äänestää (Wagner ym. 2012). Tarkasteltaessa yksittäisiä poliittisen kypsyiden osa-alueita, esimerkiksi Zeglovits ja Zandonella (2013) ovat havainneet, että itävaltalaisnuorten poliittinen kiinnostuneisuus kasvoi, kun heille annettiin äänestysoikeus vaaleissa.

Hanna Wass (2014) huomauttaa, että norjalaistutkimuksen tuloksia voidaan koeasetelman perusteella pitää luotettavampina, kuin Itävallassa toteutettua tutkimusta. On nimittäin mahdollista, että Itävallassa havaittu poliittisen kiinnostuksen lisääntyminen voi liittyä joihinkin muihin tekijöihin, kuin äänioikeuden saamiseen. Kiinnostuksen lisääntyminen voi olla seurausta niin kutsutusta *Hawthorne*-ilmiöstä. Ilmiössä on kyse siitä, että nuoret ovat voineet olla tietoisia erilaisten aktivoimiskampanjoiden heihin kohdistamista odotuksista ja toimineet näiden odotusten alaisina, mahdollisesti myös tiedostamattaan. Näin ollen itävaltalaistutkimuksen kausaaliiteetti äänestysiän laskemisen ja poliittisen kiinnostuksen välillä jää heikoksi (Zeglovits ja Zandonella 2013, 1088).

Tutkijat havaitsivat, että äänestysikärajan alentaminen on poliittinen prosessi, joka on voimakkaasti kiinnittynyt ympäröivään poliittiseen kontekstiin. Äänestysikärajan laskeminen voi olla ylhäältä alaspäin ohjattu toimi. Se voi olla myös alhaalta ylöspäin suuntautuva prosessi, joka etenee esimerkiksi kansalaisjärjestöjen aktiivisuudesta. Muutokseen johtaneella

politiikkaprosessilla on keskeinen merkitys siinä, millaisia vaikutuksia ikärajan alentamisella on. Vaikka kaikki tulokset eivät ole yhdenmukaisia ja yleistettävissä, ne eivät kuitenkaan osoita ikärajan laskemisella olevan negatiivisia vaikutuksia yhdessäkään valtiossa, joista tietoa on saatavilla. (Eichhorn ja Bergh 2021, 511, 517.)

3.4. Ikärajan poliittisuus ja kansalaismielipide

Asiantuntija-arvioiden ollessa ristiriitaisia ja kansainvälisten näyttöjen määrien vähäisiä, päätös ikärajan alentamisesta on ennen kaikkea poliittinen (Aalto-Matturi ym. 2010, 55–56). Suomen oikeusministeriö julkaisi vuonna 2010 äänioikeusikärajatyöryhmän raportin, jossa tarkastellaan tilannetta Suomessa. Tuolloin esiin nostettiin argumentteja äänestysiän laskemisen puolesta ja vastaan. Yksi keskeinen peruste äänestysiän laskemiselle tunnistettiin nuorten tulevaisuuden roolissa. Nähtiin, että nuoret kantavat vastuun siinä hetkessä tehdyistä päätöksistä, mutta eivät itse osallistua päätösten tekemiseen. Lisäksi esitettiin, että Suomen ikärakenteen muuttuessa nuorten painoarvo vähenee entisestään. Äänioikeuden ikärajan alentamisella nähtiin mahdollisuus lisätä poliitikkojen kiinnostusta huomioida nuoria politiikassa. Äänestysikärajan alentamisella voisi olla myös positiivinen vaikutus nuorten ehdokkaiden määrään. (Aalto-Matturi ym. 2010, 28–29.)

Oikeusministeriön raportin mukaan äänestysiän laskeminen ei välttämättä johda positiivisiin tuloksiin. Huolenaiheena on erityisesti nuorten riittämätön kypsyys, poliittisen kompetenssin ja politiikkatietämyksen vähäisyys. Äänestysiän laskemisessa on riskinä, että erilaiset näkyvät idolit ja esikuvat tai jotkin muut tahot voisivat manipuloida nuorten äänestyspäätöksiä. Raportissa nostetaan esille myös huoli nuorten vahvemmassa taipumuksesta erilaisiin äärikantoihin, mikä voisi vahvistaa ääripuolueiden asemaa poliittisessa järjestelmässä. Lisäksi erityisenä ongelmana nähdään äänioikeuden erottaminen vaalikelpoisuuden ja täysivaltaisuuden ikärajasta. (mt., 32.) Raportin valossa keskustelu äänestysikärajan laskemisesta suomalaisessa yhteiskunnassa näyttäytyy varsin samanlaisena, kuin muualla maailmassa.

Euroopan neuvosto on suosituksessaan todennut, että keskustelussa äänestysikärajan laskemisesta on tarkasteltava useiden eri poliittisten, oikeudellisten ja sosiaalisten kysymysten lisäksi normatiivisia ja perusoikeudellisia kysymyksiä sekä sitä, millä tavoin laskeminen vaikuttaisi äänestysaktiivisuuteen. Se kuitenkin suosittelee äänestämisen ikärajan alentamista paikallisvaaleissa sekä äänestämisen edellytysten lisäämistä esimerkiksi kehittämällä koulutusta. (EN 2015.)

Suomessa valtakunnallinen Nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry on tukenut aloitetta äänestysikärajan laskemisesta (Allianssi ry 2006; 2019; Aalto-Matturi ym. 2010; Oikeusministeriö 2011). Se on toistuvasti korostanut sitä, miten äänestäminen vaaleissa lisää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa, ja ikärajaa tulisikin alentaa kaikissa vaaleissa. Myös lapsiasiavaltuutettu lausui oikeusministeriön työryhmän raportista ja tuli siihen johtopäätökseen, että äänestysikärajaa olisi laskettava kuntavaaleissa nuorten osallistumisoikeuksien vuoksi (Aula 2010). Tätä vastoin esimerkiksi Kuntaliitto on lausunut oikeusministeriön työryhmän raportin jälkimainingeissa, että se ei kannata äänestysikärajan laskemista. Kuntaliiton mukaan äänestysikärajan alentaminen edellyttäisi täysi-ikäisyyden ja vaalikelpoisuuden erottamista toisistaan, mikä puolestaan edellyttäisi täysi-ikäisyyden konseptin uudelleenarviointia. (Kuntaliitto 2010.)

Kysymys äänestysiän perusteista ei ole vain normatiivinen tai empiiristen havaintojen valossa käytävä keskustelu. Kuten järjestöjen kannanotot viittaavat, kysymys ikärajan laskemisesta vaaleissa on poliittinen ja altis myös puoluepoliittisille kamppailuille. Eduskuntapuolueet lausuiivat oikeusministeriön äänestysikärajatyöryhmän vuoden 2010 raportista. Tuolloin Vasemmistoliitto, vihreät ja keskustalaiset olivat valmiita laskemaan äänestämisen ikärajaa, mikäli riittävät tukitoimet taattaisiin osallistumiselle. RKP, kokoomus, SDP ja perussuomalaiset asettuivat äänestämisen ikärajan laskua vastaan. Kristillisdemokraatit suhtautuivat suurella varauksella ajatukseen ikärajan laskemisesta. (Oikeusministeriö 2011, 10.)

Sittemmin tilanne puolueiden näkemyksissä on elänyt. Vuoden 2017 Uutissuomalaisen kyselyssä Suomen eduskuntapuolueiden pääsihteerit eivät olleet varsin innostuneita ikärajan laskemisen ajatuksesta. Viidessä puolueessa ikärajan alentamiseen suhtaudutaan kielteisesti (PS, Sin., SDP, RKP ja KD). Vasemmistoliitossa oltiin sitä mieltä, että on muitakin keinoja edistää nuorten osallistumista. Kokoomuksen, vihreiden ja keskustapuolueen puoluesihteerit kuitenkin kannattivat äänestysikärajan laskemista kunnallisvaaleissa. (Hulkko 2017.) Lähestyttäessä vuosikymmenen vaihdetta, myös Vasemmistoliitto ja Liike Nyt-puolue ovat tulleet julkisuuteen myönteisen kannan kanssa. Tässä yhteydessä perussuomalaiset kertoivat, ettei puolueella ole kantaa asiaan (Jantunen 2019). Äänestysikärajan alentamisesta on käyty kuitenkin varsin vähän julkista keskustelua, mikä kertoo siitä, että Suomessa kysymys ei ole politisoitunut voimakkaasti.

Politisoitumisen esimerkkejä löydämme Iso-Britanniasta, jossa kysymys äänestysiästä on toistuvasti esillä julkisessa keskustelussa (esim. Loughran ym. 2022; Tonge ym. 2021). Kysymys on pysynyt pinnalla Iso-Britanniassa joitain vuosia siksi, että 16- ja 17-vuotiaiden äänestysoikeudet vaihtelevat alueittain. Alle 18-vuotiaat nuoret eivät voi äänestää parlamenttivaaleissa tai koko Iso-Britanniaa koskevilla kansanäänestyksissä, mutta osa nuorista voi kuitenkin äänestää paikallisissa ja kansallisissa vaaleissa. Tilannetta onkin kuvattu ”postinumerolotoksi”. Voittajia ovat ne 16- ja 17-vuotiaat, jotka ovat syntyneet Skotlantiin tai Walesiin ja saavat äänestysoikeudet aikaisemmin kuin nuoret muualla Iso-Britanniassa. (Tonge ym. 2021, 525.)

Puoluetoimijat ovat tietoisia siitä, että nuorilla on ainakin jossain määrin koherentti äänestäjäprofiili, mikä oletettavasti hyödyttää joitain puolueita enemmän, kuin toisia. Nuorten äänestäjien osuus puolueen kannatuksesta voi vaikuttaa siihen, miten puolueet suhtautuvat äänestysikärajan madaltamiseen (Tonge ym. 2021). Puolueet, jotka perinteisesti ovat houkutteleet nuoria äänestäjiä, voivat suhtautua äänestämisen ikärajan alentamiseen myönteisemmin, kuin puolueet, jotka houkuttelevat vanhempia äänestäjiä.

Näin ollen kysymys ei välttämättä ole pelkästään siitä, miten arvioimme nuorten poliittista kypsyyttä, demokratian hyvinvointia tai oikeudenmukaisuuskysymyksiä. Kyse on myös siitä, kenen arvioimme hyötyvän nuorten äänistä. Iso-Britanniassa kysymys äänestysikärajasta on ollut ideologinen ja se on jakanut työväenpuolueen ja konservatiivit ikärajan alentamisen puolustajiin ja vastustajiin. Konservatiivit ovat toistuvasti estäneet äänestysikärajan laskua ehdottaneiden esitysten etenemisen eri päätöksentekotasolla. Heille äänestysikärajan alentaminen on näyttäytynyt 1,5 miljoonan uuden nuoren äänestäjän hyödyttävän lähinnä työväenpuoluetta. (Tonge ym. 2021.) Loughran ym. (2022, 301) kuitenkin muistuttavat, että viimeaikaisen Skotlannista ja Itävallasta saadun tutkimusnäytön perusteella on virhepäätelmä ajatella, että 16- ja 17-vuotiaiden vaalikäyttäytyminen olisi täysin verrattavissa 18–24-vuotiaiden äänestyskäyttäytymiseen.

Suomessa puolueiden äänestäjäkuntien ikäjakaumissa on eroja ja iän katsotaankin vaikuttavan paljon puoluevalintaan myös Suomessa (Suuronen, Grönlund & Sirén 2020, 263; Westinen 2015; 2016, 259). Eduskuntavaalitutkimus vuoden 2019 vaaleista osoittaa, että erityisesti kokoomus on onnistunut kasvattamaan suosiotaan nuorten keskuudessa viimeisissä vaaleissa (Suuronen ym. 2020). Kokoomuksen lisäksi suosituimpia puolueita nuorten äänestäjien keskuudessa ovat vihreät ja perussuomalaiset. Vasemmistoliiton äänestäjäkunnassa on

tapahtunut myös jonkinlainen ikärakenteen muutos, mikä on korostanut nuorten roolia puolueen äänestäjäkunnassa. (emt.) SDP, keskusta ja kristillisdemokraatit ovat viimeisten vuosien aikana kärsineet heikkenevästä suosiosta nuorten keskuudessa. RKP:n kannattajakunnassa ei ole havaittavissa vaihtelua iän mukaan. (Westinen 2016, 260; Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 42.)

Keskustelu äänestysikärajasta on ollut pitkään poliittisen eliitin vetämää, sillä kansalaisten mielipide on ollut varsin voimakkaasti äänestysikärajan laskemista vastaan tai kansalaiset ovat olleet apaattisia kysymyksen suhteen. Sittemmin on kuitenkin kerätty tietoa ja tehty tutkimuksia sekä katsauksia, joissa on tarkasteltu kansalaismielipidettä äänestysikärajan laskemisesta (esim. Birch, Clarke & Whiteley 2015; Lastensuojelun Keskusliitto 2017; Loughran ym. 2022; Nuorisoasiain neuvottelukunta [Nuora] & Nuorisotutkimusseura 2013; 2016; Pekola-Sjöblom 2020).

Kansalaismielipidettä tarkastelevien tutkimusten hypoteesit muodostuvat useaan teoriaperinteeseen nojaten. Yksi lähtökohta hypoteeseille löytyy rationaalisen valinnan teorioista. Ne ohjaavat tarkastelemaan kansalaisten insentiivejä ja sosiodemografisia tekijöitä sekä erityisesti sosioekonomista asemaa. Hypoteesina on esitetty, että kansalaisten sosiodemografiset ja sosioekonomiset erot selittävät myös eroja äänestämisen ikärajan alentamiseen suhtautumisessa. Korkeamman sosioekonomisen statuksen omaavat henkilöt voivat vastustaa ikärajan alentamista, koska näin he voivat maksimoida omat etunsa politiikassa. Tämä perustuu ajatukseen, että ihmiset haluavat minimoida poliittista kilpailua ja näin taata itselleen mieluisan julkisten varojen jakamisen. Lähtökohtaisesti nuoret ovat useammin matalapalkkaisemmissa töissä tai työelämän ulkopuolella. Heillä on myös vähemmän omaisuutta. Oletettavasti suurella osalla nuorista intressit ovat siis hyvin erilaiset, kuin henkilöillä, jotka ovat korkeapalkkaisessa työssä, joilla on paljon omaisuutta ja jotka usein ovat myös iäkkäämpiä. (Birch ym. 2015, 298–299.) Tästä on johdettu hypoteesi, jonka mukaan nuoremmat ikäluokat ja vähemmän koulutusta saaneet henkilöt suhtautuisivat äänestysikärajan laskemiseen myönteisemmin, kuin korkeasti koulutetut ja iäkkäämmät henkilöt.

Toinen hypoteesien lähtökohta voidaan löytää yleisistä ideologisista orientaatioista. Perinteisesti ikärajan alentaminen on ollut keskeinen projekti niille, joille laaja-alainen poliittisen osallistumisen ja kansalaistoiminnan lisääminen on ollut tärkeää. Voidaan olettaa, että ideologisen vasemmiston edustajat kannattaisivat todennäköisemmin ikärajan alentamista, kuin ideologisen kentän oikealla laidalla olevat henkilöt. (Birch ym. 2015, 298.)

Käsitykset äänestämisestä vaikuttavat keskeisesti siihen, millä tavalla kansalaiset suhtautuvat siihen liittyviin ikärajoihin. Birch ym. (2015, 300–301) mukaan äänestäminen voidaan nähdä kansalaisvelvollisuutena. Tällöin äänestävien henkilöiden maksimoiminen olisi loogista ja kaikille tulisi taata mahdollisuus täyttää kansalaisvelvollisuutensa. Rationaalisen valinnan teoriaa seuraten myös sillä, nähdäänkö poliittisen osallistumisen olevan hyödyksi yhteiskunnalle vai aiheuttavan kuluja, on merkitystä suhtautumisessa äänestysikärajan laskemiseen. Tyytyväisyyden politiikkaan katsotaan mahdollisesti vaikuttavan siihen, onko kansalainen äänestysikärajan laskemisen kannalla vai sitä vastaan. Henkilöt, jotka eivät ole tyytyväisiä harjoitettuun politiikkaan ovat todennäköisemmin äänestysikärajan laskemisen kannalla, kuin henkilöt, jotka ovat tyytyväisiä vallitsevaan poliittiseen järjestelmään ja poliittisiin tuloksiin. (Birch ym. 2015, 301; McAllister 2014.)

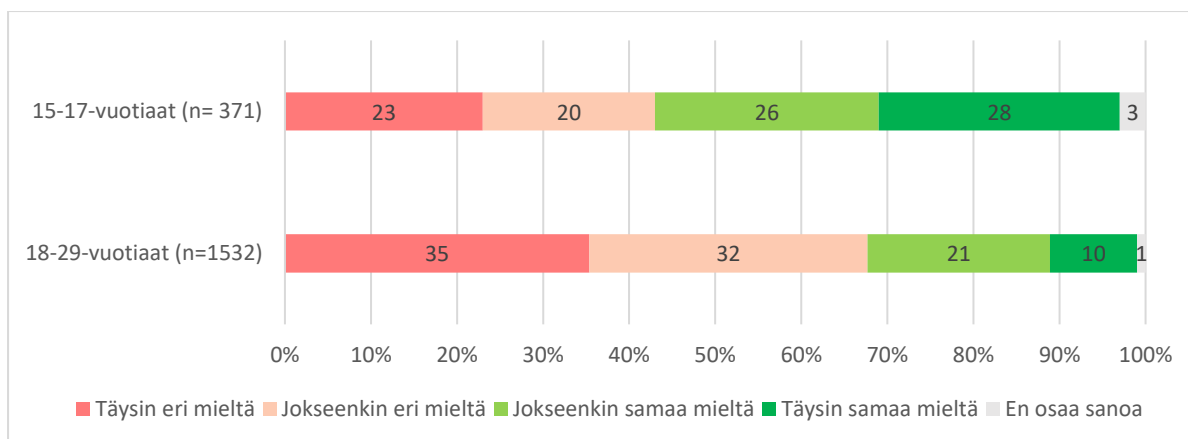
Empiiriset tutkimustulokset tukevat hypoteeseja ainakin joiltain osin. Birch ym. (2015) havaitsevat, että vanhemmat äänestäjät, korkeatuloiset ja keski- tai ylempiluokkaiset äänestäjät suhtautuvat äänestysikärajan laskemiseen kielteisemmin kuin nuoret (mutta eivät kaikista nuorimmat), pienituloiset ja työväenluokkaiset äänestäjät. Myös miehet ovat Britanniassa todennäköisemmin äänestysikärajan laskemisen kannalla verrattuna naisiin. Äänestäjät suhtautuvat kokonaisuudessaan ikärajan laskemiseen varsin kielteisesti, sillä vain yksi kuudesta olisi laskenut ikärajaa 16 ikävuoteen vuoden 2014 tarkastelussa. Poliittiset asenteet, identiteetit ja preferenssit eivät juurikaan vaikuttaneet suhtautumiseen, minkä perusteella tutkijat ennakoivat, että keskustelu ikärajan laskemisesta säilyisi eliittivetoisena keskusteluna sen herättäessä vain vähän intoa äänestäjissä. (Birch ym. 2015, 308–309.)

Loughran ym. (2022, 301, 313) ovat kuitenkin taipuvaisia uskomaan, että keskustelu ikärajan laskemisesta on polarisoitumassa ja politisoitumassa entistä voimakkaammin. Nuoret työväenpuolueen kannattajat näyttävät olevan kaikista myönteisimpiä ikärajan alentamisen suhteen, kun taas iäkkäät konservatiivien kannattajat ovat voimakkaasti ikärajan alentamista vastaan. Birch ym. (2015) tuloksista poiketen, Loughranin ym. (2022) tulokset osoittavat, että iän vaikutus olisi lineaarinen. Tämä näkyy niin, että nuorimmat äänestäjät suhtautuvat ikärajan alentamiseen kaikista myönteisimmin. Tutkimus osoittaa myös muita eroja äänestäjien keskuudessa. Äänestysikärajan laskemisen kannatus on korkeaa poliittisesti kiinnostuneiden, korkeakoulutettujen ja korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevien keskuudessa. Niiden keskuudessa, joilla on positiivisia ajatuksia nuorten kyvyistä ja poliittisesta ymmärryksestä, ikärajan alentamisen kannatus on korkeampaa. Myös koulutustaustalla näyttäisi olevan vaikutusta suhtautumiseen, joskin nämä erot jäivät tutkimuksessa varsin pieniksi. Tutkijat

eivät havainneet merkittäviä eroja sukupuolten välillä. Loughranin ym. (2022) tutkimuksen keskeinen havainto on kuitenkin se, että kysymys äänestämisen ikärajasta on politisoitumassa ja polarisoituu mahdollisesti myös äänestäjäkunnan keskuudessa. Tämä on osin seurausta siitä, että politiikassa ikä näyttäisi olevan entistä merkittävämpi muuttuja esimerkiksi puoluevalinnassa. Tutkijat odottavatkin, että keskustelu äänestämisen ikärajasta ilmentää entistä enemmän myös kulttuurisia ja ideologisia eroja yhteiskunnassa. Mikäli iästä tulee jonkinlainen voimakkaampi poliittinen jakolinja, myös kansalaisten mielipiteellä suhteessa ikärajakeskusteluun, on entistä enemmän merkitystä.

Tutkimuksissa läsnä oleva Iso-Britannian paikallinen konteksti vaikuttaa paljolti siihen, millä tavalla kysymys polarisoituu tai politisoituu. Suomessa keskustelu äänestysikärajan laskemisesta on ollut Britannian tavoin varsin eliittivetoista ja kansalaiset eivät ole kannattaneet äänestämisen ikärajan laskemista. Vuoden 2020 Kuntaliiton julkaisemassa kuntalaiskyselyssä havaitaan, että selvä enemmistö suomalaisista (62 %) vastustaa kuntavaalien äänestysikärajan laskemista 16 vuoteen (Pekola-Sjöblom 2020). Vain alle viidennes (18 %) vastaajista kannattaa ikärajan laskemista ja viidennes vastaajista ei ole väitteen kanssa samaa tai eri mieltä. Suhtautuminen väestössä ei ole juurikaan muuttunut vuodesta 2015, jolloin 65 prosenttia vastusti ikärajan alentamista, lähes viidennes ei ottanut kantaa (19 %) ja myönteisesti suhtautuvien osuus oli kaksi prosenttiyksikköä matalampi verrattuna vuoteen 2020, ollen 16 prosenttia. (Pekola-Sjöblom 2020.)

Kuviossa 1 esitetään 15–29-vuotiaiden suomalaisten suhtautuminen äänestysikärajan laskuun vuoden 2013 Nuorisobarometrin vastausten perusteella. Kuvioista nähdään, että alle 18-vuotiaat ja täysi-ikäiset suhtautuvat äänestysikärajan laskemiseen eri tavoin. Vuoden 2013 Nuorisobarometriaineistossa yli puolet (54 %) 15–17-vuotiaista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”äänioikeuden ikäraja kuntavaaleissa pitää alentaa 16 vuoteen” kanssa. Sen sijaan 18–29-vuotiaista alle kolmannes (31 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. (Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura 2013). Erot näiden kahden ikäluokan välillä ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).



Kuvio 1. Nuorten suhtautuminen äänestämisen ikärajan laskemiseen kuntavaaleissa (v.2013) (%).

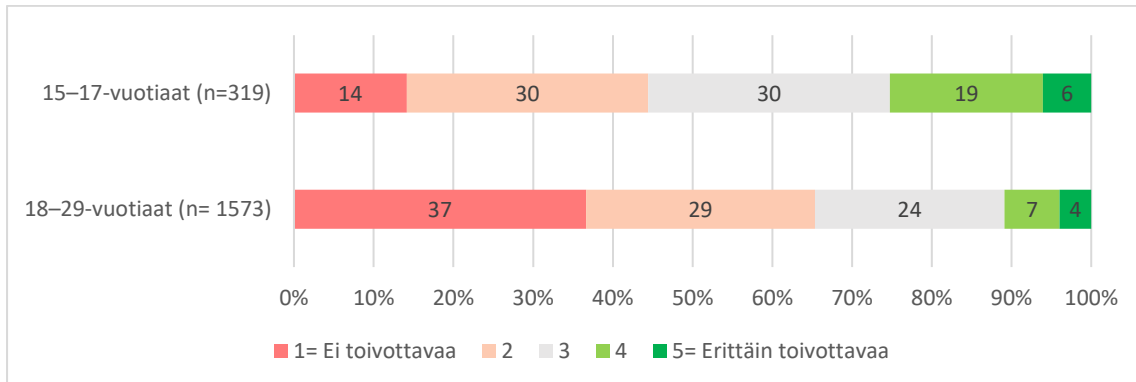
Lähde: Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura 2013.

Vuonna 2017 Lastensuojelun Keskusliiton toteuttamassa kyselyssä³ tiedusteltiin alaikäisten nuorten mielipidettä väitteestä ”kuntavaalien äänestysikäraja on nyt 18 vuotta. Ikäraja pitäisi laskea 16 vuoteen”. Reilu kolmannes 15–17-vuotiaista (41 %) oli sitä mieltä, että ikärajaa tulisi laskea. Nuorista lähes yhtä suuri osuus (40 %) ei haluaisi laskea ikärajaa ja noin viidennes (19 %) ei osannut sanoa. (Lastensuojelun Keskusliitto 2017.) Alaikäisten nuorten suhtautuminen ikärajan laskemiseen kuntavaaleissa oli huomattavasti myönteisempää vuoden 2013 Nuorisobarometrikyselyssä, kuin Lastensuojelun Keskusliiton kyselyssä.

Kuviossa 2 nähdään, että varsin harva nuori kannattaa yleistä äänestysikärajan laskua vuoden 2016 Nuorisobarometrin vastausten perusteella. 15–29-vuotiaiden asenteita äänestysikärajaa kohtaan kartoitettiin kysymällä ”kuinka toivottavana pidät kehityskulkua, jossa äänioikeuden ikäraja laskettaisiin 16 vuoteen”. Kysymyksenasettelussa ei tehty eroa kuntavaalien ja muiden vaalien välillä. Lisäksi vastausvaihtoehdoissa ei annettu sanallisia kuvauksia muille vastausvaihtoehdoille, kuin asteikon ääripäihin (1= ei toivottava, 5= erittäin toivottava). Näin ollen keskelle jäävän vaihtoehdon voi katsoa edustavan neutraalia mielipidettä tai sitä, ettei vastaajalla ole mielipidettä asiasta. 15–17-vuotiaista nuorista lähes puolet (44 %) ei pitänyt kehityskulkua toivottavana tai oli valinnut vaihtoehdon 2, joka on lähempänä *ei toivottavaa*, kuin *toivottavaa*. 18–29-vuotiaista nuorista vastaava osuus oli kaksi kolmesta (66 %). Kehityskulkua kannattavien osuus oli varsin matala molemmissa ikäryhmissä (25 % ja 11 %).

³ Kyselyyn vastasi 2260 15–17-vuotiaista nuorta. 2217 nuorta vastasi kysymykseen ja 43 vastaajaa jätti kysymykseen vastaamatta.

Erot ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Nuoret eivät siis pidä ikärajan laskua kaikissa vaaleissa perusteltuna. (Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura 2016).



Kuvio 2. Nuorten suhtautuminen kehityskulkuun, jossa äänestämisen ikäraja alennettaisiin 16 vuoteen (v. 2015) (%).

Lähde: Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura 2016.

Tiivistetysti voidaan todeta, että suomalaiset eivät ole innostuneita äänestämisen ikärajan laskemisesta kuntavaaleissa. Enemmistö aikuisväestöstä ei kannata ikärajanlaskua eivätkä myöskään 18–29-vuotiaat nuoret. Sen sijaan alle äänestysikäisistä nuorista suurin osa on ikärajan laskemisen kannalla, mutta ainoastaan kuntavaalien osalta. Poliittisten puolueiden ulostulot ovat pääosin myönteisiä ja ne voivat kertoa poliittisen eliitin omista intresseistä. Onkin mielenkiintoista tarkastella kuntavaaliehdokkaiden näkemyksiä äänestysikärajasta, koska he edustavat yhtäältä paikallista puolue-eliittiä ja toisaalta kansalaismielipidettä.

4. TUTKIMUSONGELMA, MENETELMÄT JA AINEISTO

4.1. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tutkimusongelmani lähtökohdat ovat politiikan normatiivisten käsitysten kysymyksissä. Tutkimusongelmaan on sisäänkirjoitettu nuorten toimijuuden ja politiikan inklusion teemoja, jotka toistuvat paitsi poliittisessa kontekstissa, myös muunlaisissa sosiaalisissa suhteissa. Poliitiikan sekä nuorisotutkimuksellisen intressieni seurauksena haluan selvittää, millaista keskustelua nuorten poliittisesta toimijuudesta käydään ja miten ne näkyvät keskustelussa äänestämisen ikärajaan. Äänestysikärajakeskustelu avaa myös näkemyksiä äänestämisestä ja politiikasta yleisemmin. Tutkimusongelmani on tiivistettävissä seuraavalla tavalla:

Miten tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta 16 vuoteen kuntavaaleissa, ja mitä suhtautuminen kertoo ehdokkaiden politiikkäkäsityksistä?

Tutkimusongelma on jaettavissa useampaan tutkimuskysymykseen, joihin pyrin vastaamaan kahden eri tutkimusaineiston valossa. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Miten tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan laskemisesta 16 vuoteen kuntavaaleissa?
2. Miten sukupuoli, ikä, koulutustaso ja puolueesta vaikuttavat ehdokkaan suhtautumisessa ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta?
3. Millaisia perusteluja kuntavaaliehdokkaat antavat ikärajan laskemiselle ja ennallaan pitämiseksi?

Tutkimuskysymyksiäni ratkaisemiseksi keräsin primääriaineistoni vuoden 2021 Ylen tekemän kuntavaalikoneen pohjalta (Yle 2021). Tarkastelukohteenani olivat tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat. Vaalikoneessa esitettiin väittämä: ”äänioikeuden ikäraja kuntavaaleissa pitäisi laskea 16 vuoteen”. Tämän väittämän vastaukset muodostavat kaksi laadullisesti erilaista aineistoa, joiden avulla etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen pyritään vastaamaan määrällisen aineiston valossa. Määrällinen aineisto koostuu Tampereen kuntavaaliehdokkaiden äänestysikärajaa koskevan väittämän Likert-asteikollisista monivalintavastauksista ja ehdokkaiden taustatiedoista, joita olivat ikä, sukupuoli, ehdokkaan edustama puolue sekä koulutustausta.

Viimeiseen tutkimuskysymykseen haetaan vastauksia laadullisen aineiston pohjalta. Se koostuu ehdokkaiden kirjallisista perusteluista monivalintavastaukselleen. Tätä osaa aineistosta tarkastellaan ennen kaikkea sisällönanalyysin avulla, joskin perusteluiden esiintymiskerrat on raportoitu analyysissa, mikä mahdollistaa myös aiheiden yleisyyden arvioinnin ehdokkaiden keskuudessa.

Tutkimusmenetelminä käytin ristiintaulukointia, logistista regressioanalyysia sekä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia ja kvantifiointia. Määrällistä aineistoa on käsitelty SPSS-tilastointiohjelmalla ja laadullista aineistoa on tarkasteltu Atlas.ti-ohjelman avulla. Aineistoa ja sen analysoimiseen käytettäviä menetelmiä kuvataan ja arvioidaan tarkemmin luvussa 4.2 ja 4.3.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys mahdollistaa hypoteesien asettamisen tutkimuksen ensimmäisen osion osalta. Loughranin ym. (2022) tutkimuksessa ei havaita merkitseviä eroja miesten ja naisten välillä äänestämisen ikärajan alentamiseen suhtautumisessa. Birch'in ym. (2015) havainnot puolestaan osoittavat, että miehet suhtautuivat naisia myönteisemmin ehdotukseen ikärajan alentamisesta. Erot sukupuolten välillä ovat varsin pieniä, jonka perusteella teen ensimmäisen hypoteesin H1.

H1: Miesten ja naisten suhtautumisessa äänestämisen ikärajan alentamiseen ei havaita tilastollisesti merkitsevää eroa.

Toinen hypoteesi liittyy vastaajan iän vaikutukseen. Tutkimukset ovat osoittaneet, että nuoremmat henkilöt suhtautuvat iäkkäämpiä ihmisiä myönteisemmin ehdotukseen äänestämisen ikärajan laskemisesta (emt.) Toista hypoteesia perustelee myös rationaalisen valinnan teorian, jotka esittävät, että henkilöiden asema ja varallisuus muodostavat erilaisia insentivejä. Nuorten varallisuus ja asema yhteiskunnassa on usein erilainen verrattuna iäkkäämpään väestöosaan. Näin ollen poliittisen kilpailun minimoimiseksi olisi rationaalista iäkkäämpien näkökulmasta minimoida poliittisen kilpailijan ryhmäkoko.

H2: Nuoremmat suhtautuvat äänestämisen ikärajan alentamiseen myönteisemmin, kuin vanhemmat ikäluokat.

Iso-Britanniassa tehtyjen tutkimuksien mukaan puoluevalinta on yksi keskeisimmistä muuttujista tarkasteltaessa suhtautumista äänestämisen ikärajan alentamiseen (Birch ym. 2015, Loughran 2022). Kysymys äänestämisen ikärajasta on politisoitunut siksi, että uusien nuorten äänestäjien äänien odotetaan hyödyttävän tiettyjä puolueita enemmän kuin toisia. Myös

Suomessa on havaittu, että tietyt puolueet houkuttelevat enemmän nuoria äänestäjiä kuin toiset. Tutkimusten perusteella suomalaisista puolueista vihreät, kokoomus, perussuomalaiset ja Vasemmistoliitto ovat nauttineet nuorten kasvavasta suosiosta. Sen sijaan SDP, keskusta, RKP ja kristillisdemokraatit houkuttelevat entistä vähemmän nuoria äänestäjiä. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019; Suuronen ym. 2020; Westinen 2015; 2016). Ehdokkaat voivat nähdä kysymyksen ikärajan laskemisesta puolueen näkökulmasta siis hyödyllisenä tai haitallisena. Näin ollen kolmas hypoteesi odottaa eroja myös suomalaisten puolueiden hyötynäkökulmasta.

H3: Nuorten suosimien puolueiden ehdokkaat (Vihr., Kok., PS, Vas.) suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta myönteisemmin, kuin ehdokkaat, joiden taustapuolueiden kannattajaprofiili koostuu vanhemmista ikäluokista (Kesk., SDP, KD).

Rationaalisen valinnan teorian ja aikaisemmin viitatuista brittitutkimuksista antavat jokseenkin ristiriitaisia perusteluita hypoteesien muodostamiseksi koulutustaustan perusteella. Yhtäältä kysymykset statuksesta voisivat puoltaa sitä, että korkeakoulutetut eivät halua nuorempien ikäluokkien äänestävän. Toisaalta brittitutkimuksessa havaittiin, että korkeammin koulutetut suhtautuivat äänestämisen ikärajan alentamiseen myönteisemmin, kuin matalammin koulutetut. Tämän eron uskotaan selittyvän korkeakoulutettujen liberaalimmilla asenteilla (Loughran ym. 2020). Loughran ym. empiiristen havaintojen tuki korkeakoulutettujen myönteisemmille asenteille toimii hypoteesilleni vahvempana perustana:

H4: Korkeakoulutetut suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta myönteisemmin, kuin matalammin koulutetut.

Aikaisempi tutkimuskirjallisuus aiheesta on niukkaa ja kontekstisidonnaista. Onkin vaikea arvioida, millainen äänestämisen ikärajakysymys on luonteeltaan. On kuitenkin viitteitä siitä, että se voisi tehdä eroja erityisesti puolueiden välille. Lisäksi erityisesti iän on katsottu olevan keskeisessä asemassa tekemässä eroa suhtautumisessa. (Birch ym. 2015; Loughran ym. 2020.)

3.2. Vaalikonevastaukset tutkimusaineistona

Tämän tutkielman aineisto koostuu kahdesta toisiaan täydentävästä osasta. Määrällinen aineisto on kerätty vuoden 2021 Ylen kuntavaalikoneen Tampereen kuntavaaliehdokkaiden vastauksista väitteeseen ”äänioikeuden ikäraja kuntavaaleissa pitäisi laskea 16 vuoteen”. Vastausvaihtoehdot koostuvat neliportaisesta Likert-asteikosta, jossa 1) on *täysin eri mieltä*, 2) *jokseenkin eri mieltä*, 3) *jokseenkin samaa mieltä* ja 4) *täysin samaa mieltä*. Havaintoyksikköjä on yhteensä 512, joista 509 on vastannut väittämään. Taulukossa 1 esitetään

kuntavaalikoneeseen vastanneet ehdokkaat sukupuolen, puoluekannan, iän ja koulutustaustan mukaan.

Vastaukset väitteeseen on kerätty yhdessä taustamuuttujien kanssa, joita olivat ehdokkaan ikä, sukupuoli, puolue ja koulutustausta. Tulosten mielekkyyden vuoksi joitain luokkia on jätetty tarkastelun ulkopuolelle ja toisia yhdistelty. Puolueita vertailevassa tarkastelussa mukana ovat eduskuntapuolueet, joiden ehdokkaista yli kymmenen on vastannut vaalikoneeseen. Myös pienpuolueet sekä sitoutumattomat on jätetty tarkastelusta pois pienten havaintomäärien vuoksi.

Vaalikoneeseen vastanneiden ehdokkaiden edustavuus puolueiden vaalilistoista sekä havaintomäärät puolueittain on koottu taulukkoon 1. Aineiston analyysissä on otettava huomioon, että puolueiden ehdokkaiden edustavuus ei ole kaikissa puolueissa yhtä suuri. Vihreiden, SDP:n, kokoomuksen ja Liike Nyt -puolueen osalta kuntavaalikoneeseen vastanneet ehdokkaat edustavat yli 80 prosenttia puolueiden vaalilistojen kaikista ehdokkaista. Vasemmistoliiton, keskustan ja perussuomalaisten vaalikonevastaajat edustavat yli 70 prosenttia Tampereen vaalilistojen ehdokkaista. Kristillisdemokraattien edustavuus jää alhaisemmaksi, ollen 66 prosenttia vaalilistalle asetetuista ehdokkaista. Yhtä aikaa puolueita vertailevassa tarkastelussa on otettava huomioon joidenkin puolueiden alhaiset vastausmäärät yleensä. Monissa muissa kunnissa vahva keskustapuolue ei omaa Tampereella vankkaa asemaa. Vaalilistalla olikin vain 38 keskustalaista ehdokasta, joista 28 vastasi vaalikoneeseen. Pienet havaintomäärät on otettava huomioon myös ikä- ja koulutusmuuttujissa.

Taulukko 1. Ylen vuoden 2021 kuntavaalikoneeseen vastanneet tamperelaiset ehdokkaat sukupuolen, puolueen, iän, koulutustaustan ja ikärajan alentamiseen suhtautumisen mukaan sekä vastanneiden määrä vaalilistalla suhteutettuna vaalilistan kokonaisehdokasmäärään (lkm. ja %-osuus).

	N	%-osuus koko aineistosta	Ehdokkaiden määrä vaalilistalla (N) ^a	vastaajien %-osuus vaalilistan ehdokkaista
Kaikki vastanneet	512	100		
Naiset	227	44,3		
Miehet	275	53,7		
Vihr.	95	18,6	100	95,0
SDP	84	16,4	100	84,0
Kok.	80	15,6	100	80,0
VAS	78	15,2	100	78,0
PS	73	14,3	100	73,0
Kesk.	28	5,5	38	73,7
KD	24	4,7	36	66,7
Liike nyt	11	2,1	13	84,6
Muut	39	7,6	64	60,9
18–24-vuotiaat	33	6,4		
25–34-vuotiaat	101	19,7		
35–44-vuotiaat	148	28,9		
45–54-vuotiaat	94	18,4		
55–64-vuotiaat	81	15,8		
Yli 65-vuotiaat	55	10,7		
peruskoulu tai muu	38	7,4		
ammattitutkinto	106	20,7		
ylioppilas	53	10,4		
korkeakoulututkinto	315	61,5		

Lähde: Yle 2021.

^a Lähde: Tilastokeskus (2022). Ehdokkaat äänestysalueittain kuntavaaleissa, Pirkanmaan vaalipiiri 2021.

Tutkielmani laadullinen aineisto koostuu samaisen vaalikoneen vastausten kirjallisista perusteluista (Yle 2021). Ehdokkailla on ollut mahdollista antaa kirjalliset perustelut tai selvennykset antamalleen vastaukselleen koskien ikärajan alentamista kuntavaaleissa. Kaikki kuntavaalikoneeseen vastanneet ehdokkaat eivät ole antaneet kirjallista vastausta, joten vastausten määrä on pienempi, kuin määrällisen aineiston havaintomäärät. Kaikkiaan kirjallisia vastauksia antoi 356 ehdokasta.

Vastaukset olivat laadultaan erilaisia. Siinä, missä yhden vastaus koostui kahdesta sanasta, toisen vastaus saattoi sisältää kymmenen virkettä. Pääosin vastaukset olivat kuitenkin muutaman virkkeen mittaisia, mikä mahdollisti aineiston tarkastelun kokonaisuudessaan. Tarvetta satunnaisotannalle ei ollut. Vastaukset kirjattiin ja käsiteltiin Atlas.ti -ohjelman avulla,

mikä mahdollisti laadullisen aineiston systemaattisen tarkastelun, kvantifioinnin sekä suuntaa antavan arvioinnin keskustelussa eniten painavista perusteluista.

Vaalikoneet ovat yleistyneet viimeisen parin vuosikymmenen aikana ja ne ovat varsin oivallisia tietolähteitä äänestäjille puolueiden ja ehdokkaiden eroista. Sami Borg ja Kari Koljonen (2020) ovatkin sitä mieltä, että vaalikoneet ovat edustuksellisen demokratia näkökulmasta tarkoituksenmukaisia, mikäli ne on suunniteltu oikein ja tarjoavat tasapuolista, avointa ja kattavaa tietoa (mt. 40, 52–53). Suomalaiset ovat ottaneet vaalikoneet ahkeraan käyttöön. Vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa useampi kuin kaksi kolmesta (71 %) vastaajasta sanoi käyttäneensä jonkin median tarjoamaa vaalikonetta vuoden 2019 eduskuntavaalien alla. Kaksi kolmesta (66 %) eduskuntavaalikyselyn vastaajista oli käyttänyt vaalikonetta löytääkseen itselleen sopivan ehdokkaan eduskuntavaaleissa. (Emt. 149, 164.)

Vaalikoneet ovat varsin keskeisiä kansalaisille, mutta miten ne näyttäytyvät ehdokkaille? Borgin ja Koljosen mukaan voidaan perustellusti olettaa, että ehdokkaiden osallistuminen vaalikoneisiin liittyy heidän ehdokkuusmotivaatioonsa, koettuun motivaatioon tulla valituksi ja myös heidän osallistumisresursseihinsa. (Borg & Koljonen 2020, 201.) Tämä on syytä tunnistaa, kun analysoidaan vaalikonevastauksia. Vastaaminen vaatii ehdokkaalta resursseja, erityisesti aikaa. Näin ollen voidaan myös olettaa, että ehdokkaat, jotka pyrkivät tosissaan kunnanvaltuustoon ja joilla on aikaa vastata vaalikoneeseen, ovat näin tehneet. Tämä myös näkyy hyvin todennäköisesti siinä, kuka on antanut kirjallisen perustelun vastaukselleen vaalikoneessa. On huomattavasti nopeampaa ilmaista mielipiteensä monivalintavastauksia antamalla, kuin kirjaamalla omalle vastaukselleen perusteluita. Joissain tapauksissa kysymys äänestämisen ikärajasta on voinut olla ehdokkaille täysin vieras, jolloin heillä ei ehkä ole ollut valmiiksi mielipidettä asiasta. Vaaditaan paljon resursseja, jos ehdokas on ottanut selvää käydystä keskustelusta ja sen perusteella ensin muodostanut mielipiteensä, vastannut ja vielä perustellut kirjallisesti vastauksensa.

3.3. Monimenetelmällinen lähestymistapa ja analyysin eteneminen

Aineiston monipuolisuus mahdollistaa ilmiön monimenetelmällisen tarkastelun. Monimenetelmällisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimusasetelmassa hyödynnetään useampaa tutkimusmenetelmää osana tutkimusta. Useimmiten monimenetelmällisyydellä tai multimetodisuudella viitataan määrällisten ja laadullisten tutkimusmetodien yhdistämiseen (Goertz 2016, 4–5). Monimenetelmällinen tutkimuksellinen lähestymistapa on yleistynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Vaikka kahden erilaisen, määrällisen ja laadullisen,

aineiston analyysi voi työmäärältään olla suurempi, se voi tuottaa syvempää ja kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä tutkimuskohteestaan. (Goertz 2016; McKim 2017, 202–203.)

Pertti Alasuutari (2011, 31–32) korostaa, että tutkimusmetodien jakaminen kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin tutkimusmenetelmiin ei vastaa todellisuutta. Sen sijaan ne voitaisiin enemmänkin nähdä toistensa jatkumoina. Tästä ajatuksesta lähdin myös liikkeelle omassa tutkielmassani. Pyrkimyksenä oli tuottaa eri metodien kautta äänestysikärajakeskustelusta syvempi kuva, kuin siitä olisi mahdollista tuottaa yhden metodin avulla. Kahden erilaisen aineiston vuorovaikutuksen kautta pyrin hahmottamaan kokonaisuutta siitä, miten äänestysikärajan alentamiseen suhtaudutaan, millaisia perusteluja äänestysikärajan laskemisen puolesta ja vastaan esitetään, ja millaista kuvaa keskustelu ilmentää ehdokkaiden politiikkäsityksistä.

Määrällisen aineiston analyysin tarkoituksena oli pohjustaa laadullista analyysia. Sen tavoitteena oli antaa suuntaa sille, mitä laadullisesta aineistosta kannattaa lähteä etsimään. Onko syytä etsiä eroja näkemyksissä vai ovatko kuntavaaliehdokkaat pitkälti samanmielisiä? Mitkä ryhmät erottuvat myönteisellä asenteella ja mitkä kielteisemmällä suhtautumisella? Määrällisen aineiston analyysi osoitti, että näkemykset äänestysikärajan laskemisesta jakavat mielipiteitä (kuvio 3). Tämän havainnon pohjalta voitiin odottaa, että laadullisessa aineistossa on löydettävissä eroja ja yhtäläisyyksiä. Ehdokkaiden monivalintavastauksia tarkasteltiin ristiintaulukoimalla niitä sosiodemografisten taustamuuttujien perusteella. Sosiodemografisten muuttujien lisäksi suhtautumista tarkasteltiin puoluetustan mukaan.

Ristiintaulukointien lisäksi määrällistä aineistoa käytettiin logistiseen regressioanalyysiin. Logistinen regressioanalyysi sopii tutkimusasetelmaan, jossa selitettävästä muuttujasta on mahdollista tehdä dikotominen muuttuja. Logistisella regressioanalyysillä ei pyritä ennustamaan määrää, vaan todennäköisyyksiä. Tarkoituksena on selvittää, millä todennäköisyydellä tarkasteltavana oleva asia on tosi tai tapahtuu. Tuloksista voidaan havaita eri selittävien muuttujien vaikutus todennäköisyyteen. Logistisessa regressioanalyysissä tapahtuman todennäköisyyttä tarkastellaan kerroinsuhteen (*odds ratio*) avulla. Tästä käytetään myös nimitystä riskiluku, ristitulo- tai vetosuhde. Riski saadaan suhteuttamalla tapahtuman todennäköisyys siihen todennäköisyyteen, että se ei tapahdu. Kerroinsuhteen ollessa yli yhden, se kuvaa todennäköisyyden kasvua. Vastaavasti kerroinsuhteen ollessa alle yhden,

todennäköisyys tapahtumalle on pienempi vertailuluokkaan verrattuna. (Esim. Jokivuori & Hietala 2014, 65–66; Kaakinen & Ellonen 2022; Tabachnik & Fidell 2014, 483).

Tässä tutkielmassa logistisella regressioanalyysillä pyrittiin tarkastelemaan sitä, miten erilaiset muuttujat ennustavat ikärajan alentamiseen suhtautumista. Analyysitavan sopivuutta lisäsi se, että siihen voidaan ottaa mukaan myös luokitteluasteikollisia muuttujia (Jokivuori & Hietala 2014, 49). Analyysissa voitiin tarkastella kaikkien aineistoon kerättyjen muuttujien (sukupuoli, ikä, koulutus ja puoluetusta) vaikutusta suhtautumisen ennustamisessa.

Molempia kvantitatiivisia tarkasteluja varten muuttujia koodattiin uudelleen. Aineiston esittelyssä jo todettiin, että pienpuolueet on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Tämän lisäksi sukupuolten eroja tarkasteltiin vain miesten ja naisten välillä. Koulutusluokkia yhdisteltiin niin, että niistä voitiin muodostaa neliluokkainen muuttuja. Uudessa muuttujassa koulutusluokkia ovat *peruskoulu tai muu, ammattitutkinto, ylioppilas ja korkeakoulututkinto*. Vastaajien iät uudelleenluokiteltiin viisiluokkaiseksi muuttujaksi, jonka luokitus vastaa eduskuntavaalitutkimusten luokitusta (käytetty mm. Borg, Kestilä-Kekkonen & Westinen 2020; Grönlund & Wass 2016). Uudelleenluokittelu mahdollisti tarkastelun ikäryhmittäin.

Lisäksi logistista regressioanalyysia varten neliluokkainen suhtautumista kuvaava selitettävä muuttuja koodattiin uudelleen niin, että täysin ja jokseenkin väitteen kanssa samaa mieltä olevat koodattiin yhdeksi luokaksi, ja jokseenkin tai täysin eri mieltä olevat koodattiin toiseen luokkaan. Näin saatiin dikotominen muuttuja, joka kuvaa myönteistä ja kielteistä suhtautumista äänestämisen ikärajan laskemiseen kuntavaaleissa. Logistisessa regressioanalyysissa on muutoin käytetty edellä kuvattuja uudelleen koodattuja muuttujia.

Seuraavassa vaiheessa keräsin kaikki kirjalliset vastaukset kuntavaalikoneesta. Tarkoitukseni oli tarkastella, millaisia perusteluja tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat antavat vastauksilleen ja millaista politiikkäkäsitysten kirjoja ne edustavat. Kun tarkastellaan erilaisia todellisuuskäsityksiä, on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, mitä ja miten tekstit luovat erilaisia merkityksiä. Päädyin käyttämään aineiston analyysin välineenä sisällönanalyysia. Sisällönanalyttinen lähestymistapa on luontevaa silloin, kun halutaan eritellä todellisuuskäsityksiä. Mikäli ollaan enemmän kiinnostuneita siitä, miten tätä todellisuutta rakennetaan, voidaan valita myös diskurssianalyysi (esim. Tuomi & Sarajärvi 2018, 39).

Sisällönanalyysi antaa konkreettiset työkalut aineiston tutkimiselle. Sen avulla tiivistetään aineistoa ja läpikäydään sitä systemaattisesti. Systemaattisuus syntyy esimerkiksi siitä, että ennen analyysin tekemistä aineisto käydään kokonaisuudessaan läpi. Tämä vaihe ei ole

riippuvainen tutkimuskysymyksestä tai valitusta aineistosta. Usein ensimmäinen vaihe sisällönanalyysissa onkin aineiston tiivistäminen rajaamalla siitä käyttöön sellaiset osiot, jotka ovat tutkijan mielenkiinnon kohteena. Tiivistämällä hävitetään väistämättä tietoa, mutta sen avulla voidaan kuitenkin aloittaa aineistossa esiintyvien erojen ja yhtäläisyyksien havainnointi. (Schreier 2014, 170–171.) Juuri erot ovat laadullisen analyysin keskiössä, sillä kuten määrällisessäkin analyysissä, erot ovat useimmiten johtolankoja siitä, mistä jokin asia johtuu tai mikä sitä selittää (Alasuutari 2011, 43).

Toisessa analyysivaiheessa aineistoa klusteroidaan eli ryhmitellään luokiksi. Näin saadaan tiivistetystä aineistosta esiin samaa ilmiötä tarkoittavia asioita. Ryhmittelyä seuraa lopulta abstrahointi eli käsitteellistäminen. Abstrahoinnin tarkoituksena on valikoida luokitellusta tiedosta tutkimuksen näkökulmasta oleellinen tieto ja pyrkiä muodostamaan sen perusteella teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–125.)

Sisällönanalyysissa saadaan ilmiöistä yhtä aikaa tiivis ja yleinen kuva. Lopputuloksena on erilaisia kategorioita, luokkia tai käsityksiä ilmiöistä. Riippuen aineiston ja teorian suhteesta, nuo luokat voivat muotoutua induktiivisesti perustuen aineistosta nouseviin luokituksiin tai deduktiivisesti, jolloin teoria määrittelee aineistosta etsittäviä luokkia (esim. Tuomi & Sarajärvi 2018). Kolmas tapa, teoriaohjaava analyysi, yhdistää aineisto- ja teorialähtöistä analyysia. Teoriaohjaavassa analyysissä päättelyn logiikka on abduktiivinen eli teorian rooli on ohjaava, mutta ei määrittelevä. Tätä analyysitapaa käytetään usein tilanteissa, joissa aikaisempaa tietoa halutaan testata uudessa kontekstissa. Teorioita ei siis pyritä testaamaan, vaan aikaisemman tiedon ja teorioiden tarkoituksena on auttaa tutkijaa löytämään uusia ulottuvuuksia tutkimastaan kohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81–82, 91–92, 128.)

Teoriaohjaava sisällönanalyysi voidaan hahmottaa käsitteellisesti aineistolähtöisen ja teorialähtöisen analyysin välimaastoon. Lähtökohdat ovat samat kuin aineistolähtöisessä analyysissä ja pyrkimyksenä on edetä aineiston ehdoilla. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä noudatetaan aineistolähtöiselle analyysille tyypillistä aineiston käsittelytapaa (reduointi-klusterointi-abstrahointi) (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2018). Erot syntyvät kuitenkin käsittelyn viimeisessä, käsitteellistämisen vaiheessa. Aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineiston pohjalta. Teoriaohjaavassa analyysissä käsitteet tuodaan osaksi tarkastelua ”jo tiedettynä”. Teoria ja aikaisempi tieto voivat siis ohjata erilaisten piirteiden kategorisoimisessa ja luokittelussa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.) Aineiston

analyysin ensivaiheet pyritään kuitenkin pitämään irrallaan aikaisemmin tuotetun tiedon ohjaavasta vaikutuksesta.

Lähestyin omaa aineistoani teoriaohjaavan analyysin avulla. Pyrin löytämään aineistosta perusteluja äänestämisen ikärajan alentamisen puolesta ja ennallaan pitämiseksi. Tämän lisäksi halusin antaa aineistolle tilaa kertoa ehdokkaiden itse tärkeinä pitämiä asioita liittyen äänestysikärajaan. Näin ollen päättely aloitettiin induktiivisesti aineistoa läpikäyden, tiivistäen sekä luokitellen. Alustavien luokitusten jälkeen laadullista analyysia jatkettiin ikään kuin kaksilla raiteilla. Argumentteja tarkasteltiin teoriaohjaavan analyysin valossa. Argumentteihin liitettyjä muita piirteitä, kuten poliittisen tilan kuvauksia ja muutokseen liittyviä piirteitä tai odotuksia tarkasteltiin edelleen aineistolähtöisesti.

Voidaan odottaa, että kansainvälisen keskustelun piirteitä löydetään myös suomalaisesta kontekstista. Aikaisemman tiedon ja teorian tehtävänä oli auttaa muodostamaan luokkia erityisesti argumenttien osalta. Aineiston redusoinnin ja alustavan luokittelun jälkeen aineistoa peilattiin aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen. Peilaamista varten luotiin tunnistettujen argumenttien kooste, joka kokoaa yhteen aikaisemman tutkimuskirjallisuuden ja erilaisten virallisdokumenttien pohjalta ikärajakeskustelun argumentteja. Tunnistetut argumentit on koottu taulukkoon 2. Koontia käytettiin apuna sisällönanalyysin luokitteluvaiheessa. Argumenttien sisällöt on avattu luvussa 3, joka esittelee äänestysikärajasta käytyä keskustelua.

Apuna käytetty koonti perusteluista tehtiin tieteellisten tekstien pohjalta, mikä myös tarkoittaa sitä, että käsitteelliset erottelut perusteluille ovat varsin selkeästi havaittavissa. Tutkimusaineistossa esiintyvät perustelut voivat esiintyä yleisemmällä tasolla (demokratia, kypsyys, oikeudenmukaisuus), mutta myös varsin yksityiskohtaisella tasolla (nuorten kasvu vastuuseen). Tästä laadullisesta erosta johtuen analyysissa luotua luokitusta ei voida suoraviivaisesti johtaa aikaisemmin tuotetun tiedon pohjalta. Sen sijaan taulukossa 2 esitetyt perustelut antoivat suuntaa käsitteistön luomiselle. Tätä kirjallisuuden hyödyntämisen tapaa tukee myös se, ettei läpikäydyssä tutkimuskirjallisuudessa varsinaisesti ole pyritty kategorisoimaan kaikkia esitettyjä perusteluja. Se ei siis anna valmista analyysirunkoa, vaan joukon argumentteja, joita erilaisissa konteksteissa on esitetty.

Taulukko 2. Kansainvälisessä keskustelussa esitetyjä perusteluita äänestysikärajan laskemiseksi ja ennallaan pitämiseksi.

Äänestysikärajan laskemisen puolesta esitetyjä argumentteja
<ul style="list-style-type: none"> • Äänestysaktiivisuuden kasvu
<ul style="list-style-type: none"> • Poliittisen ymmärryksen ja kiinnittymisen kasvu
<ul style="list-style-type: none"> • Kasvamisen äänestämiseen käytäntönä
<ul style="list-style-type: none"> • 16- ja 17-vuotiaat ovat yhtä kehittyneitä kuin 18-vuotiaat (kognitio, harkinta, tieto); ei aikuisillekaan kypsyystestejä
<ul style="list-style-type: none"> • 16- ja 17-vuotiaat ovat kiinnostuneita politiikasta ja motivoituneita osallistumaan
<ul style="list-style-type: none"> • Äänestysikä ei vastaa yhteiskuntakehitystä; nuoret tietoisempia kuin vanhemmat sukupolvet; koulutuksen lisääntyminen
<ul style="list-style-type: none"> • Nuoret ovat osa yhteiskuntaa
<ul style="list-style-type: none"> • Nuorten osallisuuden lisääminen politiikassa
<ul style="list-style-type: none"> • Demokratian legitimitetti; nuorilla oikeus äänestää, koska hallituksen toimet vaikuttavat myös nuoriin; paikallisen politiikan vaikutukset nuorten arkeen
<ul style="list-style-type: none"> • Nuoria osallistuisi myös enemmän puoluepolitiikkaan
<ul style="list-style-type: none"> • Nuorten edustuksen tasapainottuminen suhteessa vanhempaan ikäpolveen
<ul style="list-style-type: none"> • Edistäisi demokratiaa
Äänestysikärajan laskemista vastaan esitetyjä argumentteja
<ul style="list-style-type: none"> • 16- ja 17-vuotiaat ovat vielä lapsia; äänestäminen kuuluu aikuisuuteen
<ul style="list-style-type: none"> • Nuoret eivät ole riittävän autonomisia; vanhempien ja ystävien vaikutus; populismi
<ul style="list-style-type: none"> • 16- ja 17-vuotiaita ei kiinnosta politiikka; eivät ole motivoituneita tai halukkaita osallistumaan
<ul style="list-style-type: none"> • 16- ja 17-vuotiaat eivät ole riittävän kypsiä
<ul style="list-style-type: none"> • 16- ja 17-vuotiaat ovat liian nuoria tekemään päätöksiä
<ul style="list-style-type: none"> • Poliittisen tiedon tai harkinnan puute
<ul style="list-style-type: none"> • Poliittisten oikeuksien ja vastuiden on kuljettava käsi kädessä
<ul style="list-style-type: none"> • Nuorten oikeusturvan rapautuminen
<ul style="list-style-type: none"> • 16- ja 17-vuotiaiden mielipiteet muuttuvat herkemmin
<ul style="list-style-type: none"> • Suuri osa aikuisväestöstä vastustaa äänestysikärajan laskemista*

*poliittisten puolueiden syy olla ottamatta asiaa agendalle

Lähteet: Bergh 2013; Eichhorn & Bergh 2021; Eichhorn 2017; Electoral Commission 2003; Euroopan neuvosto 2015; Franklin 2004; Loughran, Tonge & Mycock 2022; Miragliotta, Murray & Drum 2021; Tonge, Loughran & Mycock 2021; Silbaugh 2020; Wagner ym. 2012.

Käytin analyysiyksikköinä lauseita. Yhdessä avovastauksessa saattoi esiintyä useampi peruste äänestysikärajan laskemiselle tai ennallaan pitämiseksi. Yksittäinen perustelu päättyi analyysissa kuitenkin vain yhteen luokkaan. Eri luokkien esiintymiskertojen perusteella voidaan varovaisesti arvioida sitä, mikä tamperelaisille kuntavaaliehdokkaille on keskeistä ikärajakeskustelussa ja mikä jää vähemmälle huomiolle. Jotta pitäviä johtopäätöksiä voitaisiin tehdä eri luokkien esiintymiskertojen perusteella, tulisi kategorioiden ja käsitteiden muotoiluun kiinnittää enemmän huomiota niin, etteivät ne ole esimerkiksi sisällöltään päällekkäisiä. Kuntavaaliehdokkaat ovat kuitenkin antaneet perustelunsa ilman valmiita luokituksia, mikä jättää varsin paljon tilaa tutkijan omalle tulkinnalle siitä, mitä perustelulla milloinkin tarkoitetaan. Tämä tulkinnallisuus huomioon ottaen kvantifiointi tuleekin nähdä pyrkimyksenä keskustelun mittaluokkien osoittamiselle. Pyrin analyysissa tuomaan esiin erilaisten sitaattien avulla sitä, miten päättelyketjuni ja tulkintani etenee. Olen myös pyrkinyt välttämään ylitulkintaa, mikä väistämättä johtaa useamman kategorian muodostamiseen aineiston pohjalta.

Oletan, että kirjalliset vastaukset ovat perusteluita ehdokkaan antamalle monivalintavastaukselle. Osassa vastauksista on selkeästi sanallistettu omaa kantaa toteamalla, että ”äänestysikärajaa pitää laskea, koska --” tai ”äänestysikärajaa ei pidä laskea, koska --”. Olen kuitenkin tulkinnut vastaukset perusteluiksi äänestysikärajan laskemisen puolesta tai vastaan huolimatta siitä, onko vastauksessa ilmaistu selkeästi sen olevan perustelu. Lauseet, joiden perusteella ei voida tehdä tulkintaa äänestysikärajan perusteesta on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Näin ollen lauseet, joissa todetaan äänestysikärajan olevan yksin *hyvä*, *sopiva* tai esimerkiksi *perusteltu* eivät tuota tutkimusasetelman näkökulmasta mielekästä tietoa. Myös kommentit, joissa yksin todetaan, että *ikärajan alentamista kannattaisi kokeilla* tai *keskustelua tulee käydä*, on jätetty analyysin ulkopuolelle.

Aineiston induktiivinen lähestyminen antoi tilaa myös aineistosta uusina esiin nousevien asioiden tarkastelulle. Aineistosta nousi esiin seikkoja, jotka eivät yksinään varsinaisesti ole perusteita äänestysikärajan laskemiselle tai sen ennallaan pitämiseksi. Sen sijaan ne ovat enemmänkin kuvauksia poliittisesta tai yhteiskunnallisesta tilasta, jossa äänestysikärajan laskemisesta käydään keskustelua. Lausunnot kuvaavat poliittista kontekstia, jota omalla tavallaan käytetään vahvistamaan ehdokkaiden varsinaisia argumentteja. Näitä kuvauksia tarkastellaan analyysin viimeisessä vaiheessa, joka keskittyy perusteluiden paikallisiin piirteisiin. Pyrin tämän kategorisoinnin avulla lisäämään ymmärrystä juuri suomalaisesta ikärajakeskustelusta.

Puhdas aineistolähtöisyys tässäkin tutkimuksessa ei ole mahdollista, vaan tutkijan omat esioletukset ohjaavat analyysia. Se, miten tutkimuskysymykset asetellaan, mitä käsitteitä käytetään ja mitkä metodit valitaan osaksi tutkimusta, määrittelevät myös tutkimuksesta saatavia tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80–81.) Premissit näkyvät myös omassa tutkimusasetelmassani. Olen kiinnostunut siitä, miten ehdotukseen äänestysikärajan laskemisesta suhtaudutaan ja millaisia politiikkakäsityksiä kuntavaaliehdokkailla on. Samaan aikaan lähdän siitä konstruktivistisesta ajatuksesta, että ehdokkaat kuvaamallaan todellisuudella pyrkivät myös luomaan todellisuudelle jatkuvuutta tai pyrkivät muokkaamaan niitä todellisuuden kuvia, joita julkisuudessa esitetään. Näin ollen todellisuuden kuvauksilla, tässä tapauksessa ikärajakeskustelussa esitetyillä perusteilla ja poliittisen tilan kuvauksilla, on kyky rakentaa todellisuutta, jossa ihmiset elävät. Toisin sanoen näen, että puheilla on todellisuutta rakentavia seurauksia.

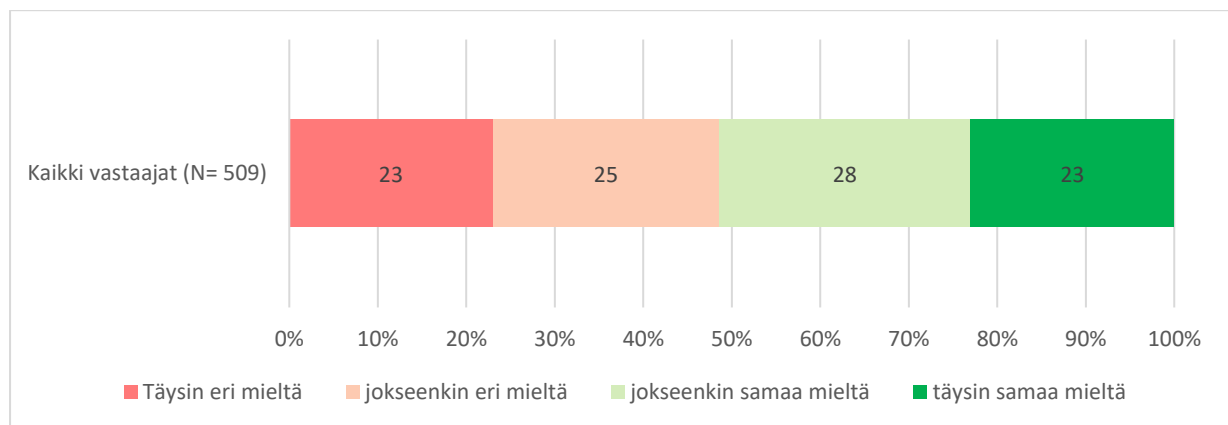
Toinen keskeinen premissi on se, että analysoimani teksti on lähtökohtaisesti poliittista ja se voi olla myös strategista. En pidä tarkoituksenmukaisena sen analysoimista, ovatko ehdokkaiden puheet eksplisiittisesti tosia. Näkemykseni mukaan politiikassa on kyse perustelun vahvuudesta ja kyvystä vakuuttaa kuulijaa. Toisinaan voidaan jopa pyrkiä luomaan mielikuvia, jotka varovaisesti taivuttavat totuutta itselle edulliseen suuntaan. Vaalikoneeseen vastanneilla ehdokkailla ei ole yhtenäistä ja selkeää tietopohjaa asiasta, ovathan asiantuntijatkin varsin erimielisiä. Tämä johtaa siihen, että ehdokkaat voivat perustella kantaansa täysin vailla tietoa tai toisistaan poikkeavan tiedon valossa. Tuomalla esiin äänestämisen ikärajaa ja sen alentamista koskevaa tutkimusta pyrin esittämään empiirisen pohjan, jota vasten keskustelun ja totuuksien moninaisuus tulee näkyväksi.

Varsinaisesta tilastollisesta tutkimuksesta poiketen, tämän aineiston analyysin ei ole tarkoitus tuottaa yleisesitystä varsinaisesta aineistosta. Sen sijaan yleistettävyyden pyrkimys syntyy tutkimusaineistosta tehtävien tulkintojen syvyydestä (Eskola & Suoranta 1998, 49–51). Tulkintojen yleistettävyyteen pyritään esimerkiksi sillä, että havainnot ja niistä muodostettavat tulkinnalliset kategoriat on mahdollista istuttaa toiseen kontekstiin. Myös aineiston rajaaminen vaikuttaa yleistettävyyteen. Havaintoja on niin paljon, että aineisto kyllääntyi sisällönanalyttisessä vaiheessa. Laadullisen aineiston analyysissa pyritään kuitenkin lähtökohtaisesti kuvaamaan erilaisia ilmiöitä tai tapahtumia, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaa teoreettisesti mielekäs tulkinta erilaisille ilmiöille (Tuomi & Sarajärvi 2018, 82). Yleistettävyyden kysymykseen ei siis tulisi takertua liiaksi, sillä pyrkimyksenä on ennen kaikkea lisätä ymmärrystä.

5. SUHTAUTUMINEN EHDOTUKSEEN ÄÄNESTYSIKÄRAJAN ALENTAMISESTA

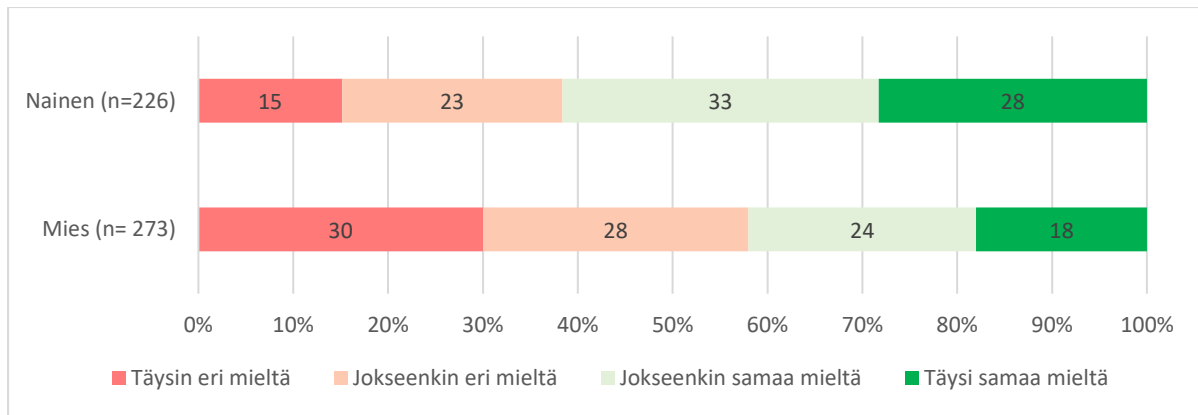
5.1. Kuvaileva analyysi

Kuviossa 3. esitetään miten tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat suhtautuvat väittämään ”äänioikeuden ikäraja kuntavaaleissa pitäisi laskea 16 vuoteen”. Siitä voidaan havaita, että suhtautuminen äänestysikärajan laskemiseen kuntavaaleissa on varsin jakautunutta. Hieman alle puolet vastanneista on väitteen kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä ja vastaavasti hieman yli puolet on väitteen kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä. Aihe jakaa voimakkaasti mielipiteitä, sillä janan molemmat ääriverastukset saavat lähes yhtä paljon kannatusta, kuin maltillisemmat suhtautumiset väitteeseen.



Kuvio 3. Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa (%).

Tarkempi kuntavaaliehdokasaineiston analyysi osoittaa, että erilaisten sosiodemografisten ryhmien välillä on eroja. Sukupuolten välisiä eroja suhtautumisessa äänestämisen ikärajaan on tarkasteltu kuviossa 4. Tarkastelun perusteella voidaan havaita, että naisehdokkaat suhtautuvat miehiä myönteisemmin ehdotukseen äänestysikärajan laskemisesta kuntavaaleissa. Yli puolet naisista (61 %) on väitteen kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Miehistä jokseenkin tai täysin samaa mieltä on noin viidennes vähemmän eli noin 40 prosenttia. Erot sukupuolten välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).



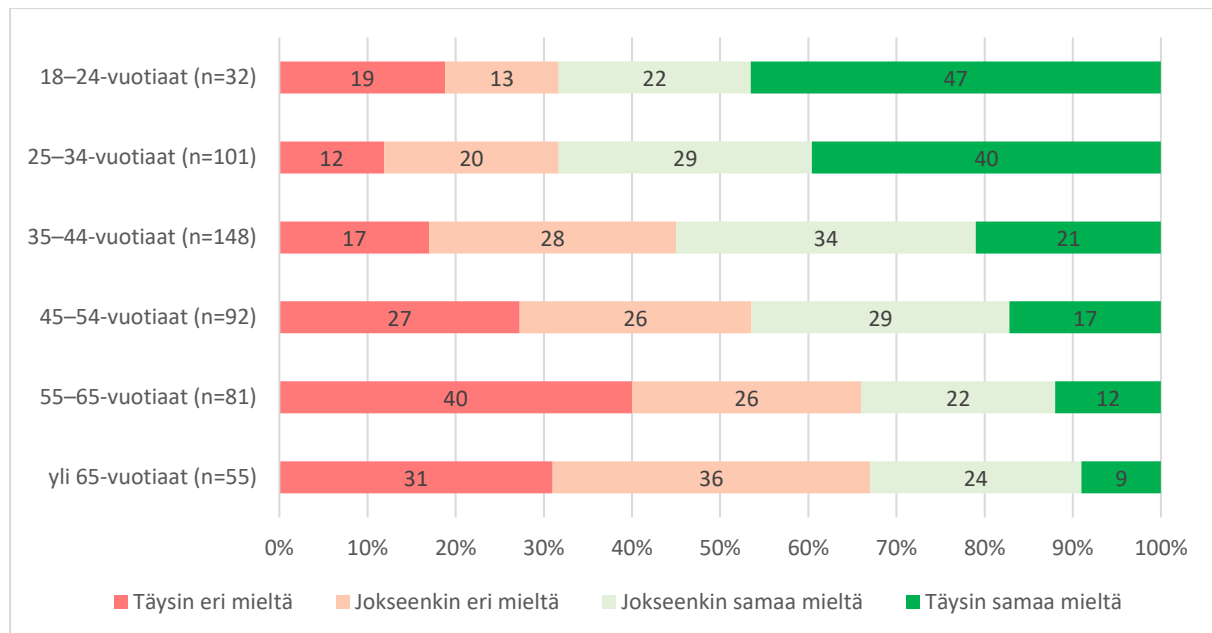
Kuvio 4. Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa sukupuolen mukaan (%).

Tulokset eivät tue hypoteesia H1, jonka mukaan sukupuolten välillä ei havaita tilastollisesti merkitsevää eroa. Isossa-Britanniassa toteutetuissa tutkimuksissa havaittiin, että sukupuolten välillä ei ole juurikaan eroja suhtautumisessa äänestysikärajan laskemiseen (Loughran ym. 2022) ja pienetkin erot viittasivat siihen, että miehet suhtautuisivat ikärajan alentamiseen hieman myönteisemmin (Birch ym. 2015). Tämän tutkielman tulokset viittaavat päinvastaiseen suuntaan niin, että naiset suhtautuvat myönteisemmin äänestämisen ikärajan alentamiseen. Tulokset eivät ole suoraan verrattavissa, mutta ne voivat viitata erilaisiin poliittisiin kulttuureihin, joissa sukupuolen merkitys on erilainen. Tämän havainnon perusteella sukupuoli ei ole ainakaan universaali muuttuja asenteiden tarkastelussa.

Suhtautuminen äänestysikärajan alentamiseen näyttää myös jakavan ikäryhmiä. Kuviossa 5 kuvataan ikäluokkien eroja suhtautumisessa väitteeseen ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa. Nuoremmat ikäluokat suhtautuvat äänestysikärajan laskemiseen myönteisemmin, kuin vanhemmat ikäluokat. Erot vanhimman ja nuorimman ikäluokan välillä ovat varsin suuria. Nuorimman ikäluokan ehdokkaista joka kolmas (32 %) suhtautuu väitteeseen kielteisesti, kun vanhimman ikäluokan ehdokkaista vastaava osuus on kaksi kolmesta (67 %) ehdokkaista. 18–24-vuotiaista ehdokkaista lähes puolet on jopa täysin sitä mieltä, että 16- ja 17-vuotiaille tulisi antaa äänioikeus kuntavaaleissa. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa olevien osuus laskee aina vanhimpaan ikäluokkaan saakka, jossa täysin ehdotuksen kannalla on enää alle 10 prosenttia ikäluokan kaikista ehdokkaista.

Erot ikäluokkien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Ikäluokkien erot tukevat hypoteesia H2, joka odottaa, että nuoremmat suhtautuvat myönteisemmin äänestämisen ikärajan alentamiseen, kuin vanhemmat ikäluokat. Nuorimman ikäluokan havaintomäärät ovat

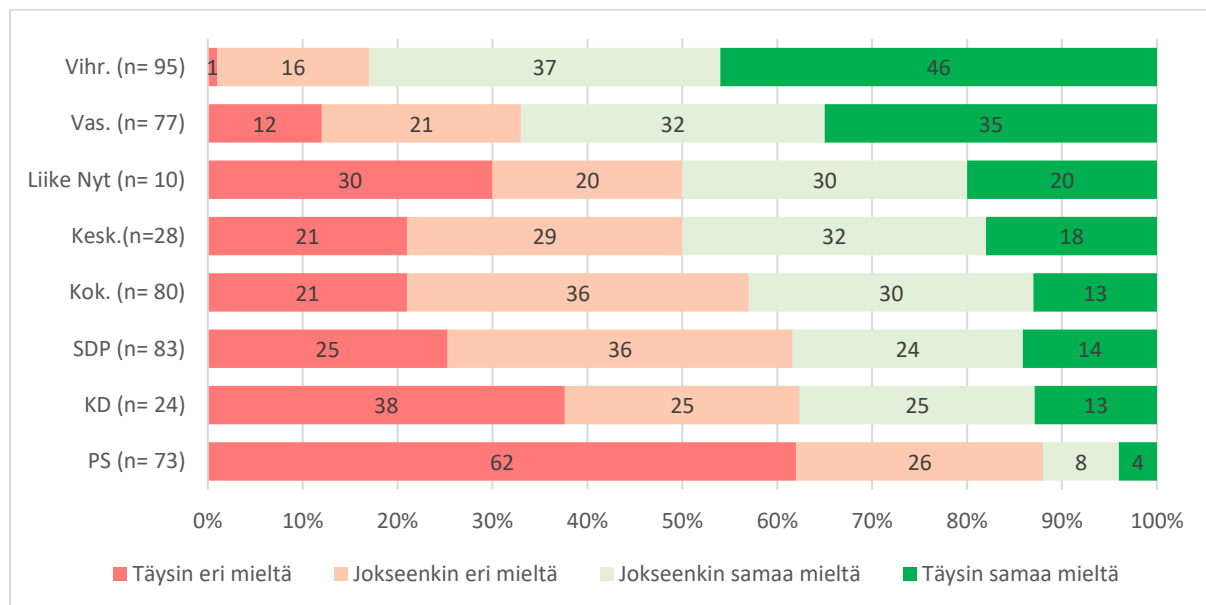
alhaisia, joten sen perusteella ei voida päätellä ovatko erot ikäluokkien välillä täysin lineaarisia, vai suhtautuuko nuorin ikäluokka kielteisemmin väitteeseen, kuin seuraava ikäluokka (vrt. Birch 2015).



Kuvio 5. Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa iän mukaan (%).

Kuviossa 6 esitetään eroja suhtautumisessa väitteeseen äänestysikärajan alentamisesta puoluekannan mukaan. Kuvioista voidaan nähdä, että vihreiden ehdokkaat suhtautuvat väitteeseen kaikista myönteisimmin. Heidän ehdokkaistaan yli neljä viidestä (83 %) on väitteen kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Vasemmistoliiton ehdokkaista useampi kuin kaksi kolmesta (67 %) suhtautuu väitteeseen myönteisesti. Liike Nyt -puolueen ja keskustan ehdokkaista puolet ovat väitteen kannalla. On kuitenkin huomioitava, että keskustan (n=28) ja Liike Nyt -puolueen (n=10) edustajien havaintomäärät jäävät alhaisemmiksi, kuin Tampereen suurten puolueiden havaintomäärät. Kokoomuksen, SDP:n, kristillisdemokraattien ja perussuomalaisten ehdokkaista enemmistö on äänestysikärajan laskemista vastaan. Kaikista kielteisimmin suhtautuvat perussuomalaiset ehdokkaat, joista lähes yhdeksän kymmenestä (88 %) suhtautuu äänestysikärajan laskemiseen kielteisesti. Erityisesti uudempien puolueiden ehdokkaat asennoituvat kysymykseen voimakkaammin ja perinteisempien puolueiden (Kok., SDP ja Kesk.) keskuudessa väitteeseen asennoituminen on maltillisempaa. Erot puolueiden välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$) ja ne tukevat vain osittain hypoteesia H3. Kolmas hypoteesi odotti, että nuorten suosimien puolueiden ehdokkaat (Vihr., Kok., PS, Vas.) suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta myönteisemmin, kuin

ehdokkaat, joiden taustapuolueiden kannattajaprofiili koostuu vanhemmista ikäluokista (Kesk., SDP, KD). Perussuomalaiset ja kokoomuslaiset eivät suhtaudu odotetusti myönteisesti väitteeseen. Erityisesti perussuomalaiset ehdokkaat erottuvat tarkastelussa, sillä kokoomuksen kannattajaprofiili on vasta viimeisten vuosien aikana alkanut näyttää nuortumisen merkkejä. Keskustalaisten odotettiin suhtautuvan ehdotukseen kielteisesti, mutta heidän osaltaan myönteisesti ja kielteisesti suhtautuvien määrä on sama. Muilta osin tulokset tukevat hypoteesia H3. Vihreiden ja Vasemmistoliiton ehdokkaat suhtautuivat myönteisemmin ehdotukseen äänestämisen ikärajan laskemisesta, ja sosiaalidemokraatit ja kristillisdemokraatit puolestaan suhtautuvat kielteisesti. Näin ollen näyttää siltä, että kysymystä ikärajasta ei tarkastella ainakaan täysin puolueen hyötynäkökulmasta, kuten H3 olettaa.



Kuvio 6. Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa puolueustan mukaan (%).

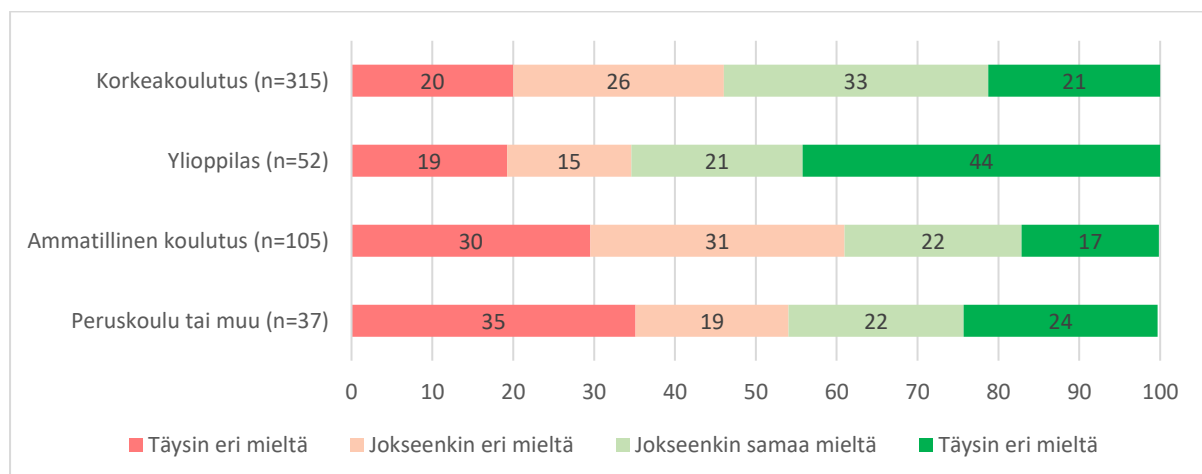
Pienen ehdokasaineiston vuoksi eroja ei voida tarkastella puolueiden sisällä. Voidaan kuitenkin havaita, että puolueiden ehdokaslistan erot näkyvät myös tässä analyysissä. Vaikutusta voidaan pohtia esimerkiksi havainnoimalla tarkemmin perussuomalaisten ehdokaslistaa. Puolue on yleisesti ottaen hyvin miesvoittoinen, mikä näkyy myös tässä aineistossa. Vain 17 ehdokasta perussuomalaista oli naisia ja 56 miehiä. Kun sukupuolten välisiä eroja tarkasteltiin ilman perussuomalaisia, erot sukupuolten välillä pienenevät lähes 10 prosentilla ollen edelleen tilastollisesti merkitseviä.

Koulutustausta näyttäisi aiheuttavan eroja suhtautumisessa äänestysikärajan laskuun. Eroja koulutustaustojen välillä kuvataan kuviossa 7. Korkeakoulutetuista hieman yli puolet (54 %)

asettuu myönteiselle kannalle äänestämisen ikärajan suhteen. Joka viides korkeakoulutettu on täysin eri mieltä äänestysikärajan laskemisesta.

Ylioppilaat erottuvat aineistossa erityisen myönteisellä suhtautumisellaan äänestysikärajan laskuun. Väitteen kanssa täysin samanmielisiä on lähes puolet ehdokkaista (44 %). Ylioppilaiden myönteinen erottuminen aineistossa voi liittyä kysymykseen iästä. Ehdokkaat, jotka ovat koulutukseltaan ylioppilaita ovat myös suhteessa nuorempia verrattuna muihin koulutusluokkiin. Ylioppilaiden keski-ikä aineistossa on alle 35 vuotta, kun muiden koulutusluokkien keski-ikä on yli 45 vuotta.

Peruskoulun tai muun koulutuksen käyneistä joka kolmas (35 %) on täysin äänestysikärajan laskemista vastaan. Yhtä aikaa kuitenkin täysin tai jokseenkin väitteen kanssa erimielisten osuus on suurempi ammattikoulutaustaisilla ehdokkailla verrattuna peruskoulun tai muun koulutuksen saaneisiin ehdokkaisiin. Ammattikoulutaustaiset ovat vastanneet kysymykseen maltillisemmin, kun taas janan äärilaitojen suuremmat havaintomäärät kertovat peruskoulutaustaisten ehdokkaiden kärkkäämmistä tai varmemmista linjoista. Sama toistuu myös ylioppilaiden kohdalla. Kaksi keskimmäistä vastausvaihtoehtoa jäävät huomattavasti vähäisemmälle kannatukselle, kuin ääri vastaukset janan molemmissa päissä. Erot koulutusasteiden välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,01$). Tulokset eivät tue hypoteesia H4, jossa odotettiin, että korkeakoulutetut suhtautuisivat myönteisemmin äänestämisen ikärajan laskemiseen. Ylioppilaat suhtautuvat kaikista myönteisimmin ehdotukseen.



Kuvio 7. Kuntavaaliehdokkaiden suhtautuminen ehdotukseen äänioikeuden ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa koulutustaustan mukaan (%).

5.1. Logistinen regressioanalyysi

Muuttujien vaikutusta ikärajan alentamiselle myönteisen asennoitumisen todennäköisyyteen tarkasteltiin logistisen regressioanalyysin avulla. Taulukkoon 3 on koottu logistista regressioanalyysia varten rakennettujen mallien tulokset. Ensimmäisessä mallissa tarkasteltiin iän, sukupuolen ja koulutustaustan vaikutusta siihen, kuinka todennäköisesti henkilö päätyi suhtautumaan myönteisesti ikärajan laskemiseen kuntavaaleissa. Toiseen malliin lisättiin ehdokkaan puoluetusta. Tulokset osoittavat, että erityisesti puoluetustalla näyttää olevan keskeinen merkitys siinä, kuinka todennäköisesti ehdokas päätyy asennoitumaan äänestysikäraja laskemiseen myönteisesti.

Mallia varten selitettävästä muuttujasta tehtiin dikotominen, jossa 0 = *kielteinen suhtautuminen* ja 1 = *myönteinen suhtautuminen*. Vertailukategoriat valittiin ristiintaulukointien perusteella. Vertailukategorioiksi valittiin luokat, jotka suhtautuvat kielteisimmin väittämiin. Näin logistisen regressioanalyysin tulokset kuvasivat samansuuntaista muutosta eli myönteisesti suhtautumisen todennäköisyyden lisääntymistä. Sukupuolen vertailuluokaksi asetettiin siis mies ja koulutustaustan ammatillinen koulutus. Ikämuuttujan vertailuluokaksi asetettiin analyysissa vanhin ikäluokka ja puoluetustan perussuomalaiset.

Logistisessa regressioanalyysissa voitiin tunnistaa neljä havaintoyksikköä, joiden residuaalien itseisarvot nousivat yli 3,00. Näiden tapausten vaikutusta malliin tarkasteltiin tekemällä analyysi uudelleen ilman mainittuja havaintoyksikköjä. Vertailtaessa analyysien tuloksia voitiin havaita, että havaintoyksikköjen poistaminen paransi mallin sopivuutta aineistoon, mutta ei muuttanut sen tuloksia esimerkiksi tilastollisten merkitsevyyksien osalta. Ensimmäisessä analyysissa (N=462) logaritminen uskottavuus (*Log likelihood*) sai arvon 502,63 ja toisessa analyysissa arvon 479,57. Yhtä aikaa pseudovarianssia kuvaavat Nagelkerken arvot erosivat hieman ollen ensimmäisessä analyysissa $R^2=,344$ ja toisessa analyysissa $R^2=,383$. Voidaan siis todeta, että neljän havaintoyksikön korkeat residuaalit heikentävät ainoastaan hieman mallin sopivuutta.

Taulukko 3. Iän, sukupuolen, koulutustaustan ja puolueen vaikutus suhtautumiseen äänestämisen ikärajan alentamisesta kuntavaaleissa (0=kielteinen suhtautuminen, 1=myönteinen suhtautuminen). Logistinen regressio, kerroinsuhteet (odd ratios).

	Malli 1		Malli 2	
	Suhtautuu ikärajan alentamiseen kuntavaaleissa myönteisesti		Suhtautuu ikärajan alentamiseen kuntavaaleissa myönteisesti	
	Kerroinsuhde	95 %:n luottamusväli	Kerroinsuhde	95 %:n luottamusväli
<i>Sukupuoli (vertailukategoria mies)</i>				
Nainen	2,445***	(1,64–3,64)	2,039**	(1,31–3,17)
<i>Ikäryhmä (vert. 65+)</i>				
18–24-vuotiaat	3,764**	(1,29–11,02)	5,389**	(1,60–18,15)
25–34-vuotiaat	4,257***	(1,97–9,20)	4,170**	(1,78–9,79)
35–44-vuotiaat	2,456**	(1,20–5,02)	2,241*	(1,03–4,89)
45–54-vuotiaat	1,720	(0,81–3,61)	1,901	(0,84–4,32)
55–64-vuotiaat	1,087	(0,50–2,38)	1,497	(0,64–3,51)
<i>Koulutus (vert. ammattitutkinto)</i>				
Peruskoulutus tai muu	1,268	(0,51–3,16)	1,339	(0,48–3,78)
Ylioppilas	2,206	(0,99–4,91)	1,518	(0,62–3,71)
Korkeakoulutus	1,769*	(1,07–2,94)	1,389	(0,77–2,51)
<i>Puolue (vert. PS)</i>				
KD			3,035	(0,97–9,53)
Liike Nyt			6,118*	(1,40–26,80)
Kesk.			6,264***	(2,14–18,36)
Kok.			4,293**	(1,79–10,31)
SDP			3,742**	(1,56–9,00)
Vihr.			23,746***	(9,36–60,26)
Vas.			13,157***	(5,39–31,12)
(N)	(462)		(462)	
-2 Log likelihood	581,145		502,630	
Nagelgerken R ² (pseudovarianssi)	,160		,344	

Yhtä suuremmat kerroinsuhteet lisäävät todennäköisyyttä suhtautua myönteisesti ehdotukseen äänestämisen ikärajan laskemisesta ja yhtä pienemmät kerroinsuhteet vähentävät todennäköisyyttä myönteiseen suhtautumiseen, mikäli ne ovat tilastollisesti merkitseviä. Merkitsevyytasot: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Ensimmäisessä mallissa tarkasteltiin sukupuolen, iän ja koulutustaustan vaikutusta todennäköisyyteen suhtautua myönteisesti äänestämisen ikärajan alentamiseen kuntavaaleissa. Tuloksista voidaan havaita, että ehdokkaan ollessa nainen, hänellä on tilastollisesti merkitsevästi lähes 2,5-kertainen todennäköisyys suhtautua väitteeseen myönteisesti verrattuna miesehdokkaaseen (OR 2,445***). Ikäluokista erityisesti kolmen nuorimman ikäluokan todennäköisyys suhtautua myönteisesti ehdotukseen ikärajan laskemisesta on moninkertainen

verrattuna vanhimpaan ikäluokkaan (OR 3,764**; 4,257***; 2,456**). Sen sijaan koulutustaustan merkitys todennäköisyydessä on vähäisempi. Ainoastaan korkeakoulutetun ehdokkaan todennäköisyys suhtautua tilastollisesti merkitsevästi myönteisemmin väitteeseen on suurempi verrattuna ammattikoulutuksen käyneeseen ehdokkaaseen.

Kun malliin lisätään puolueuuttuja, mallin selitysarvo (Nagelkerke R^2) lähes kaksinkertaistui. Tämä kertoo siitä, että puolue selittää varsin hyvin suhtautumista väitteeseen äänestämisen ikärajan alentamisesta. Tilastollisesti merkitsevät erot sukupuolen ja ikäluokan vaikutuksesta todennäköisyyteen suhtautua väitteeseen myönteisesti säilyvät ennallaan. Kun puolue otetaan mukaan malliin, koulutuksen merkitys mallissa jää alle tilastollisen merkitsevyyden. Se ei siis ennusta yhtä hyvin vaihtelua suhtautumisessa.

Toisessa mallissa puolueen vertailuluokkana käytettiin perussuomalaisia. Siihen verrattuna kaikkien muiden puolueiden ehdokkailla on moninkertainen todennäköisyys suhtautua väitteeseen myönteisesti. Tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta kristillisdemokraattien todennäköisyyttä verrattuna perussuomalaisiin ehdokkaihin. Kaikista suurin todennäköisyys myönteiselle asennoitumiselle verrattuna perussuomalaisiin on vihreiden (OR 23,746***) ja Vasemmistoliiton (OR 13,157***) edustajilla.

Malli 2 kokonaisuudessaan osoittaa, että puoluetusta ennustaa hyvin sitä, miten ehdokas suhtautuu ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta. Hieman odotetusta poiketen naisilla on mallista riippumatta suurempi todennäköisyys suhtautua väitteeseen myönteisesti. Kun tulosta tarkastellaan ensimmäistä hypoteesia vasten, se vahvistaa tulkintaa siitä, että odotukset miesten myönteisemmästä suhtautumisesta on hylättävä. Naiset suhtautuvat tilastollisesti merkitsevästi todennäköisemmin myönteisesti väitteeseen äänestämisen ikärajan laskemisesta verrattuna miehiin (Malli 2, 2,039**).

Analyysin tulokset ovat linjassa aikaisempien ikää koskevien tutkimustulosten kanssa (Birch ym. 2015; Loughran ym. 2020) ja tukevat hypoteeseja H2: *nuoremmat suhtautuvat äänestämisen ikärajan alentamiseen myönteisemmin, kuin vanhemmat ikäluokat*. Odotetusti ikä näyttää vaikuttavan väitteeseen myönteisesti suhtautumisen todennäköisyyteen. Mielenkiintoista on, että erityisesti ikä yhdessä puolueuuttujan kanssa tuo esiin nuorimman ikäluokan moninkertaisen todennäköisyyden suhtautua myönteisesti väittämään verrattuna vanhimpaan ikäluokkaan (Malli 2, OR 5,389**).

Tulokset myös vahvistavat aikaisemmin havaitun selkeän eron puolueiden välisissä eroissa. Erityisesti perussuomalaiset erottuvat kielteisellä asennoitumisellaan ja yhtä aikaa vihreät ja

Vasemmistoliiton edustajat selvästi myönteisemmällä asenteella. Hypoteesi H3: *Nuorten suosimien puolueiden ehdokkaat (Vihr., Kok., PS, Vas.) suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta myönteisemmin, kuin ehdokkaat, joiden taustapuolueiden kannattajaprofiili koostuu vanhemmista ikäluokista (Kesk., SDP, KD) saa vain osittain vahvistusta.* Odotetusta poiketen lähes kaikkien puolueiden edustajien todennäköisyys myönteiselle suhtautumiselle ikärajakysymyksessä on suurempi verrattuna perussuomalaisen ehdokkasiin.

Kaikista muuttujista selvästi heikoiten todennäköisyyttä ennustaa ehdokkaan koulutustausta. Neljäs hypoteesi, ”*korkeakoulutetut suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta myönteisemmin, kuin matalammin koulutetut*”, joka kuvailevan analyysin perusteella ei saanut tukea, hylätään myös regressioanalyysin perusteella. Regressioanalyysin 1 malli osoittaa, että ainakin korkeakoulutetut verrattuna ammattitutkinnon saaneisiin ehdokkasiin todennäköisemmin suhtautuvat myönteisesti äänestämisen ikärajan laskemiseen. Koulutustaustan merkitys kuitenkin jää alle tilastollisen merkitsevyyden toisessa mallissa, jossa mukana on myös puoluetusta. On siis jonkinlaisia viitteitä siitä, että koulutustaustalla voi olla merkitystä ikärajan alentamisedotukseen asennoitumisessa. Kysymystä olisi kuitenkin mielekästä tarkastella laajemman aineiston valossa.

Kuvailevat analyysit ja regressioanalyysi osoittavat, että sukupuoli, ikä, puolue- ja koulutustausta synnyttävät eroja eri ryhmien välillä väitteeseen suhtautumisessa. Erot ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,01$ tai $p < 0,001$), mistä voimme päätellä, että erot ovat myös todellisia. Tämä antaa viitteitä siitä, että näkemykset ikärajan alentamisesta ovat myös laadullisesti erilaisia. Seuraavassa luvussa esittelen kuntavaaliehdokkaiden esittämiä perusteita äänestysikänsä laskemiseksi tai ennallaan pitämiseksi. Nämä kuvaukset kertovat myös laajemmin siitä, miten ehdokkaat käsittävät politiikkaa ja poliittisen osallistumisen sääntöjä.

6. PERUSTELUT ÄÄNESTYSIÄN LASKEMISEKSI JA ENNALLAAN PITÄMISEKSI

6.1. Perustelut äänestysikärajan laskemisen puolesta

Tamperelaiset kuntavaaliehdokkaat antoivat erilaisia perusteluita äänestysikärajan laskemisen puolesta. Taulukossa 4. esitetään perusteet äänestysikärajan laskemisen puolesta ja niiden esiintymiskerrat aineistossa.

Taulukko 4. Kuntavaaliehdokkaiden esittämät perusteet äänestysikärajan laskemisen puolesta kuntavaaleissa (lkm.).

<i>Ikärajaa on laskettava koska...</i>	<i>n</i>
Oikeudenmukaisuus, kohtuullisuus	75
Kuntapolitiikka vaikuttaa nuoriin	49
Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus	15
Aikuisväestön kypsyiden mittareiden puute	11
Oikeuksien on vastattava vastuita	8
Kypsyys ja kyvykkyys	40
Nuoret ymmärtävät politiikkaa ja muodostavat perusteltuja mielipiteitä	19
Nuoret ovat kypsiä äänestämään	14
Nuoret ovat kiinnostuneita ja halukkaita osallistumaan päätöksentekoon	11
Demokratian edistäminen	150
Nuorten poliittisen osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääntyminen	46
Nuorten poliittisen kiinnostuksen lisääntyminen	29
Poliittisen kiinnittymisen ja käytäntöihin oppimisen lisääntyminen	24
Edustuksellisuuden parantuminen	16
Äänestysaktiivisuuden kasvu	13
Demokratian edistäminen yleensä	10
Poliittisen tietämyksen ja ymmärryksen yleinen lisääntyminen	6
Nuorista kohderyhmä puolueille	6
Muu peruste	7
Oman puolueen kanta	7

6.1.1. Oikeudenmukaisuus ja kohtuullisuus

Oikeudenmukaisuutta tai kohtuullisuutta äänestämisen ikärajan laskemisen perusteena esitettiin kommenteissa, jotka vetosivat *kuntapolitiikan vaikutuksiin nuorten elämässä* (n=49), *ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuteen* (n=15), *aikuisväestön kypsyiden mittareiden puutteeseen* (n=11) ja siihen, että *oikeuksien on vastattava vastuita* (n=8) (taulukko 4). Useimmiten ehdokkaat näkivät, että kuntapolitiikassa käsitellään nuorten arkea koskevia asioita, joten nuorilla tulisi olla oikeus äänestää kuntavaaleissa. Kuntapolitiikan päätökset

harrastusmahdollisuuksista, koulutuksesta, tiloista, mielenterveydestä, elinympäristöstä, liikenteestä, asumisesta, kaupunkiympäristön ja lähipalveluiden tuottamisesta muodostivat ehdokkaiden mielestä perusteen sille, että 16- ja 17-vuotiailla olisi myös oikeus osallistua edustuksellisen päätöksentekokoelimen valintaan. Nuoret nähtiin myös aikuisten tavoin kaupunkilaisina ja kuntalaisina, mikä korostaa nuorten samanarvoista roolia aikuisväestön kanssa.

Ehdokkaat nostivat esiin erityisesti nuoret työntekijöinä. Heidän mukaansa olisi oikeudenmukaista, että nuoret, jotka maksavat veroja kuntaan työntekijöinä, saisivat myös oikeuden vaikuttaa yhdenvertaisesti täysi-ikäisten kuntalaisten tavoin.

16- ja 17-vuotiaat tamperelaiset käyttävät kaupungin palveluja, käyvät töissä ja maksavat veroja. He ovat yhtä tärkeä osa Tampereen nykyhetkeä ja tulevaisuutta kuin muut kaupunkilaiset. Siksi heillä on oltava sama oikeus vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon kuin yli 18-vuotiailla Tampereen asukkailla. (E316)

Äänestysikärajan laskua perusteltiin myös sillä, että nuoret ovat suuri kunnallisten palveluiden käyttäjäryhmä, mutta eivät voi vaikuttaa palvelukokonaisuuksiin samoin kuin vanhemmat kunnallispalveluiden käyttäjäryhmät.

Kunnissa tehtävät päätökset koskettavat nuoria suorimmin, niin on elintärkeää kuulla myös niiden palveluiden käyttäjien mielipiteet kuntavaalien kautta. (E230)

Eräs ehdokas totesi, että ”[k]unnissa päätetään lähipalveluista, joiden arjen asiantuntijoita nuoret ovat” (E401). Ehdokkaiden mukaan nuoret tietävät parhaiten millaisia palveluita he tarvitsevat ja siksi heidän tulisi olla mukana valitsemassa kunnanvaltuustoa, jossa päätöksiä palvelukokonaisuuksista tehdään.

Vaikutukset nuorten elämään nousivat keskeisimmäksi oikeudenmukaisuuteen vetoavaksi perusteeksi äänestysikärajan laskemiselle. Tutkimuskirjallisuudessa tästä puhutaan myös kohtuullisuutena. Tässä tutkimusaineistossa ehdokkaat viittasivat useammin oikeudenmukaisuuteen, kuin kohtuuteen. Ehdokkaat näkivät oikeudenmukaisuuskysymyksenä nuorten arkielämään nykyhetkessä kohdistuvien vaikutusten lisäksi tulevaisuudelle aiheutuvat seuraukset. Useat näkivät, että poliittisen päätöksenteon vaikutukset nuorten tulevaisuudelle on painava peruste äänestysikärajan laskemiseksi kuntavaaleissa. Perusteluissa tunnistettiin politiikan kauaskantoiset seuraukset, jotka voivat vaikuttaa nuorten ja tulevien sukupolvien

elämään merkittävästi useiden vuosikymmenten ajan. Tästä perustelusta on tutkimuskirjallisuudessa puhuttu *ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden* käsitteen kautta.

Nuoret joutuvat elämään maailmassa kauan vanhempiensa jälkeen, joten heillä tulisi myös olla oikeus päättää maailman asioista. (E48)

Monet kuntapolitiikassa tehtävät päätökset koskevat nuoria jo siksikin, että ne kantavat pitkälle tulevaisuuteen. (E379)

Ehdokkaat kuvasivat oikeudenmukaisuutta päätöksenteossa hyvin yleisellä tasolla. Kuvauksissa vedottiin siihen, että nuoret elävät poliittisten päätösten kanssa pidempään, kuin heidän vanhempansa. Oikeus päätöksentekoon näyttää syntyvän ehdokkaiden mielestä päätöksenalaisuudesta.

Toiset ehdokkaat puolestaan kuvasivat ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta varsin konkreettisella tasolla:

[...] Pitää myös muistaa, että nuoret ovat tulevaisuuden veronmaksajia, jotka maksavat veroistaan useat nyt valtuustokaudella päätettäväksi tulevat asiat ja investoinnit. Nuoret ovat myös ilmastonmuutoksen suhteen sekä kuvainnollisia että konkreettisia maksajia, ja heitä pitäisi kuunnella erityisesti ilmastonmuutoksen ehkäisyyn liittyvissä asioissa ja päätöksissä tarkasti. (E325)

Tässä perustelussa ehdokas kuvaa, kuinka tämän päivän päätökset vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen esimerkiksi verotuksen muodossa. Hän näkee kuntatalouden olevan etupainotteinen niin, että päätöksien laskuja maksetaan vasta tulevaisuuden veronmaksajien toimesta. Toisena *maksettavana* hän kuvaa ilmastonmuutosta. Tämä on viimeisten vuosikymmenten aikana varsin tunnistettu näkökulma ilmastonmuutoksesta ja siitä, miten tämän päivän päätökset vaikuttavat tulevaisuudessa. Ilmastokysymykset ovat osoittautuneet nuorille itselleen tärkeiksi. Useat ilmastoliikkeet ovat aktivoineet nuoria ja kysymykset oikeudenmukaisesta ilmastopolitiikasta ovat saaneet nuoret osallistumaan erilaisiin mielenosoituksiin ja kannanottoihin (esim. Bowman 2019). Perustelussaan ehdokas siis katsoo ilmastonmuutoksesta syntyvien taloudellisten kustannusten siirtyvän nuorten maksettavaksi. Kuvaannollisella maksamisella hän viitanee ilmastonmuutoksen muihin tunnistettuihin seurauksiin, kuten biodiversiteetin heikkenemiseen tai makean veden saatavuuteen. Ilmastonmuutoksen kaikkia seurauksia ei mitata taloudessa, vaan esimerkiksi inhimillisessä

hyvinvoinnissa. Edellä olevassa perustelussa on myös sisäänkirjoitettu oletus siitä, että nuoret ovat myös kiinnostuneita osallistumaan päätöksentekoon.

Jotkut ehdokkaat pelkäsivät äänestämisen motiiveja ja populistisen politiikan houkuttelevuutta, mutta totesivat myös, ettei poliittinen kypsyys ole välttämättä ikäsidonainen kysymys. Ongelmalliseksi koettiin ylipäänsä se, ettei nuorten tai vanhempienkaan poliittisen kypsyuden punnitsemiseksi ole olemassa mittareita.

[...] populistisia julkisehdokkaita on päässyt helposti myös eduskuntaan, eli ei ongelma ole vain ikäsidonainen. Äänioikeus on valitettavasti kaikilla täysi-ikäisillä tietotasoon katsomatta. (E31)

Kaikkien aikuistenkaan ei siis koettu omaavan riittävää tietotasoa poliittisten valintojen tekemiseksi. Äänestysikärajan laskemisen kannattajat kokivat, ettei aikuisväestö välttämättä ymmärrä yhtään paremmin politiikkaa, joten nuorillekaan ei voida asettaa tiedollisia tai kehityksellisiä vaatimuksia äänestämisen ehdoksi. Tämä näkemys kuvaa hyvin sitä, miltä politiikka usein voi kansalaisille näyttytyä: sitä pidetään vaikeasti ymmärrettävänä ja ymmärtämisen katsotaan edellyttävän myös mielenkiintoa politiikkaa kohtaan.

Muutama ehdokas käsitteli tätä tiedollista vaatimusta ja sen ristiriitaisuutta vertaamalla nuoria ja vanhimpia äänestäjiä:

[...] saahan toisessakin päässä äänestää niin kauan kuin pystyy numeron lappuun piirtämään. (E75)

Pääkysymys yleensä on lisääntyisikö demokratia. Mielestäni mitä useampi äänestää, niin sitä enemmän demokratiaa. Onko 16-vuotias vähemmän sovelias äänestämään, kuin 95-vuotias? (E105)

Ehdokkaat huomauttivat, ettei poliittiselle kypsyydelle ole oikeastaan lainkaan mittapuuta, jos ihmiset voivat äänestää niin pitkään, kuin ”pystyy numeron lappuun piirtämään”. Tulkitsen tämän viittaavan siihen, että on ongelmallista pitää perusteena poliittista tietämystä, ymmärrystä, kiinnostusta tai muita poliittiseen kypsyuteen viittaavia seikkoja, jos niitä ei mitata aikuisväestössä. Jälkimmäinen sitaatti nostaa esiin kysymyksen demokratian inklusiivisuudesta. Jos ehtoja tietämyksestä ei aseteta ikähaarukan vanhemmassa päässä, ei ole perusteita myöskään sulkea nuorempia päätöksenteon ulkopuolelle.

Toiset perustelevat ikäihmisten äänestysoikeutta vanhempien ikäluokkien elämäkokemuksella. Sen riittävää kertymistä pidetäänkin jonkinlaisena ennakkoehtona äänestämiseen (EN 2015). Tässä tutkimuksessa vastaajat eivät kuitenkaan puhuneet elämäkokemuksesta tai kokemuksesta ylipäänsä. Sen sijaan ehdokkaat puhuvat *kyvykkyydestä, kypsyydestä ja tietotasosta, tiedon omaamisesta ja tietämyksestä, ymmärryksestä* sekä *iästä* äänestämisen ehtoina. Näitä ehtoja tarkastellaan enemmän luvussa 6.2., jossa kuvataan perusteita äänestysikänsä pitämiseksi ennallaan.

Keskustelua oikeudenmukaisuudesta käytiin myös lainsäädännön luomien oikeuksien ja velvollisuuksien puitteissa. Osa ehdokkaista näki, etteivät 16- ja 17- vuotiaiden oikeudet ja velvollisuudet kokonaisuudessaan olleet tasapainossa. Erityisesti kysymys rikosoikeudellisesta vastuusta loi ehdokkaiden mukaan perustan oikeudelle äänestää.

[...] on hyvä muistaa, että nuorilla on jo lakiin perustuvia velvollisuuksia esimerkiksi rikosoikeudellisten seuraamusten puolesta, joita sovelletaan 16–17-vuotiaisiin. Tähän nähden on oikeudenmukaista, että velvollisuuksien mukana tulee myös oikeuksia. (E26)

Nuori saa 15-vuotiaana tehdä kokopäivätyötä, hakea aseluvan ja joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen. 16-vuotiaana voi hankkia ajokortin ja äänestää seurakuntavaaleissa. Yksi tapa vahvistaa nuorten äänten kuulumista päätöksenteossa ja kasvattaa nuoria yhteiskunnalliseen osallistumiseen olisi laskea äänestysikäraja 16 vuoteen. (E403)

Sitaatit kuvaavat, miten ehdokkaat eivät pidä lainsäädännön kautta määräytyvää oikeuksien ja velvollisuuksien suhdetta nuorten elämässä perusteltuna. Heidän mukaansa nykyinen lainsäädäntö ei ole kaikilta osin johdonmukainen siinä, miten nuoria pidetään joiltain osin kypsinä olemaan vastuussa teoistaan, mutta toisessa asiassa puolestaan ei. Ehdokkaat nostivat myös esiin, että olisi *oikeudenmukaista*, että nuoret saavat äänestää, koska heillä on jo velvollisuuksia osana yhteiskunnan jäsenyyttä. Rikosoikeudellinen vastuu ei kuitenkaan ole ainoa velvollisuus, jonka ehdokkaat näkivät olevan peruste äänestysikärajan laskemiselle. Vastuu veronmaksajina nousi esiin myös useita kertoja.

Paikallinen konteksti vaikuttaa ehdokkaiden perusteluihin äänestysikärajan alentamisen puolesta. Eniten käytetty oikeudenmukaisuuteen viittaava peruste äänestysikärajan laskemiseksi oli se, että kuntapolitiikka vaikuttaa niin voimakkaasti nuorten elämään. Tämä peruste ei luonnollisesti esiinny kansainvälisessä keskustelussa sellaisenaan. Se ei kuitenkaan

tarkoita, etteikö kansainvälisessä keskustelussa tätä olisi tunnustettu. Perusteena on kuitenkin käytetty sitä, miten nuorten nähdään kuuluvan osaksi yhteiskuntaa, minkä tulkitsen kuvaavan yleisellä tasolla samaa ilmiötä. Nuoret eivät elä yhteiskunnan ulkopuolella tai sen vaikutuspiirin tavoittamattomissa. Sen sijaan osana yhteiskuntaa eläminen tarkoittaisi, että nuoria koskevat (lähes kaikki) samat lait ja normit. Tamperelaisessa keskustelussa ehdokkaat puhuvat erityisesti siitä, miten kuntapolitiikka vaikuttaa nuorten elämään, mutta myös käytännön tasolla siitä, miten nuoret ovat esimerkiksi velvoitteiden osalta saman oikeuskäytännön piirissä.

6.1.2. Kypsyys ja kyvykkyys

Useat ehdokkaat käyttivät kypsyyttä perusteena sille, että 16- ja 17-vuotiaille tulisi antaa äänioikeus kuntavaaleissa. Ehdokkaat puhuivat nuorten *kypsyudesta* (n=14), *nuorten poliittisesta kyvystä ymmärtää politiikkaa ja esittää perusteltuja mielipiteitä* (n=19) sekä *poliittisesta kiinnostuksesta ja halusta osallistua* (n=11). Ehdokkaat toivat esiin yleisellä tasolla, että kyseisenikäiset nuoret ovat jo tällä hetkellä kypsiä äänestämään

16-vuotias on kiinnostunut yhteisistä asioista ja tarpeeksi kypsä tekemään ratkaisuja. (E55)

Monet 16-vuotiaat ovat tarpeeksi valveutuneita äänestämään :) (E490)

16-vuotiaat ovat tarpeeksi kypsiä osallistumaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. (E355)

Useat ehdokkaat kuvasivat nuorten olevan riittävän kypsiä äänestääkseen vaaleissa. He eivät aina eritelleet sitä, mitä kypsyydellä varsinaisesti tarkoitettiin. Kuten edellä esitetyissä sitaateissa, useat ehdokkaat kuitenkin liittivät kypsyuden kykyyn tehdä päätöksiä. Päätöksentekokyvyssä keskeistä oli se, että siinä oli kyse *yhteiskunnallisesta päätöksenteosta*. Tällä ilmauksella se erotettiin päätöksenteosta, joka olisi koskenut vain omaa elämänpiiriä. Edustuksellisen päätöksenteon seuraukset koetaan yhteiskunnan tasolla, mistä johtuen sen katsotaan edellyttävän erilaista päätöksentekokykyä, kuin omaan elämänpiiriin liittyvät päätökset.

Tematiikkaan saatettiin liittää myös nuorten kyky kantaa vastuuta. Eräs ehdokas totesi, että ”16-vuotias kantaa jo vastuun itsestään, joten miksikäs ei myös yhteiskunnasta äänestäjän

roolissa” (E211). Toinen ehdokas puolestaan totesi, että ”nuorten vastuunkantoon on varaa luottaa” (E10). Vastuun kysymykset korostuivat myös siinä, miten ehdokkaat arvioivat nuorten vastuullisuutta muun lainsäädännön kautta. Oikeuksien ja velvollisuuksien suhde oli toisille enemmän oikeudenmukaisuuskysymys, toisille kysymys kypsyyden arvioimisesta.

Jos 15-vuotiasta nuorta pidetään niin kypsänä, että hänet katsotaan lainsäädännössä olevan rikosoikeudellisessa vastuussa tekemisistään, on mielestäni outoa, ettei nuorta kuitenkaan katsota tarpeeksi vastuulliseksi äänestämään kuntavaaleissa, joissa päätetään hyvin olennaisista asioista nimenomaan nuorten kannalta. (E23)

Ehdokkaat korostivat sitä, että nuoret ymmärtävät poliittista ympäristöä ja sen tapahtumia, ja kykenevät tietojensa varassa muodostamaan rationaalisia ja järkeviä mielipiteitä ja näkemyksiä. Ehdokkaat nostivat esiin, että nuorilla on kyky ja ymmärrys yhteiskunnan toiminnasta. He kokivat, että 16-vuotiaat nuoret ovat lähtökohtaisesti tiedostavia äänestääkseen vaaleissa.

Minulle sopii [äänestysikärajan laskeminen], sillä vaarin lapsenlapset ovat järkeviä. (E53)

Nuorten mielipiteitä ja näkemyksiä pidettiin arvossa, ja kykyä tehdä perusteellisia kantoja pidettiin merkinä riittävästä kypsyydestä äänestysikärajan laskemiseksi. Äänestämisen ehtona oli siis ymmärrys politiikasta ja sen myötä kyky muodostaa järkeviä mielipiteitä. Monet ehdokkaat kuvasivat tätä osaa kypsyydestä puhumalla fiksuista ja järkevistä nuorista. Heillä nähtiin olevan ”hienoja ja perusteltuja mielipiteitä” (E366).

Osa ehdokkaista perusteli nuorten poliittista tietämystä ja kykyä muodostaa harkittuja mielipiteitä sillä, että yhteiskunnallisen kasvatuksen määrä ja laatu ovat kasvaneet heidän omien nuoruusaikojensa jälkeen. Useat totesivat, että *nykynuoret* ovat huomattavasti koulutetumpia, kuin aikaisemmat sukupolvet.

Moni nuori on jo 16-vuotiaana kypsä ja poliittisesti valveutunut. Koulutuksen tason ja laadun kasvaessa nuoret ovat tiedostavampia politiikasta ja sen merkityksestä heidän tulevaisuudelleen. (E350)

Itse en 16 vuotiaana ollut riittävän kypsä, mutta ajat ovat varmasti muuttuneet. (E509)

Kypsyyden osatekijöistä nostettiin esille myös nuorten kiinnostuneisuus politiikasta ja halukkuus osallistua siihen. Ehdokkaat kiteyttivät, että nuoret ovat kiinnostuneita vaikuttamaan yhteisiin asioihin ja nuorilla on myös halua vaikuttaa erityisesti lähiympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Jotkut uskoivat, että nuoret olisivat motivoituneempia 16- ja 17-vuotiaina äänestämään. Nuoret asuvat tuolloin suuremmalla todennäköisyydellä vielä synnyinkunnissaan, joiden poliittisella asialistalla olevat kysymykset ovat tutumpia.

6.1.3. Demokratian edistäminen

Suurella kuvassa edellä mainitut perusteet äänestysikärajan laskemiseksi on palautettavissa kysymykseen demokratiasta ja sen edistämisestä. Oikeudenmukaisuusperusteissa on perimiltään kyse demokratian legitimoimisesta ja siitä, millaisia laatuvaatimuksia edellyttämme päätöksentekojärjestelmältä. Myös kypsyyskeskustelussa on pohjimmiltaan kyse siitä, mitä edellyttämme demokraattisen järjestelmän uusintamiseen osallistumisessa. Ehdokkaat kuitenkin toivat myös esille perusteluita, jotka suoraan vetoavat demokratian edistämiseen.

Suurimpaan suosioon nousi perustelu, jonka mukaan äänestämisen ikärajan laskeminen *lisäisi nuorten poliittista osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia* (n=46). Useat ehdokkaat näkivät myös, että se *lisäisi nuorten poliittista kiinnostusta* (n=29) tai *kiinnittymistä ja käytäntöihin oppimista* (n=24). Monet uskoivat myös ikärajan alentamisen *parantavan edustuksellisuutta* (n=16) ja mahdollisesti *lisäävän äänestysaktiivisuutta* (n=13). Osa ehdokkaista ei nähnyt syytä eritellä tarkemmin hyötyjä, vaan kuvasivat ikärajan alentamisen *edistävän demokratiaa yleisellä tasolla* (n=10). Muutamit ehdokkaat myös näkivät, että alentamalla äänestysikää *nuorten poliittinen tietämys ja ymmärrys voisi lisääntyä* (n=6) ja *nuorista voisi tulla potentiaalinen kohderyhmä puolueille* (n=6).

Vain kymmenen ehdokkaista kuvasi äänestämisen ikärajan alentamisen seurauksia yleisellä demokratian edistämisen tasolla. Ikärajan laskemista kuvattiin esimerkiksi *demokratian parantumisena, lisääntymisenä ja vahvistumisena, positiivisena demokratiakehityksenä ja tärkeänä tekona demokratian kannalta*. Suositumpia perusteluita olivat ne, jotka vetosivat tarkemmin johonkin edustuksellista demokratiaa luonnehtivaan normiin. Käytetyin perustelu liittyi demokratian inklusioon – nuorten osallisuuden, osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen. Ehdokkaat näkivät, että nuorten ääni ei kuulu riittävästi yhteiskunnassa ja äänestysikärajan laskeminen olisi hyvä keino tilanteen muuttamiseksi.

Nuorten ääni on saatava kuuluviin entistä paremmin ja äänestysikärajan lasku on konkreettinen keino lisätä nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia omaan lähiympäristöönsä. (E328)

Äänioikeuden laskeminen vahvistaisi mielestäni demokratiaa ja edistäisi nuorten osallisuutta. (E333)

Näissä perusteissa korostuu se, että päätöksenteon kuntatasolla tulisi ottaa huomioon nuoret ja heidän mielipiteensä. Mielenkiintoista näissä perusteluissa on se, mitä ehdokkaat sanovat, mutta myös se, mitä jätetään sanomatta. Aikaisempi tutkimuskirjallisuus ehdottaa, että äänestämisen ikärajassa on ollut pitkälti kyse aikuisuuden määrittelystä ja siitä, minkä ikäisten katsotaan täyttävän tiettyjä aikuisuuden ehtoja (esim. Loughran ym. 2022). Aikuisuus on ollut lähtökohta äänestämiseksi. Tässä aineistossa esiintyvät kommentit nuorten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä eivät useissa tapauksissa puhu aikuisuudesta. Niissä puhutaan *nuorten osallisuuden kasvattamisesta, äänen esiin tuomisesta ja kuulemisesta* sekä esimerkiksi *osallistumisen edistämisestä ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä*. Tulkitsen tämän niin, että nämä kommentit eivät ota kantaa aikuisuuden virstapylväisiin, vaan hylkäävät aikuisuuden äänestämisen ehtona ja ovat valmiita kasvattamaan nuorten osallisuutta yhteiskunnassa riippumatta siitä, täyttävätkö he aikuisuuden ehtoja.

Äänestysikärajan laskemisen nähtiin myös mahdollistavan demokratian parantamisen edustuksellisuuden kautta. Useat ehdokkaat pohtivat päätöksentekielinten edustuksellisuuden haastetta. He kokivat, että nuorten ääni on vaarassa vaimentua entisestään kuntapolitiikassa, kun suuret ikäluokat kasvattavat suhteellista osuuttaan väestöstä. Ehdokkaat toivoivat, että antamalla äänioikeus 16- ja 17-vuotiaille, voitaisiin myös tervehdyttää kuntapolitiikkaa ja kasvattaa nuorten roolia osana paikallista päätöksentekoa.

Tällä hetkellä valtuutettujen keski-ikä on lähemmäs 50 vuotta ja nuorten osuus kaupunkien päättävissä elimissä on pieni. On siis selvää, että nuoret saattavat helposti jäädä päätöksenteossa vailla puolustajaansa. (E238)

Nuorten edustus suomalaisessa paikallisdemokratiassa voisi olla vielä näkyvämpää. Tähän äänestysiän laskeminen auttaisi. (E189)

Paljon keskusteltu aihe oli myös nuorten erilaisten kyvykkyyksien ja resurssien lisääntyminen äänestysoikeuden myöntämisen myötä. Useat ehdokkaat nostavat esiin, että äänestysikärajan alentaminen saisi nuoret kiinnittymään politiikkaan, lisäisi heidän tietämystään ja

ymmärrystään politiikasta sekä lisäksi nuorten kiinnostusta erilaisia poliittisia kysymyksiä kohtaan.

Kiinnittymistä politiikkaan kuvattiin *mukaan pääsemisellä* ja *äänestämiseen tottumisena* sekä esimerkiksi *yhteiskuntaan integroitumisella*. Kiinnittymistä kuvattiin myös jonkinlaisilla siirtymillä, jossa poliittinen kiinnittyminen voisi johtaa erilaisiin positiivisiin vaikutuksiin.

Äänioikeuden ikärajaa laskemalla nuoret pääsisivät nopeammin mukaan politiikkaan ja todennäköisesti aktivoituisivatäänestämään. Samalla laskisi kynnys asettua ehdolle täysi-ikäistytyä, sillä kosketus politiikkaan olisi jo syntynyt. (E8)

Nuorten uskottiin sosiaalistuvan politiikan tekemisen ja osallistumisen käytäntöihin. Tämä näkyi siinä, miten mahdollisuus osallistua kuntavaaleissa nähtiin tukevan nuorten osallistumista myös yleisemmin päätöksenteossa. Ehdokkaat näkivät, että oikeusäänestää kannustaisi ja innostaisi nuoria osallistumaan päätöksentekoon. Eräs ehdokas vaatikin, että alentamallaäänestämisen ikärajaa, näytettäisiin nuorille esimerkkiä, miten osana poliittista järjestelmää toimitaan:

[...] On tärkeää panostaa nuorten osallisuuteen! Näytetään nuorille, miten he voivat vaikuttaa ja miten tärkeitä heidän mielipiteet sekä näkemykset ovat ja kannustetaan vaikuttamaan! (E339)

Nuorten uskottiin myös kasvavan osaksi käytäntöjä, mikäliäänestämisen ikärajaa laskettaisiin. Kuntavaalien nähtiin olevan hyvä ympäristö opetellaäänestämistä.

[Äänestysiän laskeminen] voisi olla hyvä ratkaisu. Äänioikeuden lasku noin muutenkin [...] toimisi tietysti oppiaineena isompiin vaaleihin. (E131)

Äänioikeuden laskeminen kuntavaaleissa mahdollistaisi nuorille pehmeän siirtymän täysivaltaiseksi demokraattisen yhteiskunnan jäseniksi. (E446)

Äänestäminen itsessään nähtiin siis opettavaisena poliittisessa yhteiskunnassa. Äänestäminen kuntavaaleissa voisi myös toimia siirtymänä eduskuntavaaleissaäänestämiseen. Siirtyminen viittasi siihen, että kuntavaaleissaäänestäminen on luonteeltaan erilaista, kuin esimerkiksi eduskuntavaaleissaäänestäminen. Osa ehdokkaista oli sitä mieltä, ettääänioikeutta tulisi laskea kaikissa kansallisissa vaaleissa. Toiset puolestaan painottivat, ettääänestämisen ikärajaa tulisi laskea vain kuntavaaleissa. Ehdokkaat eivät kuitenkaan kerro, miksi haluaisivatäänioikeuden

ikärajan alentamisen koskevan ainoastaan kuntavaaleja tai kaikkia vaaleja. Tulkitsen tämän vaalien erottelun kuvaavan kuntavaalien toissijaisuutta verrattuna muihin vaaleihin. Kommenttien perusteella on vaikea tehdä tulkintaa siitä, näkevätkö siirtymää korostavat ehdokkaat kuntavaaleissa äänestämisen vähäpätöisempänä verrattuna muissa vaaleissa äänestämiseen vai kenties ainoastaan matalammalla päätöksentekotasolla tapahtuvana toimintana.

Äänestämisen ajankohta oli monelle ehdokkaalle keskeinen. He näkivät, että demokratiakasvatuksen näkökulmasta toisen asteen opintojen aikaan äänestäminen voisi muodostua tavaksi:

Kun yhä useampi pääsisi äänestämään ensimmäistä kertaa jo toisen asteen opintojen aikana, oppilaitoksia voitaisiin hyödyntää äänestämään kannustamisessa. Äänestysaktiivisuuden kannalta ensimmäinen kerta on ratkaiseva. Nuoren innostaminen äänestämään nostaa siis äänestysaktiivisuutta koko eliniäksi. Siksi on syytä ottaa kaikkien ensimmäistä kertaa äänestävien tavoittaminen äärimmäisen vakavasti. (E362)

Myös oppilaitosten demokratiakasvatus olisi hyvin käsi kädessä äänioikeuden ikärajan laskemisen kanssa, sillä oppivelvollisuuden laajentamisen myötä 16-vuotiaat ovat jatkossa koulutuksen piirissä. (E446)

Ehdokkaat kokivat, että oppilaitokset voisivat toimia voimakkaammin poliittisiin käytäntöihin sosiaalistavina tahoina, jos äänestäminen käytäntönä voitaisiin sisällyttää osaksi opintoja. Näkemys korostaa demokratiakasvatuksen tehostumista äänestysikärajaa laskemalla.

Kypsyystestistä käytävässä keskustelussa jotkut ehdokkaat olivat sitä mieltä, että nuoret ovat jo lähtökohtaisesti kiinnostuneita politiikasta ja motivoituneita osallistumaan. Osa ehdokkaista kuitenkin korosti, että äänestysikärajan lasku nimenomaan saisi nuoret kiinnostumaan entisestään poliittisista kysymyksistä:

Nuorten kiinnostus yhteiskunnallisiin ja hallinnollisiin asioihin voidaan nostaa antamalla heille mahdollisuus osallistua päätöksentekoprosessiin jo aikaisemmin. (E15)

[äänestysikärajan laskemisen] kautta nuoret saataisiin innostumaan äänestamisestä ja politiikasta. (E295)

Eräs ehdokas myös nosti esiin, että on perusteetonta vaatia nuorilta kiinnostuneisuutta, ennen kuin he saavat todellisuudessa äänestysoikeuden:

Äänioikeuden eväämistä nuorilta ei kuulu perustella nuorten "alhaisella tietämyksellä politiikasta", koska miten voisimme olettaa heidän olevan kiinnostuneita nyt, kun suuri osa politiikasta ei kuulu heille? (E50)

Tämä kertoo siitä, miten äänestäminen ja edustuksellinen politiikka yleisesti mielletään kuuluvan aikuisuuteen. Ehdokas ei näe tämänhetkistä poliittisen kiinnostuksen tasoa tai sen heikkoutta ongelmana, vaan pitää ongelmana sitä, miten miellämme poliittiset kysymykset ja niiden ratkaisemisen aikuisten vastuulle. Toisin sanoen nuorilla ei ole motivaatiota olla kiinnostuneita edustuksellisesta politiikasta, sillä he eivät voi osallistua siihen. Toinen ehdokas toteaa, että ”olisi hölmöä odottaa nuorten laajasti kiinnostuvan sellaisesta, mihin he eivät voi vaikuttaa” (E445).

Puoluepolitiikka jäi selvästi vähemmälle huomiolle kommentteissa. Osa ehdokkaista kuitenkin nosti esille sen, että he kannattavat ikärajan alentamista, koska se on heidän edustamansa puolueen virallinen kanta (n=7). Harva kuitenkaan perusteli äänestysikärajan laskemista pelkästään puolueen kannalla. Myös poliittisten puolueiden ja nuorten lähentyminen olivat joillekin peruste äänestysikärajan laskemiselle. Poliittisten tahojen haluttiin ottavan nuorten intressit huomioon ja antamalla äänioikeus nuoremmille, heistä tulisi uusi kohderyhmä poliittisille puolueille. Äänestysikärajan alentamisen nähtiin myös mahdollisesti kannustavan nuoria ehdokkaiksi puolueisiin.

6.2. Perusteet äänestysikärajan laskemista vastaan

Taulukkoon 5. on koottu tamperelaisten kuntavaaliehdokkaiden esittämiä perusteita äänestysikärajan laskemista vastaan. Aineiston tarkastelu osoittaa, että Tampereen kuntavaaliehdokkaiden esittämät argumentit äänestysikärajan laskemista vastaan seuraavat pitkälti myös muualla maailmassa käytyä keskustelua äänestysikärajasta. Aineiston sisällönanalyysi osoittaa, että kuntavaaliehdokkaiden argumenteissa punnitaan erityisesti 16- ja 17-vuotiaiden aikuisuutta oikeudellisesta näkökulmasta, kyvykkyyttä ja kypsyttä tehdä äänestyspäätöksiä sekä äänestysikärajan laskemisen mitäänsanomattomia tai kielteisiä vaikutuksia demokratialle. Huomionarvoista on, että nykytilanteen ennallaan pitäminen ei herätä ehdokkaissa yhtä voimakasta perustelun tarvetta, mikä näkyy perusteluiden kokonais määrän vähäisyytenä verrattuna muutosta puoltavien perusteluiden määrään.

Taulukko 5. Kuntavaaliehdokkaiden esittämät perusteet äänestysikärajan pitämiseksi ennallaan kuntavaaleissa (lkm.).

<i>Äänestämisen ikärajaa ei tule laskea koska...</i>	<i>n</i>
(Oikeudellinen) aikuisuus äänestämisen ehtona	52
Täysi-ikäisyys tai täysivaltaisuus on luonteva ikäraja	32
Oikeuksien on vastattava velvollisuuksia	16
Politiikka kuuluu aikuisuuteen	12
Nuorten kypsyiden puute	41
Yleinen kypsyiden puute tai kehityksen vaiheisuus	17
Poliittisen tietämyksen ja harkinnan puute	18
Poliittisen kiinnostuksen puute	6
Ulkoiset vaikutteet ja autonomian puute	6
Kielteiset vaikutukset demokratialle	14
Äänestysaktiivisuuden lasku	5
Populismin uhka	3
Nuoret ovat itse äänestämisen ikärajan alentamista vastaan	3
Protestiäänestäminen	2
Nuorten osallistumisella ei ole merkitystä	1
Uudistus synnyttäisi epätasa-arvoa	1

6.2.1. Aikuisuus äänestämisen ehtona

Äänestämisen ikärajan alentamisen vastustajien keskuudessa useat näkivät, että juridinen tai käsitteellinen aikuisuus muodostaa ehdon äänestämiselle. Ehdokkaat näkivät, että *täysi-ikäisyys tai täysivaltaisuus on luonteva tai luonnollinen ikäraja* (n=32). Monille nykyinen lainsäädäntö näyttäytyi olevan balanssissa ja tämän tulisi myös jatkua, jolloin *oikeudet ja velvollisuudet vastaisivat toisiaan* (n=16). Muutamat ehdokkaat myös *näkevät politiikan kuuluvan aikuisuuteen* (n=12), minkä myötä äänestämisen ikärajaa ei tulisi heidän mielestään laskea.

Suurin osa äänestämisen ikärajaa vastustavista ehdokkaista vetosi juridiseen täysi-ikäisyyteen tai täysivaltaisuuteen perusteena äänioikeuden ikärajan ennallaan pitämiseksi. Lainsäädännön ja oikeuskäytännön nähtiin olevan linjassa tavoitteellisen tilan kanssa. Täysi-ikäisyys on merkki siitä, että kansalaiselle voidaan antaa äänioikeus osana muita täysi-ikäisyyden

mukanaan tuomia oikeuksia ja velvollisuuksia. Täysi-ikäisyyden nähdään indikoivan myös kykyä kantaa vastuuta itsestään ja omista teoista, sillä täysivaltaisuutta korostettiin myös joidenkin ehdokkaiden perusteluissa.

On luontevinta, että äänestysikä astuu voimaan täysi-ikäisenä. (E182)

Suomessa täysi-ikäisyyden raja on määritelty 18 ikävuoteen. Vasta tällöin henkilö saa täyden juridisen päätösvallan itseänsä koskeviin asioihin. (E109)

Täysi-ikäisyys toimii *luontevana mittarina* äänestysialle, ja se näyttäytyi myös joissain kommentteissa ilmiselvänä kynnyksenä äänestysiän laskemiselle. Näkemyksien mukaan täysi-ikäisyyden on tuotava myös jatkossa täyteen kansalaisuuteen vaadittavat oikeudet ja velvollisuudet.

Äänioikeuden rajaaminen vain täysi-ikäisille on perusteltua. 16- ja 17-vuotiaita eivät koske monet muutaakaan yhteiskunnalliset oikeudet, vastuut ja velvollisuudet kuin täysi-ikäisiä. Iän kasvaessa kasvavat niin vastuut, velvollisuudet kuin oikeudetkin, ml. äänioikeus. (E147)

Täysi-ikäisyyttä pidettiin määritelmänä sille ajankohdalle, jolloin henkilö saavuttaa oikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta vastuullisen iän. Alaikäisten katsottiin olevan perustellusti etuoikeutettuja olemaan joidenkin oikeudellisten seurauksien tai vastuiden sekä myös joidenkin oikeuksien ulkopuolella.

Täysi-ikäisyyttä painottavat perustelut liikkuvat yleisellä tasolla ja niiden keskiössä on ikä. Sen sijaan täysivaltaisuuteen keskittyvät perustelut korostavat vastuun kysymyksiä. Äänestämisen ikärajan alentaminen johtaisi ehdokkaiden mielestä vaikeaan oikeudelliseen tilanteeseen täysivaltaisuuden näkökulmasta:

Miten voi päättää mm. kaupungin taloushoidosta, jos lain mukaan ei ole vielä oikeutettu päättämään omista asioistaan? (E60)

Ehdokas koki, että nuoren ollessa vajaavaltainen päättämään omista asioistaan, on vaikeaa pitää häntä vastuullisena äänestyspäätöksestä. Perustelussa ei käy ilmi, käsittääkö ehdokas äänioikeuden merkitsevän myös ehdolle asettumista. Oleelliseksi nousee selvästi ristiriita, jota toinen ehdokas kuvaa näin: ”jos ei voi vastata omista asioistaan, ei voi päättää muidenkaan asioista” (E287).

Vastuunkannon kysymyksiä pohtivat myös ehdokkaat, joiden mukaan oikeuksien on vastattava velvollisuuksia. Kuten täysivaltaisuudessa yleisemmällä käsitteellisellä tasolla, myös tässä on keskeistä se, miten nuorten vastuullisuutta arvioidaan. Äänestysikärajan alentamista vastustavat ehdokkaat näkivät, etteivät nuoret ole riittävän vastuullisia äänestääkseen kuntavaaleissa.

Äänioikeus kuuluu aikuisuuteen. Äänioikeuden ikäraja voidaan laskea sitten, kun 16-vuotiaiden arvioidaan olevan riittävän vastuullisia vaikkapa ajamaan autoa, ostamaan tupakkaa ja päihkeitä, menemään naimisiin jne. (E201)

Edeltävä sitaatti kuvaa hyvin käsitystä siitä, että äänestäminen kuuluu aikuisuuteen ja 16- ja 17-vuotiaat eivät ole valmiita sellaisen vastuun edessä, jota täysi-ikäisiltä vaaditaan. Ajo-oikeuden, päihteiden käytön ja avioliiton solmimisen katsotaan edellyttävän tässä samanlaista kykyä vastuun kantamiseen, kuin äänestäminen vaaleissa. Toisaalta ehdokkaat näkivät myös, että mikäli äänestysikärajaa alennetaan, ”tulee samalla antaa myös velvollisuuksia.” (E218). Näin ollen kykyä kantaa vastuuta ei kyseenalaisteta. Sen sijaan nähdään, että ”oikeuksien ja velvollisuuksien on käytävä käsi kädessä” (emt.). Mikäli ei olla valmiita muuttamaan täysi-ikäisyyden, täysivaltaisuuden ja erilaisten oikeuksien ja velvollisuuksien luomaa *aikuisuutta* tai aikuisuuden määritelmiä, ei tulisi myöskään muuttaa äänioikeuden ikärajaa.

Täysi-ikäisyys ja täysivaltaisuus kuvaavat hyvin oikeudellista puolta ikärajakeskustelussa. Aikuisuuden määritelmää kuitenkin puitiin myös normatiivisemmassa tai kategorisemmassa kehyksessä. Osa Tampereen kuntavaaliehdokkaista määrittelevät 16- ja 17-vuotiaat lapsiksi, mikä puolestaan toimii perusteluna äänestysikärajan laskemista vastaan. Eräs ehdokas perusteli kantaansa näin:

Äänioikeus kuten muukin yhteiskuntavastuu on aikuisten. 16-vuotias on lapsi, eikä lasten tarvitse vielä murehtia aikuisten asioista. Aikuisena ehtii sitten äänestää monissa eri vaaleissa. (E56)

Vastuu yhteiskunnasta, sen toiminnoista ja hallinnasta nähtiin kuuluvan aikuisille, jonka määritelmää 16-vuotiaat eivät täytä. Poliitiikan kuvataan olevan jotain sellaista, josta aikuisten on oltava vastuussa. Sen nähdään myös olevan areena, joka aiheuttaa murhetta, ja jolta lapsia on suojeltava. Toinen ehdokas vaatiikin, että ”annetaan nuorten olla vielä ulkona politiikasta” (E88). Lapsuus kuvattiin myös *liian lyhyeksi*, ja sellaiseksi ajaksi, jolloin *lasten on saatava olla lapsia*.

Lapsuus olisi hyvä saada elää vapaasti ilman poliittisia debatteja ja jännitteitä, ja ottaa sitten täysi-ikäisenä kantaakseen aikuisuuteen kuuluvat vastuut ja velvollisuudet. (E109)

Lapsilla ja nuorilla on oikeus lapsuuteen ja nuoruuteen, aikuisten on kannettava vastuunsa päätöksentekijöinä, mutta lapsia ja nuoria aidosti kuunnellen. (E505)

Politiikan ei siis nähdä kuuluvan lapsuuteen ja lapsilla on erityinen *oikeus* jäädä sen ulkopuolelle. Sen sijaan aikuiset ovat vastuussa politiikasta ja heidän on annettava nuorille ”kasvurauha ja äänioikeus vasta sitten, kun pahimmat kasvun myllerrykset heidän itsensä kanssa ovat jo hyvän matkaa takanapäin [...]” (E19).

6.2.2. Kehitys ja kypsyys

Osin keskusteluun aikuisuudesta ja sen oikeudellisista tai normatiivisista määritelmistä liittyy myös kysymys nuorten poliittisesta kypsyudesta. Kypsyys kuitenkin kuvaa vielä tarkemmin yksilön ominaisuuksia, joita ehdokkaat pitävät äänestämisen edellytyksenä. Äänestysikärajan alentamista vastustavat näkivät, että 16- ja 17-vuotiaat eivät ole riittävän kypsiä äänestääkseen. Nuorten *fyysisen tai henkisen kehityksen nähtiin olevan kesken* (n=17), minkä vuoksi he pitivät ikärajan ennallaan pitämistä perusteltuna. Myös *poliittisen tietämyksen ja harkinnan puutteen* (n=18) sekä *kiinnostuksen puutteen* (n=6) katsottiin olevan esteenä äänestämisen ikärajan alentamiselle. Autonomian puutetta kuvattiin sillä, etteivät nuoret välttämättä kykene vastustamaan *ulkoisia vaikutteita* (n=6).

Riittävän kehityksen ja kypsyyden katsottiin olevan ehdokkaiden mielestä riippuvaisia iästä. Usea ehdokas kuvasi, että nuoret ovat *liian nuoria*, mikä viitanee yleisesti kehityksen tai kypsyyden puutteeseen. Toiset kuvasivat myös nuorten aivokehityksen keskeneräisyyttä ja herkkää kasvuvaihetta. Herkkyyden voidaan nähdä tarkoittavan tässä yhteydessä sitä, että henkilön kehitys ei ole vakaassa vaan muuttuvassa tilassa esimerkiksi omien mielipiteiden, arvojen tai asenteiden muodostumisen osalta. Myös arvojen kehittymisen ja riittämättömän *henkisen* kypsyyden katsottiin olevan perusteena äänestysikärajan pitämiseksi ennallaan.

Monelle ehdokkaalle keskeinen kysymys oli nuorten poliittisen tietämyksen ja harkinnan puute. Ehdokkaat näkivät, että monelle 16- ja 17-vuotiaille ”kunnallispolitiikka on vielä [...] hyvin etäinen aihe ja mielessä on ihan muut asiat” (E41). Alaikäisten nuorten käsitys yhteiskunnallisista asioista nähtiin olevan suppea tai yksipuolinen. Monen mielestä nuoret saattoivat olla tietoisia poliittisista kysymyksistä, mutta he eivät olleet välttämättä kyenneet

käsittämään *isoja linjoja* tai heidän ”ymmärrys yhteiskunnan toiminnasta ei ole realistinen” (E198).

Ehdokkaat nostavat esiin poliittisen tietämyksen syntymisen prosessia. Osittain sen kuvataan syntyvän koulutuksen kautta. Suuri osa siitä kuitenkin koetaan muodostuvan kokemuksellisuuden myötä:

Talous on politiikan tärkein osa-alue. Äänestämällä päätetään suurelta osalta tulevasta taloudesta. Mielestäni olisi hyvä, jos äänestäjä olisi iältään sellainen, että hän olisi maksanut veroja ja pyörittänyt omaa talouttaan. (E104)

Kokemus omasta taloudenhoidosta katsottiin luovan sellaista tietämystä, joka edesauttaisi äänestäjää arvioimaan taloudellisia kysymyksiä.

Tiiviisti poliittisen tietämyksen kanssa kulkee myös poliittinen harkinta. Ehdokkaat näkivät, että kaikki nuoret eivät ole kyvykkäitä punnitsemaan erilaisia poliittisia vaihtoehtoja.

Mielestäni ei [tule alentaa äänestämisen ikärajaa], koska he ovat vielä liian nuoria päättämään suurista asioista. (E270)

Hyvä kun 18-vuotias osaa tehdä perusteltuja päätöksiä. (E212)

Ehdokkaiden mielestä 16- ja 17-vuotiaat ovat liian nuoria tehdäkseen päätöksiä. He näkivät, että on varmasti nuoria, jotka ”tuossakin iässä pystyvät järkipäiseen toimintaan ja päätöksentekoon” (E506), mutta kehityserojen vuoksi kaikkien päätöksentekokyvystä ei voitu olla varmoja. Eräs ehdokas uskoi, että ”tuskin moni nuori on perehtynyt ja kiinnostunut politiikasta sitä vertaa, että kykenisi rationaaliseen ajatteluun äänestyspäätöstä tehtäessä” (E99). Tietämyksen ja harkinnan puutteesta seuraisi myös rationaalisuuden, toisin sanoen perustellun päätöksen, mahdottomuus. Harkinnan puutteesta nuori saattaisi myös äänestää ehdokasta kevyin, jopa viihteellisin perustein.

Äänioikeuteen pitää suhtautua suurella vakavuudella, koska se on asia joka vie meitä joko eteen- tai taaksepäin. Moni alle 18 vuotias ei ole riittävän kypsä äänestämään vakavasti otettavaa ehdokasta. Läppä-äänistä voi tulla joskus ongelmia. (E220)

Toiselle ehdokkaalle kyse oli iän myötä kehittyvästä harkinnasta. Hän piti tärkeänä sitä, että nuorten olisi ”parempi muodostaa mielipidettä [...] 18 ikävuoteen saakka” (E188). Ehdokas

näki, että mielipiteen muodostaminen on aktiivinen prosessi ja nuorten mielipiteet ovat liian alttiita vaihtelulle. Ehdokkaiden mielestä harkinnan tai poliittisen tiedon puute saattoi näkyä myös nuorten medianlukutaidoissa ja kyvyssä vastustaa disinformaatiota, mitkä puolestaan vaikuttaisivat keskeisellä tavalla äänestyspäätökseen.

Joidenkin ehdokkaiden mielestä nuorten kohdalla ulkopuolisten vaikutteiden riski äänestyspäätökselle oli suuri:

Vaarana on, että valinnoissa tukeudutaan liiaksi ulkopuolelta tuleviin vaikutteisiin. (E2)

Liian nuoret menevät liika ajan trendien tai muiden mieleen vaikuttavien ohjailujen mukana. (E119)

Nuorilta nähtiin puuttuvan sellaista harkintaa, joka olisi auttanut heitä tunnistamaan vaikutuspyrkimykset heidän äänestysvalintoihinsa. Jotkut ehdokkaat myös näkivät, että nuoret eivät ole autonomisia, sillä he ovat riippuvaisia vanhemmistaan ja vanhemmat voivat painostaa nuoria tekemään äänestysvalintoja omaksi edukseen.

Tietämyksen ja harkinnan rinnalla keskeinen peruste äänestämisen ikärajan ennallaan pitämiseksi oli alaikäisten nuorten poliittisen kiinnostuksen puute. Ehdokkaiden käsitysten mukaan 16-vuotiaita ei kiinnosta politiikka. Toiset olivat valmiita laskemaan äänestämisen ikärajaa sitten, kun ”nuoriso on saatu kiinnostumaan yhteiskunnallisista asioista enemmän” (E309). Käsitys kiinnostuksen puutteesta esiintyi useimmiten yhdessä poliittisen tietämyksen puutteen kanssa.

6.2.3. Kielteiset vaikutukset demokratialle

Usein äänestysikärajan ennallaan pitämistä perusteltiin aikuisuudella (n=52) tai kypsyydellä (n=41). Olen luokitellut kuitenkin osan perusteista myös suoraan demokraattisten vaikutusten alle, sillä ne viittaavat erityisesti poliittiseen järjestelmään kokonaisuutena, päätöksenteon laatuun tai seurauksiin. Kuten äänestysikärajan laskemisen puolesta puhujienkin kohdalla, kaikki perusteet ovat lopulta palautettavissa poliittisen järjestelmän käytännölliseen toimivuuteen ja legitimointiin. Ehdokkaat esittivät, että äänestysikärajan laskeminen saattaisi johtaa *äänestysaktiivisuuden laskuun* (n=5), *populismien nousuun* (n=3) tai

protestiäänestämiseen (n=2). Ehdokkaat näkivät myös, *että nuoret ovat itse äänestämisen ikärajan alentamista vastaan* (n=3), joten ikärajaa ei tulisi laskea.

Demokraattiset seuraukset olivat selvästi vähemmän käytettyjä perusteluita äänestämisen ikärajan pitämiseksi ennallaan. Osa ehdokkaista kuitenkin näki, että äänestämisen ikärajaa ei kannata laskea, koska se ei saavuttaisi tavoitteitaan. Muutoksella ei nähty mahdollisuuksia lisätä yleistä äänestysaktiivisuutta. Jotkut myös näkivät, että ikärajan lasku saattaisi tavoitteesta poiketen laskea äänestysprosentteja, kun äänioikeudellisen väestön määrä lisääntyisi. Myös seurakuntavaalien 16- ja 17-vuotiaiden äänestysaktiivisuuden katsottiin indikoivan sitä, etteivät nuoret äänestäisi kuntavaaleissa⁴.

Populismiin nähtiin olevan ongelmallista nuorten näkökulmasta. Tämä kiinnittyy ajatukseen harkinnasta ja ilmenee hyvin erään ehdokkaan kommentissa:

Uhkana on populististen ehdokkaiden lisääntynyt kannatus, tai jopa mahdollisten vitsiehdokkaiden läpipääsy. [...] Toisaalta populistisia julkkisehdokkaita on päässyt helposti myös eduskuntaan, eli ei ongelma ole vain ikäsidonnainen. Äänioikeus on valitettavasti kaikilla täysi-ikäisillä tietotasoon katsomatta. (E31)

Ehdokas epäilee ”vitsiehdokkaiden” vetoavan nimenomaan nuoriin, mikä puolestaan voisi näkyä populismiin voimakkaampana kannatuksena. Toisaalta ehdokas kuitenkin kokee populistisen politiikan aiheuttavan ongelmia jo nyt eduskuntavaaleissa.

Protestiäänestämistä ei esitetty perusteluissa täysin kielteisenä asiana demokratialle, mutta sen nähtiin voivan ”saada valtaa vähän liikaa” nuorten keskuudessa (E186). Protestiäänestäminen näyttäytyy aineistossa huonona syynä äänestämislle.

Muutama ehdokas toi esiin myös sen, että heidän ymmärryksensä mukaan nuoret eivät itse halua alentaa äänestämisen ikärajaa. Tämä toimi myös perusteena olla kannattamatta äänestämisen ikärajan laskemista:

⁴ Vuoden 2018 seurakuntavaaleissa 16- ja 17-vuotiaiden äänestysprosentti oli 9, kun kokonaisuudessaan äänestysaktiivisuus nousi 14,4 prosenttiin.

Kirkko tarjoutui demokratian koelaboratorioksi alentaen äänestämisen ikärajaa vuoden 2010 vaaleihin, mutta toistaiseksi tutkimuksessa on tehty varsin vähän johtopäätöksiä ikärajan alentamisen seurauksista. Seurakuntavaalit ovat osoittaneet, että yksittäisen seurakunnan yleisen vaaliosallistumisen tason ja alle 18-vuotiaiden äänestämisen välillä on vahva korrelaatio. On myös arvioitu, että seurakuntavaalien kontekstilla on voimakas vaikutus alle 18-vuotiaiden äänestämiseen. (Nuotio 2018; Wass, Hiilamo & Gävert 2018; Wass 2014.)

Vaikutusmahdollisuuksia on oltava, mutta käsittääkseni melko harva 16-vuotias olisi edes omasta mielestään valmis äänestämään. (E337)

6.3.Keskustelun paikalliset piirteet

Taulukossa 6 esitetään äänestämisen ikärajan alentamisesta käytävän keskustelun paikallisia piirteitä. Kuntavaaliehdokkaiden antamat perustelut äänestysikärajakeskustelussa istuvat suurimmaksi osaksi kansainvälisesti tunnistettuihin teemoihin. Perusteluissa nousee esiin kuitenkin myös seikkoja, jotka kertovat paikallisen kontekstin vaikutuksista äänestysikärajan laskemisen arvioinnissa. Tästä kertovat aineistossa esiintyneet poliittisen tilan kuvaukset ja mahdollisen muutoksen ulottuvuuteen pureutuvat kommentit. Mielenkiintoista osassa kuvauksista on se, että ne saattoivat toimia perusteena tai perustelun tukena sekä äänestämisen ikärajan alentamiseksi että sen ennallaan pitämiseksi.

Taulukko 6. Poliittisen tilan kuvaukset kuntavaaliehdokkaiden äänestämisen ikärajaa koskevissa perusteluissa (lkm.).

	<i>Puolesta/vastaan*</i>	<i>n</i>
Poliittisen tilan kuvaukset		
Demokratiakasvatusta lisättävä	+/-	30
Nuorilla on jo muita vaikuttamiskeinoja	-	21
Muita vaikuttamisen keinoja lisättävä	+/-	18
Keskityttävä äänioikeutettujen aktivoimiseen	-	7
Seurakuntavaalit esimerkkinä	+/-	4
Äänestämällä ei ole merkitystä	+/-	2
Muutoksen ulottuvuudet		
16-vuotiaat myös ehdolle kuntavaaleissa	+/-	7
Asia ei ole kaupunginvaltuuston päätettävissä	+/-	4
Vaalikelpoisuus on erotettava äänioikeudesta	+/-	4
Äänestysikärajaa laskettava kaikissa vaaleissa	+/-	3
Äänestysikärajaa laskettava vain kuntavaaleissa	+	3
Äänestysikärajaa laskettava alle 16-vuotiaisiin	+	1
Ikärajaa tulisi nostaa entisestään	-	1

*Sarake kuvaa sitä, käytettiinkö kyseistä asiaa perustelussa äänestämisen ikärajan alentamisen puolesta vai vastaan. Merkinnät: + puolesta, - vastaan, +/- molemmissa perusteluissa.

6.3.1. Poliittisen tilan kuvaukset

Kuvaukset poliittisesta tilasta ja sen puutteista kuvaavat hyvin arvopohjaa, jolle perusteet äänestämisen ikärajan alentamisesta tai sen ennallaan pitämisestä näyttävät rakentuvan. Arvopohja on jossain määrin kollektiivisesti jaettu, sillä useat ehdokkaat esittävät samoja näkemyksiä, joskin voivat olla täysin erimielisiä äänestämisen ikärajasta. Kuvauksia poliittisesta tilasta käsitellään suomalaisena, alueellisena tai paikallisena ilmiönä. Tämä ei poissulje mahdollisuutta, että samoja keskusteluja käytäisiin eri konteksteissa.

Useat ehdokkaat nostivat esiin, että *demokratiakasvatuksen rooli* on varsin keskeinen osa keskustelua äänestämisen ikärajasta (n=30). He pitivät hyvänä, että nuorille opetetaan yhteiskunnan toimintaa ja osallistumista, kerrotaan äänestämisestä ja demokraattisesta päätöksenteosta. Usean mielestä demokratiakasvatusta olisi lisättävä entisestään. Ehdokkaat kuitenkin tunnistivat koulutuksen laadun parantuneen jo merkittävästi verrattuna esimerkiksi omiin kouluvuosiinsa.

Joillekin demokratiakasvatuksen lisääminen pelkästään kouluissa ei riittänyt vaan he toivoivat, että myös kunnat ottaisivat aktiivista roolia nuorten demokratiakasvatuksessa lisäämällä nuorille kohdennettua kuntaviestintää. Suurelle osalle ehdokkaista kyse oli yhteiskuntaopin lisäämisestä peruskouluissa ja toisella asteella.

[...] Riittävällä ja riittävän varhain aloitetulla yhteiskuntaopin opetuksella taataan nuorten tarvittavat päätöksenteon tiedot ja taidot. (E445)

Vaikuttamismahdollisuuksien tarjoamisen rinnalla olisi kuitenkin hyvin tärkeää lisätä yhteiskuntaopin ja -tietoisuuden opetusta varsinkin toisen asteen koulutuksessa, jotta nuoret ymmärtäisivät yhteiskunnallista järjestelmää, sen arvoja ja toimintaa ja heillä olisi tiedollisia välineitä hahmottaa äänestämisen merkitystä. (E262)

[...] aikaistetaan ja lisätään yhteiskuntaopin opetusta, jotta kaikki saavat tarvittavat tiedot ja taidot osallistua päätöksentekoon. [Näin]saamme seuraavista sukupolvista valveutuneempia. (E426)

Yleisempää demokratiakasvatuksen korostaminen oli ikärajan alentamiseen myönteisesti suhtautuvien joukossa. Myös vastustajat korostivat demokratiakasvatuksen merkitystä ja vaativat sen lisäämistä kouluissa. Joillekin ehdokkaille äänestämisen ikärajan alentaminen oli ehdollinen muutos. He näkivät, että äänestämisen ikärajaa voidaan alentaa, mikäli demokratiakasvatusta lisätään:

[äänestysikärajan laskemisen] mahdollistamisen edellytyksenä on riittävä ja laaja-alainen demokratiakasvatus, jonka avulla nuoret oppivat ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon rakenteen ja toimivuuden, vaikuttamismahdollisuudet ja kansalaisvastuun. (E436)

16-vuotiaiden pitäisi jo päästä osaksi päätöksentekoa, mutta se vaatisi yhteiskuntaopin opetuksen lisäämistä kouluissa. (E477)

Kuntavaaliehdokkaiden perusteluissa nostettiin paljon esille demokratiakasvatuksen lisäksi äänestämisen rinnalla tai äänestämisen sijaan tarjottavia muita vaikuttamiskeinoja. Joidenkin ehdokkaiden mielestä *suomalainen järjestelmä tarjoaa jo muita vaikuttamisen keinoja nuorille* (n=21), mistä johtuen äänestysikärajaa ei tarvitse alentaa. Usein näkemyksissä korostui nuorisovaltuustojen rooli keskeisenä nuorten näkemysten välittäjänä.

On luontevaa, että äänioikeus ja täysi-ikäisyys kulkevat käsi kädessä. Tampereella on aktiivinen nuorisovaltuusto, jonka kautta nuoret pääsevät vaikuttamaan. (E95)

Tampereella nuorten osallistumista eri lautakunnissa ja kaupunginvaltuustossa on mahdollistettu sillä, että mukana on läsnäolo ja puheoikeudella Nuorisovaltuuston edustaja. (E120)

Vaikuttamisen mahdollisuus annetaan alle 18-vuotiaille jo nuorisovaltuustoa valittaessa. Nuorisovaltuustolla on myös edustus kaupunginvaltuustossa. (E171)

Nuorisovaltuustojen nähtiin olevan aktiivisia ja vaikuttavan positiivisesti kuntien päätöksentekoon. Nuorisovaltuustoa pidettiin myös erittäin turvallisena oppimisympäristönä yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle. Erityisen hyvänä harjoittelupaikkana sitä pidettiin niille, joita politiikka kiinnostaa jo varhaisemmassa vaiheessa. Monien perusteluissa nuorisovaltuustojen kautta vaikuttamisen haluttiin olevan ensisijainen keino alaikäisille. Nuorisovaltuustotoimintaa haluttiin myös kehittää esimerkiksi antamalla sille puhe- ja läsnäolo-oikeus kaupunginvaltuuston ja lautakuntien kokouksien lisäksi kaupunginhallituksen kokouksissa.

Nuorisovaltuuston tai muiden vaikuttamisen keinojen riittävyttä käytettiin harvoin perusteluna yksin. Tällä kuitenkin pyrittiin tuomaan esille sitä, etteivät nuoret jää täysin edustuksetta poliittisessa järjestelmässä. Toisaalta muita vaikuttamisen keinoja saatettiin myös vaatia lisää (n=18). Ehdokkaat olivat sitä mieltä, että nuorten ääni on saatava kuulumaan erilaisilla alustoilla.

Ehdokkaat olivat valmiita lisäämään nuorten osallisuutta esimerkiksi kaupunkien osallistavassa budjetoinnissa, erilaisten kyselytuntien avulla ja esimerkiksi kehittämällä nuorisovaltuustotoimintaa entisestään. Ehdokkaat myös esittivät innovatiivisia osallisuuden lisäämisen keinoja. Eräs ehdokas esitti, että nuorisovaltuustolla olisi oltava ”valtaa ja rahaa ideoiden toteuttamiseen” (E265). Nuorille voitaisiin järjestää myös kansalaiskuulemisia päätöksenteon rinnalla, joissa he voisivat ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi päätöksentekoprosessissa. Ehdokkaat olivat myös valmiita vahvistamaan yleisesti nuorten roolia asioiden valmistelussa.

Erilaisten osallistumiskeinojen lisääminen näkyi perusteluissa, jotka vastustivat äänestämisen ikärajan laskua. Muiden keinojen lisäämistä vaativat toisaalta myös äänioikeuden ikärajan laskun kannattajat, jotka halusivat nuorten kokonaisvaltaisempaa poliittisen osallisuuden lisäämistä. Kokonaisuuteen kuului äänioikeuden lisäksi monenlaiset muut osallistumisen keinot. Joissain tapauksissa muut vaikuttamisen keinot, kuten nuorisovaltuusto, nähtiin myös äänestämistä *aidompana* osallistumisen vaihtoehtona:

Äänioikeusikärajan laskeminen ei kuitenkaan riitä, vaan nuorilla tulee olla mahdollisuus aidosti vaikuttaa päätöksentekoon, nuorisovaltuusto tästä hyvänä esimerkkinä. (E352)

Yksi kontekstiin sidoksissa olevista paikallisista perusteluista on kirkollisvaalien antama esimerkki 16- ja 17-vuotiaiden kyvystä äänestää. Tämä on vain vähän käytetty perustelu (n=4) aineistossa, mutta mielenkiintoa herättää se, miten kirkollisvaaleja hyödynnetään osana perustelua. Yhdelle ehdokkaalle kirkollisvaaleihin alaikäisille myönnetty äänestysoikeus pohjustaa asteittaista ikärajan alentamista myös muissa vaaleissa ollen ”looginen” seuraava siirtymä. Toiselle ehdokkaalle äänioikeus kirkollisvaaleissa osoitti, etteivät nuoret käytä äänioikeuttaan vaaleissa ja sen vuoksi ikärajaa ei tulisi myöskään alentaa kuntavaaleissa. Kolmannelle ehdokkaalle seurakuntavaalien näytöt ovat olleet positiivisia, mikä siivittäisi äänestämisen ikärajan laskua myös kuntavaaleissa. Seurakuntavaalien tulokset ja niiden merkitys ovat täysin tulkinnanvaraisia ehdokkaiden perusteluissa.

Ehdokkaiden keskuudessa äänestämisen ikärajan alentamista saatettiin myös vastustaa siitä syystä, että sitä ei pidetty tärkeänä. Muutamien ehdokkaiden mielestä tärkeää oli äänioikeutettujen nuorten aktivoiminen äänestämiseen eikä alaikäisten äänioikeudella välttämättä ollut niin suurta merkitystä. Kaksi ehdokasta myös nostaa esiin, että äänestämällä ylipäänsä ei ole merkitystä tai sillä ei todellisuudessa voi vaikuttaa politiikkaan. Tällaiset

perustelut ovat suhteellisen marginaalisia, eikä vastaavia perusteluita ole löydettävissä yleisesti tunnistetuista kansainvälisen keskustelun piirteistä. Tämä on kuitenkin tärkeä havainto, koska se osoittaa, että laajasti jaetusta demokraattisista ideoista huolimatta yhteiskunnissa on myös banaalia kriittisyyttä demokratiaa kohtaan.

6.3.2. Ikärajan alentamisen ulottuvuudet

Suomalaisessa keskustelussa äänestämisen ikärajasta korostuu myös mahdollisen muutoksen ulottuvuudet. Tämä on paikallinen seikka erityisesti oikeudellisessa mielessä, sillä Suomessa vaalikelpoisuus, täysivaltaisuus ja äänioikeus ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa lainsäädännön kautta. Suomessa äänioikeus on sidottu 18 vuoden ikään (PL 14§). Perustuslain, lain hyvinvointialueista ja kuntalain mukaan vaalikelpoisia puolestaan ovat ne äänioikeutetut, jotka eivät ole vajaavaltaisia eli holhouksen alaisia (PL; 611/2021; 410/2015). Alle 18-vuotiaat nuoret ovat kuitenkin vajaavaltaisia lainsäädännön silmissä (1999/442). Näin ollen äänioikeuden ikärajan laskeminen edellyttäisi Suomessa vaalikelpoisuuden perusteiden muuttamista Suomen perustuslaissa sekä kunta- ja hyvinvointialueita koskevassa lainsäädännössä. Ehdokkaat tunnistivat oikeudellisen kysymyksen, joka koski äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden erottamista toisistaan. Erottaminen itsessään saatettiin nähdä ongelmallisena:

[...] Näen hieman ongelmallisena että äänestäjän ikäraja olisi alempi kuin ehdokkaiden. (E346)

Nivon äänioikeuden myös oikeuteen olla ehdolla. Joten tulisi selvittää, miten alaikäiset voisivat myös olla ehdolla ja ovatko he samassa vastuussa kuin valtuutetut. Voiko alaikäinen olla juridisessa vastuussa valtuutettuna. [...] (E429)

Äänestämisen ja ehdolle asettumisen nähtiin olevan voimakkaasti sidoksissa toisiinsa, mistä johtuen ensimmäistä ei voisi toteuttaa ilman toista. Toisaalta ei oltu varmoja siitä, ovatko äänestämisen ja ehdolle asettumisen edellytykset yhteneväiset. Eräs ehdokas kysyykin, että ”[v]aikka 16-vuotias olisi riittävän kypsä äänestämään, olisiko hän kypsä toimimaan kunnallisissa luottamustehtävissä?” (E284). Jotkut ehdokkaat sen sijaan olivat sitä mieltä, että vaalikelpoisuuden ikäraja tulisi alentaa yhdessä äänioikeuden ikärajan kanssa. He eivät tunnistanee tai tuoneet esille kysymyksiä vajaavaltaisuudesta. Keskustelu äänestysikärajaa ja ehdolle asettumisen suhteesta ilmentää hyvin suomalaista kontekstia, jossa tällä hetkellä kaikissa vaaleissa ehdolle asettumisen ja äänestämisen ikärajat ovat yhtenäisiä.

Myös vaalikohtaisuus herätti mielipiteitä ehdokkaissa. Useimmat ehdokkaat olivat valmiita laskemaan äänestysikää kuntavaaleissa, mutta eivät muissa vaaleissa. Toisten mielestä ikärajaa tulisi laskea heti kaikissa mahdollisissa alueellisissa ja kansallisissa vaaleissa. Myös äänestysiän laskemista alle 16 vuoteen ehdotettiin. Vastaavasti myös äänestämisen ikärajan korottaminen mainittiin perusteluissa. Mahdollisen muutoksen ulottuvuutta haluttiin perusteluissa joko rajata tai laajentaa sen perusteella, miten ehdokkaat arvioivat muutoksen tarpeellisuutta ja tavoitteita.

Mielenkiintoinen paikallinen perusteluiden piirre oli myös huomiot vallanjaosta. Useampi ehdokas toi esille oman perustelunsa ikärajan laskemiseksi tai ennallaan pitämiseksi, mutta huomautti, ettei asia ole kuntapäätäjien käsissä. Näin he korostivat omaa rooliaan kuntapäätäjinä, joiden valtuuksiin ei kuulu lainsäädännön muuttaminen.

7. YHTEENVETO JA POHDINTA

7.1. Yhteenveto

Kuvaileva-, logistinen regressio- ja laadullinen sisällönanalyysi yhdessä piirtävät kuvaa siitä, miten äänestämisen ikäraja näyttäytyy tamperelaisille kuntavaaliehdokkaille. Määrällisen ja laadullisen aineiston tarkastelu yhdessä avaavat myös näkymää siitä, millaisia politiikkakäsityksiä kuntavaaliehdokkailla on nuorista poliittisina toimijoina, osallistumisesta ja poliittisesta järjestelmästä yleensä.

Kuvailevat analyysit osoittavat, että ehdokkaiden välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja suhtautumisessa äänestämisen ikärajan alentamiseen. Sukupuoli vaikuttaa suomalaisessa kontekstissa enemmän suhtautumiseen, kuin aikaisempi tutkimuskirjallisuus antaa odottaa. Hypoteesi H1 hylätään ja todetaan, että odotetusta poiketen naiset suhtautuvat miehiä myönteisemmin äänestämisen ikärajan alentamiseen. Naisehdokkaista 61 prosenttia suhtautuu ehdotukseen äänestysikärajan laskemisesta myönteisesti (jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Miesehdokkaiden myönteisesti suhtautuvien osuus on 42 prosenttia. Hypoteesin hylkäämistä tukee myös logistisen regressioanalyysin tulos, jossa naisehdokkaan todennäköisyys suhtautua myönteisesti väitteeseen on tilastollisesti merkitsevästi yli kaksinkertainen verrattuna miesehdokkaaseen (Malli 2, OR 2,039**).

Sukupuolen lisäksi ehdokkaan ikä vaikuttaa siihen, miten ehdokas suhtautuu väitteeseen ikärajan laskemisesta. Toinen hypoteesi saa tukea tarkastelussa ja tulosten perusteella voidaan todeta, että *nuoremmat ehdokkaat suhtautuvat tilastollisesti merkitsevästi myönteisemmin väitteeseen, kuin vanhemmat ikäluokat* (H2). Myönteisesti suhtautuvien osuus vähenee lineaarisesti nuorimmasta luokasta (69 %) liikuttaessa vanhimpaan ehdokkaiden ikäluokkaan (33 %). Logistisen regressioanalyysin tulokset osoittavat, että eivät ainoastaan nuorimpien vaan myös keski-ikää lähestyvien ehdokkaiden (35–44-vuotiaat) asenteet ovat todennäköisemmin myönteisiä verrattuna iäkkäimpiin ehdokkasiin. 35–44-vuotiaiden todennäköisyys myönteiselle asennoitumiselle verrattuna vanhimpaan ikäluokkaan (yli 65-vuotiaat) oli yli kaksinkertainen (Malli 2, OR 2,241*).

Puoluetaustan vaikutus suhtautumisessa ikärajakysymykseen näyttäisi olevan erityisen keskeinen. Erot ehdokkaiden suhtautumisessa puoluetaustan mukaan vaihtelevat useilla kymmenillä prosenteilla. Kaikista myönteisimmin ehdotukseen suhtautuvat vihreiden (83 %) ja Vasemmistoliiton (67 %) edustajat. Keskustan ja Liike Nyt-puolueen ehdokkaista yhtä suuri

osa on ehdotuksen kannalla kuin sitä vastaan. Sen sijaan perussuomalaiset suhtautuvat hyvin kielteisesti ehdotukseen ikärajan laskemisesta kuntavaaleissa. Myönteisesti suhtautuvien osuus perussuomalaisista ehdokkaista on ainoastaan 12 prosenttia. Vähemmistö kokoomuksen (43 %), kristillisdemokraattien (38 %) ja SDP:n (38 %) ehdokkaista suhtautuu ehdotukseen myönteisesti. Kolmas hypoteesi odotti, että *nuorten suosimien puolueiden ehdokkaat (Vihr., Kok., PS, Vas.) suhtautuvat ehdotukseen äänestämisen ikärajan alentamisesta myönteisemmin, kuin ehdokkaat, joiden taustapuolueiden kannattajaprofiili koostuu vanhemmista ikäluokista (Kesk., SDP, KD)*. Tämä saa tukea vain osittain, sillä odotuksia vastoin perussuomalaiset ja kokoomuksen ehdokkaat suhtautuvat kielteisesti ehdotukseen ikärajan alentamisesta. Tämä osoittaa, että ehdokkaat eivät tulkitse kysymystä puolueiden hyötynäkökulmasta. Lähes kaikkien puolueiden todennäköisyys myönteiselle suhtautumiselle verrattuna perussuomalaisiin on moninkertainen. Logistisen regressioanalyysin perusteella nuoremmat, vihreiden ja Vasemmistoliiton naisehdokkaat suhtautuvat suurimmalla todennäköisyydellä myönteisesti ikärajan alentamiseen kuntavaaleissa.

Muista muuttujista poiketen koulutuksen merkitys kysymyksessä äänestämisen ikärajan alentamisesta jää vähäisemmäksi. Neljäs hypoteesi (H4) ei saa tukea tuloksista ja se hylätään, sillä odotetusta poiketen ylioppilaat suhtautuivat ehdotukseen kaikista myönteisimmin korkeakoulutettujen sijaan. Ylioppilaista jopa 60 prosenttia suhtautuu ehdotukseen myönteisesti. Pienin myönteisten osuus on ammatillisen koulutuksen omaavilla ehdokkailla (39 %). Vaikka erot koulutustaustojen välillä olivat tilastollisesti merkitseviä, logistinen regressioanalyysi osoitti, että koulutustaustan erot eivät enää vaikuttaneet tilastollisesti merkitsevästi todennäköisyyteen suhtautua väitteeseen myönteisesti, kun ennustemalliin lisättiin puoluemuuttuja. Tämä tarkoittaa sitä, ettei koulutustausta ennusta hyvin suhtautumista äänestysikärajan laskemiseen.

Laadullinen tarkastelu osoittaa, että keskustelua äänestämisen ikärajasta käydään pitkälti samoissa puitteissa, kuin muissa länsimaisissa demokratioissa. Suurin osa perusteluista on palautettavissa kysymykseen demokratian hyvinvoinnista ja sen edistämisen mahdollisuuksista, vaikka ehdokkaiden perustelut onkin pilkottu pienempiin osiin. Tässä tutkielmassa ne esitetään kolmessa yläkategoriassa, joista yksi kuvaa kansalaisyhteiskuntaan ja oikeudenmukaisuuteen kiinnittyvää keskustelua, toinen kypsyttä ja kyvykkyyttä arvioivaa keskustelua ja kolmas laajempaa, normatiivisempaa demokratiakeskustelua.

Ikärajan laskemisen kannalla olevat painottavat erityisesti sitä, miten nuorilla tulisi olla oikeus äänestää, sillä he ovat kuntapolitiikan vaikutusten alaisia. Myös ylisukupolviset politiikan vaikutukset, aikuisväestön poliittisen kypsyyden mittaamattomuus ja tämänhetkinen oikeuskäytäntö toimivat oikeudenmukaisuusperusteena, jonka pohjalta 16- ja 17-vuotiaille tulisi antaa äänioikeus. Ikärajan laskemisen kannattajat eivät edellytä aikuisuutta äänestämisen ehtona.

Kannattajien keskuudessa äänestämisen ikärajan laskemisella nähtiin useita positiivisia vaikutuksia demokratialle. Sen nähtiin lisäävän nuorten osallisuutta ja vahvistavan heidän edellytyksiään toimia demokraattisessa yhteiskunnassa, mikä puolestaan korjaisi nuorten edustuksellisuuden vajetta hallintojärjestelmässä. Nykynuorten kyvykkyyttä, kypsyyttä ja kiinnostuneisuutta painotettiin vastauksissa.

Ikärajan laskemisen vastustajien mukaan nykyinen oikeudellinen kehikko on peruste ikärajan ennallaan pitämiselle. Täysi-ikäisyyttä ja täysivaltaisuutta pidettiin hyvänä virstapylväänä myös äänestämiselle. Poliitiikan nähtiin kuuluvan aikuisuuteen ja siltä haluttiin myös suojella nuoria. Nuorten erilaisten kyvykkyyksien arviointi oli yleistä ikärajan alentamisen vastustajien keskuudessa. Kypsyyden, tietämyksen ja harkinnan puutteen nähtiin olevan esteenä ikärajan alentamiselle. Jotkut ehdokkaat nostivat esiin myös ongelmia, joita ikärajan alentaminen voisi aiheuttaa demokratialle. Eniten oltiin huolissaan kokonaisäänestysaktiivisuuden laskusta ja populismin lisääntymisestä politiikassa.

Suomalaista kontekstia perusteluissa ilmentävät poliittisen tilan kuvaukset. Demokratiakasvatuksen roolia korostettiin ja hyvänä pidettiin sitä, että nuorille opetetaan yhteiskunnan toimintaa ja osallistumista. Demokratiakasvatuksen lisääminen sai kannatusta sekä ikärajan laskemisen kannattajien että vastustajien keskuudessa. Myös nuorten osallistumisen ja osallisuuden lisääminen erilaisten osallistamiskeinojen avulla oli kannattajia ja vastustajia yhdistävä tematiikka. Nuorisovaltuustoja pidettiin hyvänä perusratkaisuna nuorten mielipiteen välittämiseksi osaksi päätöksentekoa.

Myös muutoksen ulottuvuutta haluttiin määritellä. Osalle tärkeää oli ikärajan alentaminen kaikissa kansallisissa vaaleissa. Toisille ikärajan laskemisen ehtona oli muutoksen ulottuvuus ainoastaan kuntavaaleihin. Ehdokkaita yhdistävä näkemys kuitenkin oli, että äänestäminen ja ehdokkuus vaaleissa tulee erottaa toisistaan. Edustuksellinen vallanjako korostui kommentteissa, jotka totesivat, että päätös ikärajan alentamisesta on eduskunnan päätettävissä.

7.1. Pohdinta: veronmaksaja, palvelunkäyttäjä – poliitikko?

Tutkielman tavoitteena oli tuottaa syvempää tietoa äänestämisen ikärajaista käytävästä keskustelusta kahden toisiaan täydentävän aineiston valossa. Tutkimuskysymyksiin kyettiin vastaamaan tutkielman puitteissa. Suhtautumisen eroja tarkasteltiin eri ehdokasryhmien näkökulmasta ja syvempää ymmärrystä keskustelussa painavista perusteista etsittiin kuntavaaliehdokkaiden avoimista vastauksista. Tulosten valossa voidaan pohtia, millaista politiikkakäsitysten kirjoa ehdokkaiden näkemykset ilmentävät ja millaista poliittista toimintaympäristöä se rakentaa ja rajaa nuorille.

Aineiston valossa kuntavaaliehdokkaiden näkemykset äänestämisen ikärajaista eivät muodosta suoraviivaista ja helposti tulkittavaa kuvaa. Määrällisen aineiston analyysi kertoo merkittävästikin eroista sukupuolten, ikäryhmien ja erityisesti puolueiden välillä. Laadullinen aineiston analyysi täydentää kuvaa ja kertoo, että kysymys ikärajaista on hyvin normatiivinen. Ehdokkaiden käsitykseen ikärajaista ja sen laskemisen tarpeellisuudesta vaikuttavat heidän henkilökohtaiset näkemyksensä politiikan inklusiivisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta, nuorten poliittisesta kypsyydestä sekä demokratian nykytilasta. Harva ehdokas nostaa esille puoluepoliittisia näkökulmia. Tästä huolimatta tietyissä puolueissa ehdokkaat suhtautuvat kysymykseen lähes yksimielisesti.

Hypoteesi puolueiden hyötynäkökulmasta oli hylättävä. Perussuomalaisten kielteinen suhtautuminen äänestämisen ikärajan laskemiseen osoittaa, etteivät ehdokkaat ole valmiita muutokseen, vaikka puolue todennäköisesti hyötyisi nuorten äänistä. Myönteisesti suhtautuvien vihreiden ja Vasemmistoliiton ehdokkaiden samanmielisyys ohjaa pohtimaan eroja kannattajien ja vastustajien ääripäiden arvokäsityksissä. Perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien äänestäjäkunnan on havaittu aikaisemmissa tutkimuksissa olevan konservatiivisempia esimerkiksi vihreiden ja Vasemmistoliiton äänestäjiin verrattuna (Suuronen ym. 2020, 281). Ehdokkaiden suhtautuminen voikin ilmentää eroja niin kutsutulla GAL-TAN-akselilla, joka erottelee vihreitä-, vähemmistöjen oikeuksia ajavia ja liberaalien arvojen kannattajia traditionaalisten, autoritaaristen ja kansallismielisten arvojen kannattajista (jakolinjasta ks. Borg 2022, 76). Äänestämisen ikärajakysymykseen suhtautumisen erot puolueiden ja ikäluokkien tai sukupolvien välillä voisi selittyä ehdokkaiden konservatiivisten ja liberaalimpien arvojen eroilla.

Kannattajien vastauksia yhdistää poliittisen tasa-arvon ideaali. Ikärajan alentamista kannattavat voivat olla valmiimpia ottamaan riskejä poliittisen tasa-arvon nimissä.

Politiikkakäsitykseen kuuluu mahdollisuuksien tasa-arvo, joka voi myös realisoitua matalana äänestysprosenttina. Suurempana huolena pidetään kuitenkin edustuksellisuuden mahdottomuutta kuin sen vähäisyyttä. Kuva nuorten osallistumisen kehityksestä on optimistinen ja tapaoppimiseen nojaava.

Nuoremmat ikäluokat suhtautuivat äänestämisen ikärajan laskemiseen myönteisemmin kuin vanhemmat ikäluokat. Arvojen erojen lisäksi tämä voi olla osoitus luottamuksesta, jota nuoremmilla ehdokkailla on suomalaisen koulutusjärjestelmään ja sen kykyyn kouluttaa entistä nuorempia toimimaan osana yhteiskuntaa ja sen päätöksentekuelimiä. Nuoret ovat itse kokeneet nykykoulun arjen, ja heillä on tuoreammassa muistissa oma kouluaikinsa. Monet ehdokkaat kuvaavatkin *nykynuoria*, jotka eroavat edellisten sukupolvien nuorista poliittisessä tietotasossa ja esimerkiksi poliittisessä ymmärryksessä. Lähempänä keski-ikää olevat ehdokkaat (35–44-vuotiaat) voivat nähdä koulutusjärjestelmää myös omien lastensa kautta, mikä voisi selittää heidän yli kaksinkertaista todennäköisyyttään suhtautua myönteisesti ehdotukseen ikärajan alentamisesta verrattuna vanhimpaan ikäluokkaan.

Arvojen ja luottamuksen erot määrittelevät sitä, kuinka paljon alaikäisille ollaan valmiita jakamaan valtaa ja vaikutusmahdollisuuksia. Erot heijastuvat myös nuorten poliittisen toimijuuden kuvauksiin. Keskustelussa muotoillaan nuorten poliittisen toimijuuden mahdollisuuksia erilaisten roolien kautta. Nuoret ovat yhtä aikaa *palvelunkäyttäjiä, veronmaksajia, työntekijöitä, asiantuntijoita, kaupunkilaisia, osallistujia ja poliittisen mandaatin omaavia toimijoita*. Nuoret ovat myös *teinejä, liian nuoria ja lapsia*. Nuorten määrittely on yksi tapa tehdä politiikkaa. Määrittelemällä eri tilanteissa toimijuutta voidaan pyrkiä legitimoimaan erilaisia toimija-asemia suhteessa poliittiseen kontekstiin, yhteiskunnalliseen kysymykseen, edustukselliseen järjestelmään tai esimerkiksi suhteessa kansalaisiin ja yleisöihin (Häikiö & Leino 2014, 27). Näillä määritelmillä ja käsityksillä on myös seurauksia, jotka näkyvät suuremmissa kuvassa nuorten poliittisen toiminnan mahdollisuuksina ja mahdottomuuksina.

Suuri osa ehdokkaista on samaa mieltä siitä, ettei 16- ja 17-vuotiaan rooli ole *poliitikko*. Ehdokkaat tunnistavat politiikan työn tekemisen realiteetit. Niin ikärajan alentamisen kannattajat kuin vastustajatkin tekevät eron äänestämisen ja ehdolle asettumisen välillä. Monen vastustajan silmissä edustuksellinen hallintojärjestelmä näyttäytyy hyvin kankeana eikä ehdolle asettumisen ja äänestämisen erottamiselle nähdä juurikaan mahdollisuuksia tai sitä pidetään erityisen vaikeana.

Ikärajan alentamisen vastustajien vastauksissa korostuu tyytyväisyys hallintojärjestelmään sekä toisaalta pelko sen heikkenemisestä. Konservatiivisuus näkyy siinä, miten politiikkaa mielletään perinteisellä tavalla aikuisuuden piiriin. Ikärajan alentamisen vastustajien keskuudessa tasa-arvon sijaan korostetaan perinteistä vastuunjako, jossa aikuisten vastuulla on poliittinen yhteiskunta. Osaksi vastuuta kuuluu myös kyky tehdä nuorten näkökulmasta hyviä päätöksiä.

Toisaalta vastustajat tunnistavat, että nuorten näköistä politiikkaa voidaan tehdä vasta, kun tiedetään, mitä nuoret ajattelevat. Edustuksen puuttuessa nuoria voidaan kuulla muiden poliittisten osallistumiskeinojen kautta. Vastustajat näkevät, että äänestäminen verrattuna muihin poliittisen osallistumisen keinoihin vaatii eniten erilaisia kykyjä, mutta myös vastuuta omista toimista. Muut osallistumisen keinot sisältävät pienemmän riskin siitä, että järjestelmä muuttuu *suoraan* annettujen poliittisten syötteiden myötä. Poliittikkäsityksessä poliittisen osallistumisen keinot mielletään hierarkkisesti järjestetyiksi.

Hierarkiasta kertoo se, ettei kukaan kiellä nuorilta osallistumisoikeuksia. Äänestämisen ikärajan laskemisen kannattajat ja vastustajat painottavat, että nuorten osallisuus on hyvä asia ja kanavat nuorten äänen kuulumiselle on varmistettava myös jatkossa. Ainoastaan äänestämisen ikäraja käydään keskustelua, koska se on osallistumiskeinojen hierarkian huipulla. Äänestämisen seuraukset ovat merkittäviä, vaikka yhden äänen vaikutusta toisinaan vähätelläänkin.

Äänestämällä voi vaikuttaa suoraan poliittiseen järjestelmään eikä seurausten kontrolloinnin mahdollisuuksia ole. Muut poliittiset syötteet kulkevat erilaisten harkintaprosessien läpi päätöksentekokelemissä ja niiden vaikuttavuus vaihtelee. Toisin sanoen näiden poliittisten syötteiden vaikuttavuutta voidaan kontrolloida. Epäsuoran poliittisen osallistumisen ominaisuuksiin kuuluu se, että ilman harkintaa muodostetut poliittiset mielipiteet suodattuvat tai jäävät marginaaliin. Ehdokkaat näkevät, että poliittisen järjestelmän on kuitenkin kyettävä kuulemaan myös niitä, jotka toistuvasti jäävät aliedustetuiksi päätöksenteossa. Ikärajan alentamisen vastustajien keskuudessa muut poliittisen osallistumisen keinot äänestämiseen verrattuna saattavat näyttää turvallisilta, koska niiden seuraukset eivät ole vääjäämättömiä.

Ikärajan alentamisen kannattajien kuvauksissa vaalien välissä tapahtuva osallistuminen on tehokasta ja vaikuttavaa. Äänestämisen rinnalle kaivattiin muita osallistumiskeinoja ja niitä pidettiin tärkeinä. Kuntapolitiikan prosessit pyörivät ja painottuvat jatkuvan poliittisen syötteen myötä. Poliitikkojen lisäksi agenda asettavat myös kansalaiset. Kun katsomme ehdokkaiden

kuvauksia hieman etäämmältä, voidaan suuristakin eroista huolimatta löytää yhtäläisyyksiä tavassa käsittää poliittista osallistumista. Osallistumisen erilaisia keinoja ja niiden merkitystä kuvaavat näkemykset jakavat käsityksen siitä, että järjestelmä on paitsi hierarkkinen myös joustava.

Politiikkakäsitysten erot ikärajakysymyksen kontekstissa eivät ole muusta poliittisesta ympäristöstä irrallaan. Tätä ajatusta tukee havainto siitä, että määrällinen tarkastelu osoittaa tilastollisesti merkitseviä eroja erilaisten ryhmien välillä. Eroja havaitaan arvokonservatiivisten ja liberaalimpien puolueiden välillä. Lisäksi tulokset viittaavat siihen, että sukupolvet ovat erimielisiä nuorten poliittisesta roolista. Myös sukupuolten välillä löydetään eroja tässä aineistossa. Suhteellisen pieni ehdokasaineisto ei kuitenkaan anna mahdollisuutta tarkastella eroja koko väestössä tai esimerkiksi alueiden välisiä eroja ehdokkaissa. Suurempi ehdokasaineisto olisi mahdollistanut sosiodemografisten erojen tarkastelun puolueiden sisällä. Pieni aineisto ja työn rajallisuus estivät myös sellaisen aineistojen ristivalotuksen, jossa olisi voitu tarkastella yksittäisten perusteluiden yleisyyttä tiettyjen ryhmien keskuudessa. Pienestä aineistosta huolimatta tutkielma kykeni kokoamaan yhteen tuotettua tietoa ja peilaamaan suomalaista keskustelua eurooppalaiseen keskusteluun. Tutkielman ansiona on myös erilaisten aineistojen yhdistäminen, joka avaa kuvaa suomalaisesta ikärajakeskustelusta poikkeuksellisella tavalla.

Tutkielma täytti tavoitteensa, mutta se herätti myös lukuisia uusia tutkimuskysymyksiä ja erilaisia näkökulmia, joiden kautta ikärajakysymystä voitaisiin tutkia jatkossa. Suhtautumista äänestämisen ikärajan alentamiseen on syytä tarkastella erityisesti, mikäli ikärajan alentamisen nähdään tuottavan demokratian näkökulmasta hyviä tuloksia maailmalla. Yhtäältä kysymystä on syytä tarkastella kansalaisten ja toisaalta ylemmän puolue-eliitin keskuudessa.

Julkisen keskustelun vähäisyys äänestämisen ikärajan alentamisesta kertoo, ettei kysymys ole politisoitunut Suomessa. On täysin mahdollista, että puolueiden laajamittainen sisäinen keskustelu äänestämisen ikärajasta on vielä käymättä. Edustuksellisen demokratian ongelmat pakottavat yhteiskuntien eri sektoreiden toimijat tarkastelemaan keinoja, joiden avulla kansalaisten tahto kanavoituisi paremmin osaksi päätöksentekoa. Näin ollen kysymys äänestämisen ikärajasta voi nousta keskeisemmin osaksi julkista keskustelua tulevaisuudessa.

Vaikka emme ole nähneet laajaa julkista keskustelua äänestämisen ikärajan alentamisesta, voimme nähdä nuorten osallistumisen vahvistamisen eetoksen poliittisissa prosesseissa. Viimeisen parin vuosikymmenen aikana erilaiset neuvonantajaryhmät ovat tukeneet

päätöksenteon inklusiivisuutta ja asiakysymysten monipuolista käsittelyä kuntapolitiikassa. Myös nuoret ovat saaneet oman vakiintuneen ryhmänsä kuntapolitiikkaan nuorisovaltuustojen muodossa. Näissä neuvonantajaryhmissä on kuitenkin omat haasteensa. Nuoret näyttäytyvät eturyhmiin tai vähemmistöihin verrattavana ryhmänä, joiden mahdolliset poliittiset intressit liittyvät nuorille tyypillisiin kysymyksiin. Nuorten poliittiselle toimijuudelle asetetaan kategorisia rajoituksia, jotka voivat määritellä voimakkaasti tilanteita, joissa nuoria kuunnellaan. Ongelma ei ole varsinaisesti ryhmissä, vaan ryhmien välisissä eroissa. Kun liikumme edelleen yksilötasolle, muiden eturyhmien edustajilla on lähtökohtaisesti käytössään myös oikeus äänestää. Sen kautta he voivat valita itselleen edustuksen, joka korostaa niitä asiakysymyksiä paikallispolitiikassa, jotka yksilölle ovat tärkeitä.

Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että 15–17-vuotiaat nuoret ovat vanhempaa väestöä vahvemmin äänioikeuden ikärajan laskemisen kannalla kuntavaaleissa (Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura 2013; Lastensuojelun Keskusliitto 2017). Tässä tarkastelussa havaittiin, että ehdokkaiden keskuudessa nuorten poliittisesta roolista ja poliittisista oikeuksista ollaan kuitenkin hyvin erimielisiä. Inklusiivisen yhteiskunnan ja päätöksenteon näkökulmasta on tärkeää saada lisää tietoa siitä, millaisia kokemuksia nuorilla itsellään on omista poliittisista osallistumismahdollisuuksistaan sekä erilaisista osallistamiskokeiluista. Mikäli ikärajan alentamiseen ei ryhdytä lähivuosina, tulee arvioida kriittisesti niitä osallistumiskeinoja, joita nuorille tarjotaan. On myös tarkasteltava julkisuuskuvia ja keskusteluita, joissa nuorten poliittiselle osallistumiselle ja toimijuudelle muodostetaan mahdollisuuksia ja rajoja. Nuorten on koettava edustuksellinen poliittinen järjestelmä legitiimiksi ja oma roolinsa merkittäväksi, jottei edustuksellisen poliittisen osallistumisen eriytyminen jatku tulevaisuudessa.

8. LÄHTEET

Primääriaineisto

Yle (2021). Vuoden 2021 kuntavaalien alla annetut vastaukset Ylen kuntavaalikoneeseen tamperelaisten ehdokkaiden osalta. Kuntavaalikoneen vastaukset saatavissa: <<https://vaalikone.yle.fi/kuntavaalit2021/>>.

Kirjallisuuslähteet

Aalto-Matturi, Sari, Arto Jääskeläinen, Jukka Tahvanainen, Kaisa Tiusanen, Päivi Kurikka, Tuomas Kurttila, Heikki Harjula ja Niklas Wilhelmsson (2010). *Nuorten ääni – aikuisten uurna? Äänioikeusikärajayöryhmän raportti*. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 49/2010. Helsinki: Oikeusministeriö.

Aggeborn, Linus, Nazita Lajevardi & Pär Nyman (2021). ”Disentangling the impact of civil association membership on political participation: Evidence from Swedish panel data”. *British Journal of Political Science* 51(4): 1773–1781.

Alasuutari, Pertti (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. (4. painos). Tampere: Vastapaino.

Allianssi ry (2022). ”Nuorten äänestysaktiivisuus romahti aluevaaleissa – ’Nuorten aktivointi tulisi nostaa ykkösprioriteetiksi viimeistään nyt’”. 14.6.2022. Uutinen. Saatavissa: <<https://nuorisoala.fi/nuorten-aanestysaktiivisuus-romahti-aluevaaleissa-nuorten-aktivointi-tulisi-nostaa-ykkosprioriteetiksi-viimeistaan-nyt/>>. Viitattu 30.7.2022.

Allianssi ry (2019). *Allianssi lausui lasten osallistumisoikeuksista*. 4.9.2019. Uutinen. Saatavissa: <<https://nuorisoala.fi/allianssi-lausui-lasten-osallistumisoikeuksista/>>. Viitattu 27.7.2022>.

Allianssi ry (2006). *Äänestysikäraja 16 vuoteen*. 14.11.2006. Uutinen. Saatavissa: <<https://nuorisoala.fi/allianssi-aanestysikaraja-16-vuoteen/>>. Viitattu 27.7.2022.

Aula, Maria Kaisa (2010) *Lapsiasiavaltuutetun lausunto äänioikeusikärajayöryhmän raportista ”Nuorten ääni - aikuisten uurna?”*. 8.11.2010. Lausunto. Saatavissa: <<https://lapsiasia.fi/se/-/lapsiasiaavaltuutetun-lausunto-aanioikeusikarajatyoryhman-raportista-nuorten-aani-aikuisten-uurna->>. Viitattu 27.7.2022.

Beetham, David (1991). *The legitimation of power* (2. painos). Hampshire: Palgrave Macmillan.

Birch, Sarah, Harold D. Clarke & Paul Whiteley (2015). ”Should 16-year-olds be allowed to vote in Westminster elections? Public opinion and electoral franchise reform”. *Parliamentary Affairs* 68(2): 291–313.

Borg, Sami (2022). *Kansanvaltaa koronan varjossa: Tutkimusraportti vuoden 2021 kuntavaaleista*. KAKS - Kunnallisan kehittämissäätiö. Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 113. Keuruu: Otava.

Borg, Maria & Andrew Azzopardi (2021). ”Political interest, recognition and acceptance of voting responsibility, and electoral participation: young people’s perspective”. *Journal of Youth Studies* 25(4):1–25.

- Borg, Sami & Elina Kestilä-Kekkonen (2017). ”Viisi väitettä osallistumisesta”. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, Elina & Paul-Erik Korvela (toim.), *Poliittinen osallistuminen: Vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä*, 53–75. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Borg, Sami, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (2020). *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 5/2020. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Borg, Sami & Kari Koljonen (2020). *Käyttöliittymä vaaleihin: Tutkimus vaalikoneista kansalaisten, ehdokkaiden ja journalismin näkökulmasta*. Tampere: Tampere University Press.
- Brighouse, Harry (1998). ”Civic Education and Liberal Legitimacy”. *Ethics* 108(4): 719–745.
- Bergh, Johannes (2013). ”Does Voting Rights Affect the Political Maturity of 16- and 17-Year-Olds? Findings from the 2011 Norwegian Voting-Age Trial”. *Electoral Studies* 32 (1): 90–100.
- Bowman, Benjamin (2019). ”Imagining future worlds alongside young climate activists: A new framework for research”. *Fennia. International Journal of Geography* 197(2): 295–305.
- Bäck, Maria Theresia & Henrik Serup Christensen (2020). ”Minkälaisia poliittisia osallistujia suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa?” Teoksessa Borg Sami, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2020(5): 439–460. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Chan, Tak Wing & Matthew Clayton (2006). ”Should the Voting Age Be Lowered to Sixteen? Normative and Empirical Considerations.” *Political studies* 54(3): 533–558.
- Czesnik, Mikolaj (2006). ”Voter Turnout and Democratic Legitimacy in Central Eastern Europe”. *Polish Sociological Review* 156(4): 449–470.
- Dahl, Robert (2006). *On Political Equality*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, Robert (1989). *Democracy and its Critics*. New Haven ja Lontoo: Yale University Press.
- Dilts, Andrew (2014). *Punishment and Inclusion: Race, Membership, and the Limits of American Liberalism*. New York: Fordham University Press.
- Easton, David (1965). *A systems analysis of political life*. New York: Wiley.
- Eichhorn, Jan (2017). ”Votes at 16: New insights from Scotland on enfranchisement”. *Parliamentary Affairs* 71(2): 365–391.
- Eichhorn, Jan & Johannes Bergh (2021). ”Lowering the Voting Age to 16 in Practice: Processes and Outcomes Compared”. *Parliamentary Affairs* 74(3): 507–521.
- Electoral Commission (2003). *How old is old enough? The minimum age of voting and candidacy in UK elections*. Consultation Paper by the Electoral Commission, Summary. Saatavissa: <https://glostext.gloucestershire.gov.uk/Data/Constitution%20Committee/20030923/Agenda/The%20minimum%20age%20of%20voting%20and%20candidacy%20in%20UK%20elections,%20Agenda%20Item%208.pdf>. Viitattu 14.7.2022.

- Kaakinen, Markus & Noora Ellonen (2022). ”Logistinen regressio”. Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].
<<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/>>. Viitattu 29.12.2022.
- Elo, Kimmo & Lauri Rapeli (2008). *Suomalaisten politiikkatietämys*. Oikeusministeriön julkaisuja 2008:6. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Elo, Kimmo (2009). ”Kiinnostuksesta se kaikki lähtee... – Havaintoja äänestysikää lähestyvien nuorten politiikkatietämyksestä”. *Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 40(1): 36–48. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Elo, Kimmo (2011). ”Mistä nuoret äänestäjät tulevat? Havaintoja kodin poliittisuuden vaikutuksesta nuorten politiikkakiinnostukseen ja äänestämishalukkuuteen”. *Politiikka* 53(1): 5–15.
- Eskelinen, Teppo, Anu Gretchel, Tomi Kiilakoski, Johanna Kiili, Sini Korpinen, Pia Lundblom, Aila-Leena Matthies, Niina Mäntylä, Reetta Niemi, Elina Nivala, Aimo Ryyänen & Pia Tasanko (2012a). ”Lapset ja nuoret subjekteina kunnallisessa päätöksenteossa”. Teoksessa Gretchel, Anu & Tomi Kiilakoski (toim.), *Demokratiaoppitunti: Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Julkaisuja 118: 35–94. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Eskelinen, Teppo, Maija Gellin, Anu Gretchel, Pirjo Junttila-Vitikka, Tomi Kiilakoski, Antti Heikki Kivijärvi, Sanna Koskinen, Sofia Laine, Pia Lundbom, Elina Nivala & Riikka Sutinen (2012b). ”Lapset ja nuoret kansalaistoimijoina”. Teoksessa Gretchel, Anu & Tomi Kiilakoski (toim.), *Demokratiaoppitunti: Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Julkaisuja 118: 231–248. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan neuvosto [EN] (2015). *Voting at 16 – Consequences on youth participation at local and regional level*. CG/2015(29)8 FINAL. Resolution 387.
- Euroopan neuvosto [EN] (2011). *Minimum age for voting*, raportti nro. 12546. Saatavissa: <<http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=13110&lang=en>>. Viitattu 14.7.2022.
- Franklin, Mark N. (2004). *The Dynamics of Electoral Composition since 1945*. New York: Cambridge University Press.
- Gallagher, Michael (2014). ”Electoral Institutions and Representation”. Teoksessa LeDuc, Lawrence, Richard G. Niemi and Pippa Norris (toim.), *Comparing Democracies. Elections and Voting in a Changing world* (3. painos), 11–31. SAGE Publications.
- Goertz, Gary (2016). ”Multimethod Research”. *Security Studies* 25(1): 3–24.
- Grönlund, Kimmo & ja Hanna Wass (toim.) (2016). *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisuja 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Harrinvirta, Markku (2019). ”Nuoret kansanvallan suunnannäyttäjinä. Onko Suomessa näkyvissä demokratiasta vieraantumista?” Teoksessa Pekkarinen, Elina & Tomi Kiilakoski (toim.), *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 216: 115–130. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

- Hart, Daniel & Robert Atkins (2011). "American sixteen- and seventeen-year-olds are ready to vote". *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* 633: 201–222.
- Hibbing, John R. & Elizabeth Theiss-Morse (2002). *Stealth Democracy: Americans' Beliefs About How Government Should Work*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Honkatukia, Päivi, Jenni Kallio, Miia Lähde & Jenni Mölkänen (2020). *Omana itsenä osa yhteiskuntaa. Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hooghe, Marc & Anna Kern (2017). "The Tipping Point Between Stability and Decline: Trends in Voter Turnout, 1950–1980–2012." *European Political Science*, 16: 535–552.
- Hulkko, Kari (2017). "USU: Puolueissa ei innostuta 16-vuotiaiden äänestys-oikeudesta – SDP:n Rönholm tutkisi ensin muiden maiden kokemuksia". *Demokraatti*, 21.11.2017. Verkkootikkeli. Saatavissa: <<https://demokraatti.fi/usu-puolueissa-ei-innostuta-16-vuotiaiden-aanestys-oikeudesta-sdpn-ronholm-tutkisi-ensin-muiden-maiden-kokemuksia/>>. Viitattu 31.2.2022.
- Hyman, Herbert (1959). *Political Socialization: A Study in the Psychology of Political Behaviour*. New York: Free Press.
- Häikiö, Liisa (2014). "Sosiaalinen oikeudenmukaisuus sosiaaliturvan uudistamisessa". Teoksessa Häikiö, Liisa & Helena Leino (toim.), *Tulkinnan mahti. Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin*, 121–146. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Häikiö, Liisa & Helena Leino (2014). "Tulkitsevan politiikka-analyysin lähtökohdat". Teoksessa Häikiö, Liisa & Helena Leino (toim.), *Tulkinnan mahti. Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin*, 9–32. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Isola, Anna-Maria, Heidi Kaartinen, Lars Leemann, Raija Lääperi, Taina Schneider, Salla Valtari & Anna Keto-Tokoi (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Työpöytä 33/2017. Helsinki: THL.
- Karjalainen, Anne-Maria, Tuulikki Ukkonen-Mikkola, Milla Luodonpää-Manni & Ilkka Pietilä (2021). "Lasten ja vanhusten toimijuus: diskurssianalyysi neljän puolueen eduskuntavaaliohjelmista". *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 29(1): 4–20.
- Kuntaliitto (2010). *Lausunto "Nuorten ääni – aikuisten uurna?" äänioikeusikäräjätyöryhmän raportista*. 13.10.2010. Lausunnot. Saatavissa: <<https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2016/lausunto-nuorten-aani-aikuisten-uurna-aanioikeusikarajatyoryhman-raportista>>. Viitattu 27.7.2022.
- Jantunen, Heikki (2019). "USU: Puolueet eri mieltä äänestyslaskemisesta". *Verkkouutiset*, 22.10.2019. Uutinen. Saatavissa: <<https://www.verkkouutiset.fi/puolueet-eri-mielta-aanestys-laskusta/#9f41427c>>. Viitattu 21.3.2022.
- Johnston, Neil & Elise Uberoi (2020). *Voting Age*. Briefing Paper No. 1747. House of Commons Library. Saatavissa <<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn01747/>>. Viitattu 13.3.2022.
- Jokivuori, Pertti & Risto Hietala (2014). *Määrällisiä tarinoita: monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Jyväskylä: Docendo.
- Kestilä-Kekkonen, Elina (2015). "Suomalaisten poliittinen kiinnittyminen". Teoksessa Borg, Sami, Elina Kestilä-Kekkonen & Jussi Westinen (toim.), *Demokratiaindikaattorit 2015*, 52–63. Helsinki: Oikeusministeriö.

- Kiilakoski, Tomi, Anu Gretchel & Elina Nivala (2012). ”Osallisuus, kansalaisuus ja hyvinvointi”. Teoksessa Gretchel, Anu & Tomi Kiilakoski (toim.), *Demokratiaoppitunti: Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Julkaisuja 118: 9–34. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Landwehr, Claudia & Nils D. Steiner (2017). ”Where Democrats Disagree: Citizens’ Normative Conceptions of Democracy”. *Political Studies* 65(4): 786–804.
- Lappalainen, Pertti (2017). ”Hallinto- ja kansalaisaloitteinen osallistaminen, demokratia ja politiikka”. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, Elina & Paul-Eril Korvela (toim.), *Poliittinen osallistuminen. Vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä*, 110–134. Jyväskylä: SoPhi.
- Lastensuojelun Keskusliitto (2017). *Lapsella on oikeus tulla kuulluksi - Kyselyraportti lasten oikeuksista, toimintaympäristöstä ja osallisuudesta. 15–17-vuotiaiden vastaukset*. Helsinki: Lastensuojeluliiton tietopalvelu.
- Leiviskä, Anniina (2021). ”Demokratia, kasvatus ja inklusion haaste – Demokratiakasvatuksen teorian uudelleenarviointia rakenteellisen epäoikeudenmukaisuuden näkökulmasta”. *Kasvatus ja Aika* vol. 15 (3–4): 10–27.
- Lipset, Seymour Martin (1960). *Political man*. New York: Doubleday & Company.
- McKim, Courtney A. (2017). ”The Value of Mixed Methods Research: A Mixed Methods Study”. *Journal of Mixed Methods Research* 11(2): 202–222.
- McAllister, Ian (2014). ”The Politics of Lowering the Voting age in Australia: Evaluating the Evidence”. *Australian Journal of Political Science* 49 (1): 68–83.
- Meriläinen, Niina & Mikko Piispa (2020). ”’Antaa isojen herrojen ja rouvien päättää’ – Ammattikoulunuorten osallisuus ja vaikuttaminen ilmastonmuutoksen ajassa”. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Terhi Tuukkanen (toim.), *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. Helsinki: Lapsiasiavaltuutettu.
- Myllyniemi, Sami (2014). ”Tilasto-osio”. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.), *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*, 9–100. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 50. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta ja nuorisotutkimusverkosto.
- Myllyniemi, Sami & Tomi Kiilakoski (2019). ”Tilasto-osio”. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Tomi Kiilakoski (toim.), *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*, 9–112. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 216. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Newman, Lenore & Ann Dale (2005). ”The role of agency in sustainable local community development”. *Local Environment* 10(5): 477–486.
- Nuorisosiain neuvottelukunta (Nuora) & Nuorisotutkimusseura (2016). *Nuorisobarometri 2016* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2017-03-01). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Saatavissa: <<http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3136>>.
- Nuorisosiain neuvottelukunta (Nuora) & Nuorisotutkimusseura (2013). *Nuorisobarometri 2013* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 3.0 (2018-07-25). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Saatavissa: <<http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2919>>.
- Nuorisovaltuustojen liitto ry (2021). *Nuorisovaltuustoselvitys 2021*. Saatavissa: <https://static1.squarespace.com/static/52d3ccd7e4b0d1fda0b2e96c/t/61b8ab41383f9b0e202d8088/1639492419678/nuorisovaltuustoselvitys2021_verkkoon.pdf>. Viitattu 29.7.2022.

- Nuotio, Tanja (2018). ”16–17-vuotiaiden äänestysinto seurakuntavaaleissa pysyi samana kuin 2014 – ensimmäistä kertaa uurnilla 2010 oli kaikkein vilkkain.” *Kaleva* 19.11.2018. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <<https://www.kaleva.fi/1617-vuotiaiden-aanestysinto-seurakuntavaaleissa-p/1751811#:~:text=Nuorten%20eli%2016%E2%80%9317-vuotiaiden%20%C3%A4%C3%A4nestysaktiivisuus%20seurakuntavaaleissa%20oli%20koko%20maassa,prosenttia%2C%20kun%20alustava%20%C3%A4%C3%A4nestysprosentti%20oli%20kokonaisuudessaan%2014%2C4%20prosenttia>>. Viitattu 27.7.2022.
- Rapeli, Lauri & Vesa Koskimaa (2020). ”Asenteet: kansalaisten kiinnittyminen politiikkaan”. Teoksessa Borg, Sami, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*, 136–146. Oikeusministeriön julkaisuja 2020:5. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Rapeli, Lauri & Sami Borg (2016). ”Kiinnostavaa, mutta monimutkaista: tiedot, osallistuminen ja suhtautuminen vaikuttamiseen”. Teoksessa Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*, 358–378. Oikeusministeriön julkaisuja 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Rapeli, Lauri (2010). *Tietääkö kansa? Kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empiirisessä tarkastelussa*. Akateeminen väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.
- Schreier, Margrit (2014). ”Qualitative Content Analysis”. Teoksessa Flick, Uwe (toim.), *The SAGE handbook of qualitative data analysis*, 170–183. Lontoo: SAGE Publications.
- Silbaugh, Katharine Baird (2020). ”More Than the Vote: 16-Year-Old Voting and the Risks of Legal Adulthood”. *Boston University Law Review* 100(5): 1689–1726.
- Setälä, Maija (2003). *Demokratian arvo: Teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*. Helsinki: Gaudeamus.
- Simhadri, Yedla C. (1989). *Youth in Contemporary World*. Delhi: Mittal Publications.
- Steinbrecher, Markus & Hans Rattinger (2012). ”Electoral Turnout at National and European Levels”. Teoksessa Sanders, David, Pedro Magalhães & Gabor Tóka (toim.), *Citizens and the European polity mass attitudes towards the European and national polities*, 88–109. Oxford: Oxford University Press.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2022a). *Ehdokkaiden tausta-analyysi kuntavaaleissa 2021*. Saatavissa: <https://tilastokeskus.fi/til/kvaa/2021/01/kvaa_2021_01_2021-06-04_kat_001_fi.html>. Viitattu 18.6.2022.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2022b). *Aluevaalit* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: <http://www.stat.fi/til/alvaa/2022/04/alvaa_2022_04_2022-02-16_tie_001_fi.html>. Viitattu 6.3.2022.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2021a). *Väestöennuste* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: <https://www.stat.fi/til/vaenn/2021/vaenn_2021_2021-09-30_tie_001_fi.html>. Viitattu 6.3.2022.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2021b). *Kunnallisvaalit* [verkkojulkaisu]. Ehdokkaiden ja valittujen tausta-analyysi 2021, 1. Äänestäneet kuntavaaleissa 2021. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: <http://www.stat.fi/til/kvaa/2021/05/kvaa_2021_05_2021-07-13_kat_001_fi.html>. Viitattu 20.3.2022.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2018). *Presidentinvaalit* [verkkojulkaisu]. 2018, 1. Äänestäneet presidentinvaalissa 2018. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: <http://www.stat.fi/til/pvaa/2018/pvaa_2018_2018-04-03_kat_001_fi.html>. Viitattu 20.3.2022.

- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2017). *Kunnallisvaalit* [verkkojulkaisu]. ehdokkaiden ja valittujen tausta-analyysi 2017, 1. Äänestäneet kuntavaaleissa 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa <https://www.stat.fi/til/kvaa/2017/05/kvaa_2017_05_2017-05-05_kat_001_fi.html>. Viitattu 20.3.2022.
- Suuronen, Aleksi, Grönlund, Kimmo & Rasmus Sirén (2020). ”Puolueiden äänestäjät”. Teoksessa Borg, Sami, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*, 260–287. Oikeusministeriön julkaisuja 2020:5. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Tabachnick, Barbara G. & Linda S. Fidell (2014). *Using multivariate statistics* (Sixth edition.). Harlow, Essex: Pearson.
- Tilastokeskus (2022). *Ehdokkaat äänestysalueittain kuntavaaleissa Pirkanmaan vaalipiiri, 2021*. Tietokannat. Saatavissa: <https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kvaa/statfin_kvaa_pxt_12wn.px/>. Viitattu 9.9.2021.
- Tilly, Charles (2002). *Stories, Identities, and Political Change*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Tóka, Gabor (2009). ”Expressive versus instrumental motivation of turnout, partisanship, and political learning”. Teoksessa Klingemann, Hans-Dieter (toim.), *The Comparative Study of Electoral Systems*, 269–307. Oxford: Oxford University Press.
- Tonge, Jonathan, Thomas Loughran & Andrew Mycock (2021). ”Voting Age Reform, Political Partisanship and Multi-Level Governance in the UK: The Party Politics of ‘Votes-at-16’”. *Parliamentary Affairs* 74(3): 522–541.
- Turja, Leena & Mari Vuorisalo (2017). ”Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa”. Teoksessa Koivula, Merja, Anna Siippainen & Paula Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*, 36–54. Tampere: Vastapaino.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Helsinki: Tammi.
- Oikeusministeriö (2011). *Lausuntoyhteenveto äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä ”Nuorten ääni – aikuisten uurna”*. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 5/2011. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Oosterhoff, Benjamin, Laura Wray-Lake & Daniel Hart (2022). ”Reconsidering the Minimum Voting Age in the United States”. *Perspectives on Psychological Science* 17(2): 442–451.
- Pedroza, Luicy (2019). *Citizenship Beyond Nationality: Immigrants’ Right to Vote Across the World*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Pekola-Sjöblom, Marianne (2020). *Kuntalaistutkimus 2020: Kuntalaiset ja äänestysikärajan laskeminen*. Kuntaliitto. Saatavissa: <<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kuntalaiset%20ja%20%C3%A4%C3%A4nestysik%C3%A4rajan%20laskeminen%202020.pdf>>. Viitattu 18.6.2022.
- Peltoniemi, Johanna (2018). *On the Borderlines of Voting Finnish emigrants’ transnational identities and political participation*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Peto, Tom (2020). ”Too Immature to Vote?”. *Erasmus Law Review* 1, 60–77.

- Peto, Tom (2018). "Why the voting age should be lowered to 16". *Politics, Philosophy & Economics* 17(3): 277–297.
- Plutzer, Eric (2002). "Becoming a Habitual Voter: Inertia, Resources, and Growth in Young Adulthood". *American Political Science Review* 96(1): 41–56.
- Urbinati, Nadia (2008). *Representative democracy: Principles and Genealogy*. Chicago: University of Chicago Press.
- van Deth, Jan W. (2014). "A Conceptual Map of Political Participation". *Acta Politica* 49(3): 349–367.
- Verba, Sidney & H. Nie Norman (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper and Row.
- Verba, Sidney, Kay Lehman Scholzman & Henry E. Brady (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wass, Hanna, Heikki Hiilamo & Titi Gävert (2018). "Seurakuntavaalit demokratian stressitestinä". *Politiikasta -tiedeverkkolehti*. 29.11.2018. Artikkelit. Saatavissa: <<https://politiikasta.fi/seurakuntavaalit-demokratian-stressitestina/#:~:text=Mik%C3%A4li%20sopuvaalien%20seurakuntien%20j%C3%A4senet%20huomioidaan%2C%20vaalien%20%C3%A4%C3%A4nestysprosentti%20oli,demokratian%20koelaboratoriona%20ulottaessaan%20vuonna%202008%20ensimm%C3%A4isen%C3%A4%20%C3%A4nioikeuden%2016-vuotiaisiin>>. Viitattu 27.7.2022.
- Wass, Hanna (2014). "Pitäisikö alle 18-vuotiailla olla äänioikeus? Kokemuksia seurakuntavaaleista". *Politiikasta-verkkolehti*. 4.12.2014. Artikkelit. Saatavissa: <<https://politiikasta.fi/pitaisiko-alle-18-vuotiailla-olla-aanioikeus-kokemuksia-seurakuntavaaleista/>>. Viitattu 28.7.2022.
- Wagner, Markus, David Johann & Sylvia Kritzinger (2012). "Voting at 16: Turnout and the Quality of Vote Choice". *Electoral Studies* 31(2): 372–83.
- Westinen, Jussi (2015). *Cleavages in contemporary Finland: A study on party-voter ties*. Akateeminen väitöskirja. Turku: Åbo Akademi University Press.
- Westinen, Jussi (2016). "Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla". Teoksessa Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*, 249–272. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Wood, Ellen M. (1994). "A Tale of Two democracies". *History Today* 44(5): 50–55.
- Young, Iris Marion (2000). *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Zeglovits, Eva & Martina Zandonella (2013). "Political Interest of Adolescents Before and After Lowering the Voting Age: The Case of Austria". *Journal of Youth Studies* 16(8): 1084–104.
- Zeglovits, Eva & Julian Aichholzer (2014). "Are people more inclined to vote at 16 than at 18? Evidence for the First-Time Voting Boost Among 16- to 25-year-Olds in Austria". *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 24(3): 351–361.

Virallislähteet

Kuntalaki 410/2015.

Laki hyvinvointialueista 611/2021.

Laki holhustoimesta 1999/442.

Nuorisolaki 1285/2016.

Suomen perustuslaki 731/1999.

YK (1989). Yleissopimus lapsen oikeuksista. A/RES/44/25.